CORPUS
SCRIPTORUM CHRISTIANORUM ORIENTALIUM
CURANTIBUS
I.-B. CHABOT, I. GUIDI
H. HYVERNAT, B. CARRA DE VAUX

SCRIPTORES SYRI

VERSIO

SERIES SECUNDA — TOMUS XCVIII

DIONYSII BAR ṢALĪBĪ

COMMENTARII IN EVANGELIA

INTERPRETATUS EST I. SEDLACEK

ADIUVANTE I.-B. CHABOT

ROMAE
EXCUDEBAT KAROLUS DE LUIGI

PARISIIS: CAROLUS POUSSIELGUE BIBLIOPOLA
15, RUE CASSETTE, 15

LIPSIAE: OTTO HARRASSOWITZ

MDCCCCVI

DIONYSII BAR ṢALĪBĪ
COMMENTARII IN EVANGELIA.

Dionysii Bar Ṣalībī, episcopi Amidensis Iacobitarum († 1171), vitam breviter delineavit H. Labourt initio tomi XCIII. De methodo autem qua usus est auctor in exponenda sacra Scriptura consarcinandisque suis commentariis opportunum dicendi locum praebebit praefatio ad elucidationem Veteris Testamenti (t. XCIV). Nihil igitur hic a nobis expetendum est nisi ut paucis verbis fontes et rationem editionis nostrae aperiamus.

Codices tres adhibuimus, quos litteris A B C designavimus, nempe:

A codex parisinus, syr. 67: scriptus est Edessae, et absolutus die 27 iulii ann. p. Chr. n. 1174, tribus annis post mortem Dionysii.

B codex item parisinus, syr. 68: scriptus est in regione Ṭur ʿAbdīn, et absolutus die 13 ian. ann. p. Chr. n. 1457.

C codex privatus, qui iure emptionis venit in possessionem I. Sedlaček. Est autem apographon recens (1904) exaratum ad fidem codicis scripti in Oriente saec. XVII.

Codices A et C eumdem omnino textum praebent, nullamque diversitatem exhibent praeter eas quae ex incuria vel lapsu amanuensium ortae sunt. Codex B eamdem sane recensionem continet; sed initio, in capitulis introductionis nonnulla

consulto mutata aut emendata sunt; in textu, hic illic aliquot etiam verba mutata esse videntur in synonyma, et locutiones minus rectae in emendatiores; sed quo magis ad finem operis accedimus eo minor diversitas apparet.

Praeter fragmenta pauca quae apud Assemani (*Bibl. Or.*, t. II, p. 157 et seq.) edita sunt, prima vice in publicam lucem proferuntur textus et versio Dionysiani commentarii.

Huius tamen, saeculo XVII, latinam versionem confecit Dudley Loftus: quae nunc iacet Oxonii in Bibliotheca Bodleiana. Opus partim vulgavit ipse interpres in duobus suis operibus anglica lingua scriptis:

The Exposition of Dionysius Syrus, written above 900 years since, on the Evangelist St Mark, translated by D. L. (Dublin. 1672)[1].

A Clear and Learned Explication of the History of our Blessed Saviour J. C. taken out of above thirty Greek, Syriac and other Oriental authors by way of Catena by Dionysius Syrus... (Dublin, 1695)[2].

Quod autem attinet ad nostram editionem: textum syriacum prelo paravit et latine vertit e suo codice I. Sedlaček; varias lectiones e codicibus parisinis collegit et addidit I.-B. Chabot, qui etiam plagulas versionis perlegit et emendavit.

Scriptum kal. ian. A. D. MDCCCCVI.

[1] Libro additae sunt variae expositiones ex aliis Evangelistis.

[2] Liber continet excerpta satis ampla e commentario in S. Matthaeum, et integram praefationem.

LIBER EXPLICATIONIS EVANGELII

MĀR DIONYSII

QUI EST IACOBUS BAR ṢALĪBĪ

METROPOLITA AMIDAE CIVITATIS

In firma fiducia in unum Deum, largitorem omnium bonorum, incipimus scribere explicationem sancti Evangelii, quam paucis selegit pater noster Mar Dionysius, qui est Iacobus bar Ṣalībī, ex omnibus scriptis interpretum, per Spiritum sanctum roboratus.

CAPUT PRIMUM, ipsius sancti, antea nominati. — Cum enim absoluta est explicatio Legis et Prophetarum, o frater noster, verbo digne, compendiose et sermone simplici, quantum possibile est, iam venimus, ut circa Novum (Testamentum), id est Evangelium et Praxim cum Epistolis Pauli, idipsum faciamus; e nostris quidem nihil dicturi sumus, sed super fundamentum Interpretum disponemus aedificationem spiritus et utilitatem animae; praeterea vero, cum intuiti sumus et exploravimus explicationem Evangelii quam fecerunt illi: Mār Ephrem, dico, et Mār Iohannem (Chrysostomum) et Mār Cyrillum, et post hos Mosem bar Kēfā et Iohannem Darae, cum multis aliis doctoribus, et vidimus non esse possibile, ut explicationes omnium in uno libro colligamus, ne exeat sermo ultra modum et mensuram, et indigeamus libris et voluminibus multis, ad id venimus *ut omnes sensus omnium commentatorum p. 4.
paucis coarctaremus et largum longumque sermonem eorum contraheremus, quantum possibile est. Et hoc quidem opportunum nobis visum est, ne gravamen afferat auditoribus sermo protractus, sicut satietas et cibus multus ventri, et insuper, ut negligentes et pigri excitarentur ad meditationem et lectionem moderatam auditionemque brevem et exiguam.

Tu vero, harum rerum diligens, simul cum auditoribus et auscultatoribus assiduam orationem emitte pro Dionysio peregrino, qui et Iacobus, vili et servo Dei, ut secundum virtutem suam attingere possit quod requisitum est, et non remittat interrogantem et petentem confusum.

Et in principio quidem scribemus per partes vim et sensum absconditum in capitulis quae disposuerunt Doctores ante explicationes quas fecerunt.

CAPITULUM SECUNDUM. — Duobus modis notum est hominibus esse Deum: e natura et e Scriptura. E natura quidem, quia insita est hominibus notio quod Deus est et est creator omnium creaturarum. Et etiam ex investigationibus logicis et physicis cognoscitur esse Deum.

Duo nomina sunt, unum « aeternum », alterum « temporale ». Aeternum quidem significat, quod incepit sed non desinet, uti angeli vel consilium Dei circa eius creaturas; aut illud quod nec incepit nec desinet: et est Deus. Nomen vero « temporale » significat illud, quod incepit et desinet. Ergo, Deum esse manifestum est, inde quod hic mundus temporalis et creatus est. Mundus hic materialis est et materiale non est aeternum: ergo, hic mundus non est aeternus. — Rursus, mundus finitus est et habet fines, et compositus est et sensibilis et di- p. 5. visus *in partes, et conveniunt ei mutationes, et patitur casus et sunt in eo res contrariae, et comprehensus est in loco et spatio. At ille, de quo haec omnia enuntiantur, non est aeternus, et qui non est aeternus, est temporalis et creatus, et est ei creator qui sit aeternus, et hic est Deus, qui nec incepit nec desinet. — Et rursum dicimus Deum esse: Quemadmodum videntes domum intellegimus architectum qui aedificavit eam, etsi non est praesens, vel etiam sedem aut navim, similiter; ita quoque quando videmus creaturas, intellegimus Deum, qui eas creavit. — Rursus, eo quod permanet mundus et stat, quamvis in ipso res contrariae sint, intellegimus Deum esse, qui conservat eum et cuius virtute fulcitur mundus.

CAPITULUM III. — Unus Deus est, et non plures, secundum insipientiam paganorum. Et id notum est eo quod unus non dividitur; duo autem aut plures dividuntur. Deus vero non potest dividi, unus ergo est, si quidem unus non dividitur. — Rursus: Unus non cadit sub numerationem, duo vero vel plures cadunt sub numerationem; Deus vero non cadit sub numerationem: ergo unus est. — Rursus, notum est Deum unum esse et non plures ex eo quod completus et perfectus est virtute et bonitate et iustitia. Ubi enim non est mutatio, unus est qui cognoscitur; ubi vero sunt mutationes, plures dicuntur.

CAPITULUM IV. — Convertendus est sermo ad illud quod dicas: Hunc unum Deum tres personas esse. Et id notum est ex eo quod creatio duabus substantiis constituta est: una sim-

plici, et altera composita: h. e. e materiis et formis. Et Deus non est una subsistentia, ne *sit minor creaturis, neque duae p. 6. subsistentiae, ne sit aequalis creationi: est tres subsistentiae, ut superet creaturas; quattuor non est, ne ingrediatur multitudo deorum. — Rursus autem, angelus aut homo non dicitur unusquisque eorum qui vivus est et rationalis, h. e. qui habet verbum et spiritum, esse personam, et verbum eius esse personam, et spiritum eius esse personam. Et Pater est causa, Filius et Spiritus causati [1]. Causa autem tribus modis dicitur: naturalis et efficiens et materialis. Et homo est causa naturalis filii sui qui nascitur; et efficiens, cum formavit et fabricavit arcam. Deus autem est causa naturalis Filii qui ab ipso natus est ab aeterno, et Spiritus qui ex eo procedit; est praeterea causa efficiens, scilicet operans, h. e. creaturarum quas creavit. Et si causa naturalis Filii et Spiritus est, ergo tres personae est.

CAPUT V. — Adversus eos qui dicunt Deum non generare. Et dicimus: Non praedicamus de Deo generationem humanam, sed genuit Deus Filium et procedere fecit Spiritum ab aeterno, et supra tempus et passionem et divisionem, quemadmodum nascitur verbum e mente et procedunt radii e sphaera solis. Valde eminentior generatione creaturarum est generatio eius.

CAPUT VI. — Rursus, Verbum Dei non est simile nostro. Nostrum enim solubile est; Deus aeternus est; et etiam Verbum eius aeternum est. *In saeculum tu es Dominus, et Verbum tuum in caelis consistit* [2]. Et Spiritus apud Deum est persona vivens et operans, non autem uti spiritus et halitus *noster qui p. 7. ab extra ingreditur et cum sermone expellitur, qui non est persona et est solubile. — Rursus, verbum nostrum egreditur per vocem et linguam et dissolvitur in aerem; Verbum Dei subsistens est, secundum illud: *Verbo Domini facti sunt caeli* [3]. Et spiritus noster aer est, Dei vero non est talis, sed persona subsistens, secundum illud: *Spiritu oris eius factae sunt virtutes* [4].

CAPUT VII. — De lapsu Satanae. Quemadmodum enim lapis e culmine montis separatur et per pondus suum in profundum propellitur, et cum percusserit multos lapides instabiles, isti cum

[1] B: Filius causa et Spiritus causa. — [2] *Ps.* CXVIII, 89. — [3] *Ps.* XXXII, 6. — [4] *Ps.* XXXII, 9.

eo delabuntur, ita et aliae potestates scilicet daemones, quia non erant firmi voluntate sua in bono, in sua libertate, cum Calumniatore descenderunt in profunditatem peccati.

CAPUT VIII. — Quare creatus est homo. Et dicimus: Non decebat ut sit lux sine adspiciente neque gloria sine testimonio, neque bonitas absque fruitione. Et ideo creatus est homo, ut delectaretur eis. *Et fecit eum ad imaginem suam*, quia fecit eum loquela praeditum et sui iuris et sapientem et liberum. Et etiam *ad similitudinem suam* [1], quia diligit bona et excellentiam caritatis.

CAPUT IX. — Quare invidus fuit Satanas in Adam. Quia vidit pulvereum honoratum esse in imagine Dei, invidus fuit ei, et cum non potuisset eum perdere, dedit ei consilium, sicut ille qui non potest exstinguere lampadem propter vim lucis eius, immiscet aquam in oleum et exstinguit luminare: ita per consilium serpentis seductoris exstinxit benedictionem; et pro iustitia ingressum est peccatum.

p. 8. *CAPUT X. — Et quare convertit se homo a bono ad malum? Et dicimus: per voluntatem suam; quemadmodum enim qui claudit oculos suos in meridie in tenebris invenitur. Oculum enim fecit Deus, et non caecitatem; et visum creavit, et non ut videamus vel non videamus; ita et virtutem indicavit et monuit nos ne accederemus ad malum.

DUBIUM XI. — Cum sciret Deus hominem lapsurum, quare creavit eum? Et dicimus: Deus creavit eum ad bonum; quod autem lapsus est, et morbus et malum et mors: voluntatis ipsius sunt; et postea ingressae sunt castigationes ad correctionem illius qui voluntarie cecidit, quemadmodum radices adstringentes sanant corpus. Et quemadmodum vas fictile quod impletum est plumbo, postquam fractum est, cum figulus dominusque vasis reficit illud, liberat quidem illud a plumbo, sic suscitabit in resurrectione Deus corpus confractum, liberans illud a plumbo, scilicet a peccato. Et dum sciebat eum collapsurum esse, sciebat rursus ab aeterno se venturum esse ut liberaret eum et restitueret eum in pristinum ordinem.

INVESTIGATIO XII. — Quare Filius incarnatus est, et non Pater vel Spiritus? Et dicimus: Ne vitiarentur proprietates per-

[1] *Gen.*, I, 26.

sonarum. Pater est genitor, Filius genitus, Spiritus autem procedens. Filius vero, cuius proprietas est filiatio, ipse natus et incarnatus est. — Rursus, Verbum genitum est a Patre, sicut verbum nostrum ab intellectu. Et sicut nostrum verbum signatur *et corporale fit in charta*, non autem intellectus qui illud enunciavit, nec spiritus ex quo processit: ita *et Verbum caro factum p. 9. est, non autem intellectus Pater, nec Spiritus qui a Patre procedit.

CAPUT XIII. — Non voluntas Dei habitavit in Virgine[1], sed Verbum Deus. Dixit enim Iohannes: *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*[2]. Et Paulus rursus: *Misit Deus Filium suum, et factus est e muliere*[3]. Et rursum: *Ingressus est Filius eius, qui natus est in carne*[4]. Per illud: *Natus est in carne,* indicavit generationem aliam aeternam esse ipsi. Et Gabriel rursus: *Virtus Altissimi habitabit super te*[5], hoc est Verbum Deus. Pudeat ideo haereticos qui dicunt voluntatem eius tantum habitavisse in Virgine.

QUAESTIO XIV. — Quomodo dicit Scriptura: *Descendit Verbum et habitavit in Virgine,* et: *Misit Deus Filium suum et factus est*[6]*?* Et dicimus: Non quod discesserit de loco in locum, aut reliquerit unum locum et habitaverit in alio: quod est proprietas corporalium seu finitorum; sed quia ille qui absconditus est revelatus est in carne, et (qui) invisibilis (est) apparuit. Et quemadmodum radii solis penetrant per fenestras domus quae illis impletur, et sunt in caelo et in maribus et in domo quam ingressi sunt, et ubique: ita etiam Verbum cum habitaret in Virgine, erat in caelis et in Virgine et in omni loco. Et illud vocabulum « ubi » super corpora cadit, non autem super Deum.

QUAESTIO XV. — Quomodo unitum fuerit Verbum carni et non fuerit pollutum nec contraxerit immunditiem? Et dicimus: Quemadmodum adest hodie omnibus fetibus, qui creantur in ventribus hominum et animalium, et format eos et non polluitur a creaturis suis, ita etiam, nec cum habitavit in Virgine. Et rursus *dicimus: Deus aequaliter propinquus et re- p. 10. motus est a caelis et terra et omnibus creaturis, et comprehendit

[1] B add.: sicut dicunt haeretici. — [2] IOHAN., I, 14. — [3] *Gal.*, IV, 4. — [4] Cfr. I IOHAN., IV, 2. — [5] LUC., I, 35. — [6] *Gal.*, IV, 4.

eas omnes. Et si parti earum proximus est et ab aliis pollutus recedit, videtur virtus eius et natura eius esse composita. — Rursus: Spiritalia sublimiora sunt contaminationibus corporum. Angelus enim cum accedit ad loca sordida non inquinatur, neque anima damno afficitur immunditie corporis, neque sol inquinatur dum transit super sordes, neque ignis accipit a materia quamcumque immunditiem. Et si res spiritales et visibiles ita se habent, quanto magis Creator nil contraxit e sordibus nostris, sed sanctificavit et mundavit uterum.

RESPONSIO XVI. — Si quidem unitus est carni nostrae, iam mutationem passus est. Et dicimus: Quemadmodum sol non mutatur cum servit hominibus, aestatibus et hiemibus, nec minuitur; nec magistri dum balbutit cum pueris mutatur scientia; nec anima cum unitur corpori suo, nec ignis cum unitur ferro, convertitur a natura sua: ita et Verbum, cum unitum est corpori, non est mutatum.

RESPONSIO XVII. — Cur non per angelum aut legatum redemit nos Dominus, sed ipse in persona sua? Et dicimus: Non poterat per creaturas redimi humanum genus, sed per Creatorem. Sicuti vas vitreum cum confringitur, non potest reparari ab architecto nec a fabro lignario, sed a vitreario qui fecit illud; ita et nos postquam cecidimus in peccatum, non erat possibile ut alius instauraret, nisi Deus qui nos creavit. Rursus: Neque operatus est nostram salvationem per legatum, ne
p. 11. adorarent *errantes legatum hunc aut prophetam vel angelum qui missus fuisset.

RESPONSIO XVIII. — Quare ex utero exiit Verbum per generationem? Et dicimus: Quia excellens est membrum uterinum; constitutio enim cuiusvis hominis in ipso stabilitur, cum cotidie morimur et uterus adversus mortem dimicat; ergo decebat ut ex utero qui dimicat cum morte, exiret Deus. Et quemadmodum ille qui vult purificare vas ab immunditie, id totum abluit, ita fecit Christus; quia initium existentiae nostrae e ventre et utero est, et finis rursum noster mors, et medium inter initium et finem nostrum vita est, per haec tria iter fecit Verbum: per uterum et vitam et mortem, ut auferret maledictionem transgressionis mandati. Rursus, non est in hominibus membrum immundum, sed omnia aequalia sunt in honore.

CAPUT XIX. — Quare Verbum est incarnatum? Et dicimus: Bonitate sua creavit hominem, et cum is peccavisset, rursus bonitate sua eum redemit. Descendit enim et incarnatus est ut eum redimeret. Quo autem modo factus sit homo Apostolus ostendit: *Quia filii participes facti sunt sanguinis et carnis, et ipse similiter*[1]. Filios quidem vocat animas, quod familiare est Scripturae, quae a parte denominat hominem, sicut illud: *Ingressus est cum septuaginta et quinque animis*[2]. Et quemadmodum unitur anima corpori et fit cum eo una natura et una persona: ita Verbum unitum est carni animatae; ergo homo factus est ut per mortem suam aboleret Calumniatorem. Rursus: In illo tegumento dimicavit cum Satana et devicit eum, quia is in tegumento serpentis devicit hominem.

*CAPUT XX. — Et quomodo non damno affectus est per p. 12. incarnationem? Et dicimus: Quia potestatem habet, ut dum perseverat in excellentia sua, incarnaretur et non amitteret excellentiam suam propriam. Et quemadmodum non perdit rex potentiam suam, dum se demittit ad milites suos, neque robusti qui se tradidit ligandum a debilibus, dicitur defecisse virtus: ita non est laesus Deus per exinanitionem, sed devicit passiones per exinanitionem suam. Etiam enim in limbis est et non laeditur obscuritate, et in sepulcro, et non patitur putredinem eius, et in inferno, et non consumitur ardore eius.

RESPONSIO XXI. — Quare, cum incarnatus esset, morte redemit, et non potentia et imperio? Et dicimus: Iustus est, et iustus non vi ducit hominem; possit enim omnes homines vi convertere, sed non opprimit libertatem, nec ducit per vim liberum arbitrium; ideo non per potentiam redemit, sed per verbum iustitiae. Aggredi quidem ausus est diabolus Christum qui erat absque peccato, iniuste, Christus vero per iustitiam redemit omne genus humanum. Et rursum medicus partem quae aegrotat, explorat, et non eam quae sana est; ita, genus nostrum quod aegrotabat peccato, induit Verbum ut auferret passiones ejus.

CAPUT XXII. — Cur vero non venit Christus ab initio? Et dicimus: Quemadmodum infanti non ab initio damus cibum carnalem, priusquam pervenerit ad maturitatem, ita, tempore

[1] *Hebr.*, II, 14. — [2] *Gen.*, XLVI, 27; *Act.*, VII, 14.

quo pervenit genus nostrum ad perfectionem, venit ad ipsum
p. 13. medicus. Postquam enim supereminuit* tota mensura peccatorum et non erat amplius ullum genus malitiae hominum quod patratum non fuerat, tunc venit medicus ad redemptionem eius.

XXIII. — Et quomodo, postquam adhibita est sanatio, adhuc immergimur in peccatis? Et dicimus: Quemadmodum serpens, cuius conculcatur caput, non statim moritur, sed adhuc suam caudam vibrat, ita etiam malum etsi illud valide devicit et abolevit Dominus noster, tamen in reliquiis suis adhuc vexat mundum.

XXIV. — Et quare non vi ducit homines ad bonum? Et dicimus: Non lucraremur quidquam ex fide per vim, sed magis rei evaderemus: uti vir qui coacte diligeret inimicum suum.

XXV. — Cur non fecit Deus hominem naturaliter amare suum servitium? Et dicimus: Si id fecisset, oppressisset voluntatem et libertatem, et has non haberet homo, et natura vincta inveniretur: sicuti ignis qui non libere ardet, et sol qui circumvolvitur et illuminat, cum multitudine creaturarum eius imperio subditarum, quae non habent libertatem neque bonitatem, nec mercedem pro laboribus suis.

CAPUT XXVI. — Quomodo occisus est Satanas et deletum peccatum et mortua mors? Et dicimus: Duobus modis mortuus est Satanas. Primo, per tormentum eius et cruciatum eius, secundum illud: *Anima quae peccat morietur* [1]; notum est enim mortem animae esse angorem eius. Ita mortuus est Satanas, quia vexatus est quod periit eius exaltatio et spreta est ido-
p. 14. lolatria. *Rursus, mortuus est Satanas eo quod potentiam eius, inventricem malorum, occidit Christus et detexit peccatum et monstravit eam esse peccatum; et fugiunt ab ea homines. — Sed si mortuus est diabolus, quomodo tentationibus suis vexare potest homines? Et dicimus: Permittit Deus id fieri modo cogitatione, modo et operatione, quasi ad munditiem nostram et triumphum nostrum, prout fecit erga Iobum.

Rursus, cessavit peccatum eo quod deletum est; dicit enim: *Gaudeamus quia mortua est iniquitas nostra, et proiiciamus in mare peccata nostra* [2]. Et medicamina quae delent peccatum sunt paenitentia et mysteria vivificantia.

[1] EZECH., XVIII, 4. — [2] Cfr. MICH., VII, 19.

Mors autem mortua est morte Christi, quia dissoluta est potentia eius, sicuti pessimi serpentis cuius confracti sunt dentes, et serpentis qui caudam vibrat, etsi confractum est caput eius. Rursus, mortua est mors eo quod suscitavit Dominus noster corpus suum ad incorruptibilitatem, sicut et nos resuscitabit.

CAPUT XXVII. — Quare dedit nobis baptismum? Et dicimus: Ut mitteret nos ad vitam immortalem et beatam. Nativitas carnalis mittit ad mortem, et spiritalis baptismatis ad vitam. Et quod ter immergimur in baptismo significat descensum Domini nostri in sepulcrum tribus diebus; et adscensus noster e fonte baptismali figurat eius resurrectionem. Ipse in terra sepultus est, et nos in aqua; assimilat enim descensus noster elementum terrae elemento aquae, siquidem commiscentur unum in altero.

CAPUT XXVIII. — Quare corpus et sanguinem sumimus? Et dicimus: Quemadmodum ignis cum unitur ferro, impertitur ei activitatem, et id lucet et ardet sicut ille, ita et Christus: cum accepisset panem et vinum, fecit ea corpus suum et sanguinem suum vere, et impertitus est eis virtutem *et sanctita- p. 15.
tem; et cum sumimus ea, repellimus a nobis mortem et acquirimus nobis vitam immortalem. Et quemadmodum fermentum omnem massam fermentat et ad se attrahit, ita etiam sacra mysteria ad immortalitatem nos attrahunt. Deus enim Verbum cum carni se univit, fecit eam Deum non natura, sed operatione: ita et corpus quod comedimus, dicitur natum esse e Virgine, et (ita) est, non natura, sed unione cum Verbo Deo [1].

CAPUT XXIX. — CONTRA ARABES [2]. Obiiciunt nobis Arabes, quasi mutaverimus aliquid in Evangelio. Et dicimus eis: Aut

[1] Hic pericopen habet B, quam A et C non praebent « CAPUT XXVIII: Quare in cruce mortuus est Christus et non morte alia? Primo, ut cognosceretur quod desursum et de caelis est, etsi humiliavit se, cum factus est homo ut gustaret mortem, sicut dixit Iohannes: *Qui desursum venit super omnia est.* Secundo: Ut ostenderetur quod per mortem suam duxit omnes homines ad caelum et ad caelestia, sicut ipse dixit: *Cum elevatus fuero e terra, omnes homines traham ad me* (IOH., XII, 32). Tertio: Ut ostenderet quod sicut per lignum exiit Adam e paradiso, ita per lignum redibit in eum. Quarto: Ut expansione manuum suarum demonstraret se pro omnibus hominibus mori et omnes vocare ad vitam, et eos a perditione Calumniatoris protegi intra cognationem eius ». — [2] A C: Contra Paganos.

constituetis testes, quod mutatum est a nobis aliquid in eo, aut nos iurabimus non esse a nobis mutatum in eo quidquam; cum ita vos dicatis: « Testes adversus eum qui aliquid recitat, et iuramenta adversus eum qui negat ». Et vos iudices nostri estis, et testimonium vestrum contra nos non est accipiendum. Et si
p. 16. dicitis in vestro Libro *scriptum esse: « Amovemus [1] sermonem e loco eius », hoc non de nobis dictum est, sed propter Iudaeos; et notum est hoc e verbis quae antecedunt hunc locum. Ostendite nobis: Quis mutavit in eo quidquam, et quo tempore, et qua de causa, et quae verba mutavimus? Et si dicatis: « Apostoli »! ecce, vester Liber testatur viros praestantes eos fuisse [2]. Et quo tempore? Ante imperium vestrum aut postea? Aut propter commoda temporalia mutavimus in eo quidquam? Ecce vero scriptum est ibi ut vendamus omnia nostra et largiamur pauperibus. Aut forsan propter finem spiritalem? Quomodo permisisset Deus ut corrumperent Scripturas, et essent contra eius voluntatem? Et quaenam verba mutaverunt? Mandata difficilia non mutarunt, nam in eo sunt, sicut illud: *Qui percutiet te in maxillam tuam* [3] et cetera. Forsan verba humilia? Ecce in eo sunt, uti illud: *Oravit et flevit Iesus* [4]. Manifestum ergo est non mutatum esse in eo quidquam. Et ecce in Libro vestro scriptum est: « Si est vobis dubitatio quaedam, interrogate eos qui legunt Scripturas vobis anteriores » [5]. Intendite, quomodo ad nos remittit vos Liber vester. Dicit rursus Propheta vester: « Dicit Deus: Dedimus Iesu evangelium in quo lux et vita et ductio et via veritatis » [6]. Ergo, si lux et vita est in eo, quis fugit a luce nisi caecus? et a vita nisi mortuus? et a via nisi fur? et a veritate nisi mendax? Ergo verum est Evangelium nostrum, eo quod a vobis maxime habet testimonium et subli-
p. 17. mius est voluptatibus, et mandata eius curant peccata *et dolores animae, et illud exponit nobis res futuras, et qui illud acceperunt non timore gladii ei adhaeserunt, sed quia viderunt miracula divina.

CAPUT TRIGESIMUM. — CONTRA IUDAEOS. Verum etiam Iudaei accusant nos: « Dixit quidem Moses [7]: *Noli addere Legi*

[1] *Sic* codd.; *Coran*, s. V, 16. — [2] *Coran*, s. LVII, 27. — [3] MATTH., V, 39. — [4] Cfr. LUC., XIX, 41. — [5] *Coran*, s. X, 94. — [6] *Coran*, s. V, 50. — [7] *Deut.*, IV, 2: *Non addetis ad verbum* etc.

quidquam vel minuere. Evangelium additamentum est ». Et dicimus eis: Ecce etiam vos addidistis ad Legem libros Prophetarum et sapientiales. Et si dicunt: Illi complent Legem; ecce etiam Evangelium perficit Legem et complet eam. Et si Apostoli erant piscatores, etiam Prophetae pastores erant. Quia non valebat Lex perficere homines in iustitia, necessarium erat Evangelium. — Dicunt rursus falsum esse in eo, quia est in eo repugnantia. Et ad hoc respondemus: Additio vel suppressio narrationum est hoc, sed non repugnantia. Et ecce in Lege scriptum est: *In die quo comedes ex arbore, morieris* [1], et post nongentos et triginta annos mortuus est (Adam); et: *Non pergam maledicere terrae* [2], et (tamen) scriptum est: *In maledictione comedes ex ea* [3].

XXXI. — Quotnam modis dicitur Lex? Lex sex modis dicitur: Naturalis, quae est discretio et tribunal conscientiae, quae data est familiae Adami, impressa quidem in corde eorum. — Secundo: Lex scripta quae per Mosem (data est), uti illud: *Non moechaberis* [4], etc. — Tertio: illa Christi, *Qui percusserit te in maxillam tuam* [5]. — Quarto: illa qua per gratiam liberabimur. — Quinto: illa quae in membris, et est peccatum. — Sexta quae est ipse Spiritus sanctus.

*Antiquum Testamentum datum est in monte Sinai post egres- p. 18.
sum populi ex Aegypto, dum fumum emittit et ignem propter duritiem populi. Novum vero datum est in cenaculo post egressum gentium e peccato, hora tertia, die dominica. Διαθήκη interpretatur foedus et testamentum, et post mortem confirmatur. Evangelium autem annunciatio (laeta) interpretatur. Nuncium enim accepimus Deum descendisse in terram, et mortem solutam esse, et regnum apertum esse. Et Prophetae clamarunt: *Dominus dabit verbum annunciationis* [6]. Evangelista, i. e. nuncius; Evangelium autem narratio de incarnatione Verbi. Scripta autem Pauli et Apostolorum causam ipsius incarnationis, et bona quae ab illa emanarunt edocent.

XXXII. — Principium Evangelii est baptismus, ait Philoxenus. Quia a nativitate usque ad baptismum secundum Legem vixit, ergo baptismus est principium Evangelii. Et Basilius in

[1] *Gen.*, II, 17. — [2] *Gen.*, VIII, 21. — [3] *Gen.*, III, 18. — [4] *Ex.*, XX, 14; *Deut.*, V, 18. — [5] Matth., V, 39. — [6] *Ps.* LXVII, 12.

sermone contra Eunomium [1]: Initium Evangelii praedicatio Iohannis est, quam Marcus caput Evangelii nominavit. Quae spectant ad eius conceptionem et nativitatem non de Evangelio aestimantur esse.

Et ignaros elegit Dominus noster, ne magnitudini personarum tribuerentur stupenda signa; ita et Pater in Veteri (Testamento) viles elegit, Mosem blaesum, Davidem pastorem, Amos caprarium, Ahor mutilum. Et in Antiquo quidem pastores elegit qui gregem definitum et in terra Iudaeae pascerent. In Novo autem piscatores, eo quod universum orbem indefinite piscati sunt, ita ut in rete omne genus humanum adscenderet.

p. 19. *XXXIII. — A quattuor Evangelistis scriptum est Evangelium, quia in quattuor partes propaganda erat annunciatio. Et quattuor sunt elementa, et quattuor flumina, et quattuor ventos vidit Daniel [2], et quattuor equos et quattuor quadrigas vidit Zacharias, et quattuor candelabra et quattuor fabros [3]; et currus, quem vidit Ezechiel [4], in quo erant quattuor animalia, significat quattuor Evangelistas: leo quidem propter audaciam et promptitudinem eorum ad frangendum errorem; aquila vero, quod traduntur in manus eorum daemones, uti traduntur animalia in potestatem aquilarum; et vident res absconditas, uti aquilae vident et intuentur in longinquum. Bos rursus, quia subiugant mundum doctrina sua. Homo, quia homines erant. Alae significant sublimitatem Evangelii; manus hominis quae portabant animalia, auxilium Christi erga Evangelistas; rotae, una in altera, significant Testamenta; oculi significant scientiam perfectam quam seminaverunt Apostoli medio in mundo; homo super currum, Verbum quod se erat incarnaturum.

XXXIV. — Et duo ex Apostolis scripserunt, et duo ex Evangelistis: Marcus, discipulus Petri, et Lucas Pauli. Et non scripserunt quattuor ex Apostolis, quia nihil faciebant per gloriationem; et deinde, ne invaderet pusillanimitas praedicatores Evangelii et dicerent: Nonne sumus socii Apostolorum in praedicatione et scriptione?

Et quis collegit quattuor Evangelistas et coordinavit in uno libro? Aliqui dicunt: Eusebius Caesareensis; hic, cum vidisset p. 20. Ammonium Alexandrinum fecisse *Evangelium Diatessaron,

[1] *Patr. Gr.*, XXIX, 601. — [2] DAN., VII. — [3] ZACH., I, IV, VI. — [4] EZECH. X.

i. e. per quattuor, et mutavisse seriem sententiarum, et pariter fecisse etiam Tatianum Graecum, haereticum, ipse collegit hos quattuor et unumquemque seorsum scripsit. Alii dicunt: Iohannes Evangelista coordinavit eos in uno libro, et cum transmissa essent tria (evangelia) ad eum, adiecit eis suum.

CAPUT XXXV. — Postquam autem electus est Paulus et necessarium fuit ut exirent Apostoli in loca et praedicarent, inceperunt tres Evangelistae scribere Evangelium. Matthaeus quidem, antequam sint Apostoli dispersi, Marcus autem et Lucas, postquam dispersi sunt. Et cum pervenissent scripta ad fideles Ephesi, rogarunt hi Iohannem ut scriberet et ipse de omnibus quae desiderabantur.

XXXVI. — Ratio scripti Matthaei peculiariter. Cum surrexisset persecutio in Apostolos et lapidatus esset Stephanus, et occisus esset Iacobus, accidit ut dispergerentur Apostoli ut praedicarent Evangelium gentibus. Hebraei autem qui crediderunt, cum id vidissent, venerunt ad Matthaeum et rogarunt ab eo, ut quid dixit eis sermone, traderet eis scripto, quod etiam fecit. Tres rursus Evangelistae id quod uno in anno fecit Dominus noster scripserunt; ab incarceratione Iohannis usque ad ascensionem, praeter nativitatem et baptismum et tentationem et alia, sine quibus non erat possibile ut capiat initium eorum narratio. Iohannes autem scripsit de divinitate eius et de his, quae operatus est Christus in illis duobus annis prioribus, ex quo coepit praedicare usque dum cecidit Iohannes in vincula. *Argumentum autem scriptorum eorum p. 21. fuit adventus in carne Domini nostri et bona, quae nobis ex eo emanarunt.

XXXVII. — Matthaeus in regione Palaestinae hebraice scripsit, et Marcus Romae romane h. e. latine [1]; Mār Iohannes vero dixit Marcum scripsisse in Aegypto. Lucas graece scripsit Alexandriae. Iohannes graece scripsit Ephesi. Et tribus in linguis scriptum est Evangelium, quia etiam iisdem linguis scripserant supra crucem Domini nostri: hebraice, graece et romane [2]; hebraice propter Iudaeos, graece propter Pilatum, romane propter Herodem. Et linguae quae consociatae sunt in accusationibus eius, ipsae praedicarunt Evangelium eius.

[1] Ad verbum: « francice ». — [2] Ioh., xix, 20.

XXXVIII. — Lucas rursus disposuit priora prima et omnia ordine suo, et quomodo operata sunt a Domino nostro, scripsit. Et etiam Iohannes ita fecit, etsi omisit multa in medio, quia narrata erant ab eius sociis. Matthaeus vero non tali modo, sed ordine docendi usus est, et prout sermones sibi invicem connexi sunt disposuit eos. Leges vero quas imposuit Dominus noster in uno capitulo ordinavit, Evangelistae autem ceteri sparsim posuerunt eas. Et Marcus imitatus est Matthaeum in dispositione eius; et idcirco cum non intellexissent nonnulli ordinem in quo scripsit quisque eorum, existimaverunt quidem quod sibi invicem repugnent.

CAPUT XXXIX. — Quia principium Evangelii baptismus Christi est, uti supra diximus, ideo ab eo incepit Marcus. Matthaeus autem repetit a successione generationum, ut demonstret Hebraeis ortum esse Christum, quemadmodum vaticinati
p. 22. sunt Prophetae. Lucas autem processit ad nativitatem *Iohannis, ut redargueret eos qui stolide se accinxerunt ad scribendam historiam Christi. Iohannes adscendit ad theologiam, ut doceat quod, etiamsi scripserunt socii sui hominem esse Christum, quia incarnatus est, tamen Deus fuit et cum Deo erat, et postea incarnatus est et factus est homo, quin tamen aliquo modo mutationem passus sit. Et doctrina eorum in medio platearum proponebatur et alta voce dicebant: Deus apparuit in corpore, et tulit passiones in carne, et mortuus est et surrexit. Et confirmabatur praedicatio eorum miraculis quae operabantur.

CAPUT QUADRAGESIMUM. — Iohannes loquitur sublimia, socii autem eius humilia. Matthaeus rursus, quia Iudaeis scribebat, curam habuit ut narraret eius nativitatem et conversationem in carne. Marcus autem sollicitus fuit ut adversus Simonem scriberet, qui phantasma esse praedicabat oeconomiam Filii; et ideo affirmavit quae spectant ad oeconomiam. Fertur ei praecepisse Petrum, ut scriberet sui loco, sollicitum quidem, ne propter dignitatem Simonis [1] (Petri) spernerentur scripta sociorum suorum. Et ipse praecepit ei ut scriberet accurate de sua apostasia, ad ostendendam misericordiam Dei qui eius misertus est. Ita et Lucas; Paulus ei praecepit ut scriberet, et

[1] B: « suam ».

magistrum suum imitatus, late locutus est ad confirmationem Theophili.

CAPUT XLI. — Iohannes autem cum vidisset illis quae scripserunt socii sui confirmatam esse eius humanitatem, scripsit ipse de eius divinitate. Humilia locutus est Dominus noster propter debilitatem auditorum et propter confirmationem incarnationis, utque doceret humilitatem et crederetur ipse a Patre missus esse. Alto *licet loqui humilia, sicut illud: *Ubi es tu,* p. 23. *Adam?*[1] et: *Ubi est Abel, frater tuus?*[2] Humili autem non licet loqui alta de se ipso, ne videatur esse arrogans. Ratio autem loquendi Christo fuit, ut manifestaret sublimitatem suae naturae. — Rursus dicimus: Duobus modis loquuntur Scripturae de Deo; aut sicuti est, verbi gratia, quod ens est et Pater et Filius et Spiritus sanctus; aut inferius quam est, verbi gratia (quod est) ignis, et irascitur et excandescit et paenituit propter homines[3]. Tribus modis loquuntur Scripturae de homine; uno, sicuti est: v. gr. homo, vivus, rationalis, mortalis; secundo: superius quam est, verbi gratia dii et filii deorum; tertio: inferius quam est, quemadmodum vocatur tinea et vermis et lupi et vulpes. Postea pluribus modis loquemur[4], quia necesse est ut circa omnem sententiam Scripturae, quaecumque sit, haec quattuor nota faciamus: causam, scopum, tempus, personam ad quam fit verbum; si autem id non fecerimus, in periculo manebimus; alioquin quid simile inter illud: *Qui non odit patrem suum*[5], et illud: *Filii, subditi estote parentibus vestris?*[6]

XLII. — Rursus septem capitula quae praemittuntur omni libro. Scopus, h. e. scopus Evangelii est, ut comparet hominibus vitam in Deo, scilicet in verbo fidem in Trinitatem, in operibus autem mores eximios. — Utilitas eius, h. e. prodest ad salutem animae. — Ordo, i. e. ordo eius lectionis post Legem et Prophetas, quia in eo perfecta sunt quae in Scripturis figurata sunt. — Ratio tituli, h. e. Evangelium scilicet (bonum) nuncium. — Divisio in capitula, h. e. dividitur in scientiam unius Dei *qui est tres personae; in praxim operum prae- p. 24. stantium; in scientiam virtutum caelestium et eorum qui gaudent de peccatoribus paenitentiam agentibus; in mandata, in

[1] *Gen.*, III, 9. — [2] *Gen.*, IV, 9. — [3] Cfr. *Gen.*, VI, 6. — [4] In textu: « loquentur ». — [5] LUC., XIV, 26. — [6] *Ephes.*, VI, 1.

recordationem iudicii, in retributionem bonorum. — Cuiusnam sit liber? Christi, qui praedicatur per duos Apostolos et per duos Evangelistas. — Cui rei congruat? h. e. speculationi seu theologiae, et operationi seu moribus sanctis. — Matthaeus vero exponitur: *habitans in tecto*. *Praedicatio vocata est*, quia non occulte proponebatur, sed aperte [1].

XLIII. — Eusebio Caesareensi curae fuit statuere canones
p. 25. Evangelii. Et id notum est ex eius epistola ad *Carpianum [2]. Et ostendit in eis harmoniam Evangelistarum. Scripserat Ammonius, et etiam Tatianus, Evangelium Diatessaron seu « per quattuor », uti diximus supra. Sed cum venissent ad historiam resurrectionis et vidissent dissensum, reliquerunt opus suum. Eusebius vero curam habuit disponere illos canones, quibus ostenderet mutuum consensum Evangelistarum. Quomodo? Audi: A quidem est canon primus: in eo docet quod quattuor Evangelistae dixerunt. Ecce enim verbum: *Hic est Filius meus dilectus, in quo complacui* [3]; docet illud esse in primo canone, et apud Matthaeum positum est in capitulo XVIII, apud Marcum in X, apud Lucam vero in XVI, apud Iohannem in XVIII. Et canones quos disposuit, decem sunt. Et in primo quattuor Evangelistae sibi consentiunt. Rursus vero, ubi scripta est apud Matthaeum in canonibus, duabus vicibus vel tribus una eademque littera, in canonibus sociorum non ita, scias alios Evangelistas bina vice verbum commemoravisse in duobus locis; et voluit ordinator canonum hanc litteram disponere toties, quoties occurrit apud alios; quomodo? Audi. Littera Z initio canonis Mat-

[1] B. hic habet sub num. XLIII aliquot versus qui desunt in A, scilicet: CAPUT XLIII. — [Matthaeus e coetu XII erat] e tribu Issachar, e civitate Nazareth. [Et ipse est Levi, de quo scripsit Lucas]. Scripsit Evangelium suum quinque annis pose adscensionem Domini nostri; alii: post octo annos. Praedicavit autem et scripsit Evangelium suum lingua hebraica in Palaestina. Occisus vero est Cabirae in civitate Parthorum. [Eusebius vero dicit Syrum fuisse utentem lingua hebraea]. Ipse autem Matthaeus exponitur: habitans in tecto. — Sunt autem in Matthaeo capitula septuaginta et numerus canonum 360, propria sexaginta et quinque, signa 25, et allegoriae 25, et testimonia 32, lectiones differentes 74, tractatus 22, verba 2522. Cum illis vero nomen pulchrum et suave Iesu, quod scriptum est in Evangelio hoc centum sexaginta et octo vicibus. Ipsi laus et nobis misericordia eius! — [2] Cfr. *Patr. Gr.*; Migne, XXII, 1273-1292. — [3] MATTH., III. 17.

thaei bina vice scripta est, et in Marco pariter, quia Iohannes in duobus locis id recitat, Matthaeus autem et Marcus in uno; necesse autem habuit ordinator canonum scribere eamdem litteram bina vice, ut coaequaret canonem cum (canone illius) qui bina vice scripsit sententiam. In canone autem secundo, tres conveniunt: Matthaeus, Marcus et Lucas; in tertio, conveniunt tres: Matthaeus, Lucas et Iohannes; in quarto tres conveniunt: Matthaeus, *Marcus, Iohannes; in quinto, duo con- p. 26.
veniunt: Matthaeus, Lucas; in sexto, duo conveniunt: Matthaeus, Marcus; in septimo, duo: Matthaeus, Iohannes; in octavo duo: Marcus, Lucas; in nono duo: Lucas, Iohannes: in decimo, ubi peculiariter unusquisque scripsit, uti historiam Samaritanae, quae non est ab ullo alio Evangelista recitata, sed tantum a Iohanne.

XLIV. — Canones decem fecit, quia numerus decimus e quattuor nascitur. Quomodo? Cogita: quattuor, tres, duo, unum, ecce colliguntur haec in decem. In canone primo, quattuor conveniunt, in secundo et tertio et quarto tres conveniunt, et in quinto et sexto et septimo conveniunt duo, pariter et in octavo et nono; et in decimo unusquisque peculiariter, sicut diximus. Considera, quod in parte tantum congruere (possunt): uti in canone primo posita narratio mulierum quae unxerunt Dominum nostrum; etsi revera sunt tres diversitates, propter illud *unxerunt* solum inscribitur in canone primo. Et rursus narratio paralytici, cum apud Matthaeum et Marcum una est, et apud Iohannem diversa, tamen in uno canone disponitur. Et scias, in unoquoque Evangelistarum esse numeros decurrentes successive, et sub numero currit numerus canonum; et e canone in quo invenitur verbum, noveris quot Evangelistae in illud conveniant. A canone primo propter consensum Evangelistarum incepit, ut redargueret eos qui dicunt illos sibi invicem contrarios esse. In canone secundo Iohannes exit, quia numerosiora sunt eius propria quam Marci, Iohannis enim sunt CIII [1], Marci vero XXVII [2].

*XLV. — Dicimus rursum, quanti sunt numeri uniuscuiusque p. 27.
Evangelistarum [3]. Matthaei sunt CCCCXXVI. In canone primo sunt

[1] B 206. — [2] B viginti; C septemdecim. — [3] B. add.: « cum sociis eius, et quot proprii ».

ei cum Marco et Luca et Iohanne numeri LXIV; in canone secundo, habet cum Marco et Luca numeros CI; in canone tertio, sunt ei cum Luca et Iohanne numeri octo; in canone quarto, sunt ei cum Marco et Iohanne numeri XVII, et in quinto cum Luca numeri LXXXVII; in sexto, cum Marco numeri LVII, et in septimo cum Iohanne XIX; propria habet LXXVI. Loquitur in octo canonibus, a primo ad septimum et in decimo.

Marcus habet CCXC numeros. In canone primo habet cum Matthaeo et Luca et Iohanne numeros LXV, in secundo cum Matthaeo et Luca CI, in quarto cum Matthaeo et Iohanne XVII, in sexto cum Matthaeo LVII, in octavo cum Luca XXIII, in decimo (habet) propria XXVII. Loquitur in sex canonibus: in canone primo et II, et IV, et VI, et VIII, et X.

Lucas habet CCCCII numeros. In canone primo cum ceteris LXIV, in secundo cum Matthaeo et Marco [CXVIII; et in tertio cum Matthaeo] [1] et Iohanne numeros VIII, in quinto cum Matthaeo LXXXIX, in octavo cum Marco XXIII, [in nono cum Iohanne XV]; in decimo habet propria LXXXVI. Loquitur in septem canonibus: in primo, et secundo, et tertio, et quinto, et octavo, [et nono,] et decimo.

Iohannes habet CCLXXI numeros. In canone primo cum tribus sociis suis numeros [LXXXVIII; in tertio cum Matthaeo
p. 28. *et Luca] XX; in quarto cum Matthaeo et Marco XXIV, in septimo cum Matthaeo XVII, in nono cum Luca XIX, et in decimo habet propria CIII. Loquitur in canonibus sex: in primo et III, et IV, et VII, et IX, et X.

Sunt in Matthaeo sectiones LXII, signa XXVIII, numerus canonum CCCLX, testimonia XXXII, miracula XXVI, quae enumerat Theologus in libro Carminum [2], parabolae XVII [3].

[1] Verba uncis inclusa desunt in codd., sed exciderunt; ea restituimus e tabulis canonum vulgatis apud G. H. GWILLIAM, *Tetra-Euangelium sanctum, simplex Syrorum versio*, p. 6 et sqq. Sed in graeco aliter se habet partitio: Matthaeus dividitur in sectiones 355, Marcus 236, Lucas 340, Iohannes 232; sunt Matthaei propria 62, Marci 20, Lucae 72, Iohannis 97. Cfr. TISCHENDORFI ed. VIII critica maior, Prolegom., III, p. 140 et sqq. — [2] *Patr. Gr.*, XXXVII, 488 sqq. — [3] C addit in margine: « Non est probatus numerus canonum, quia enumeratio non sibi constat »; quod intellegendum est de numeris non emendatis.

*EVANGELIUM SANCTUM ANNUNCIATIO VIVIFICATRIX p. 29.

DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI

PRAEDICATIO MATTHAEI APOSTOLI

UNIUS E DUODECIM

CAPUT PRIMUM.

v. 1) INCIPIT MATTHAEUS DICENS: *Liber generationis Iesu Christi.* Non dixit Matthaeus sicut prophetae: *Dixit mihi Dominus,* vel: *Visionem vidi;* quia Iudaei trahebantur post falsos prophetas, necesse erat ut tali modo loquerentur: Matthaeus vero, quia credentibus scribebat, non opus habuit imitandi prophetas; neque posuit nomen suum in libro, quia propinquis scribebat per modum narrationis. Paulus autem, quia scribebat remotis, per modum epistolae scripsit, et necesse erat, ut scriberet nomen suum.

Et *generationis* appellat librum; quia initium omnium bonorum est nativitas; vel quemadmodum Moses librum suum « creationis » appellavit, quamvis de aliis gestis, quae in mundo spatio MMCCXVI annorum evenerunt, loquatur, et alterum librum appellavit « exodum », quamvis describat alios eventus: ita et liber « generationis » appellatus est, quia res est sublimior, quod Deus nascatur in carne, quamvis doceat omnem oeconomiam; pars enim praecipua ab eo quod praestantius est nomen accipit, ut dicunt sapientes. Et etiamsi baptismus est principium Evangelii, tamen incepit a nativitate, ut doceat Hebraeos illum fuisse Christum [1], quem promisit *Deus Abramo et Davidi, ori- p. 30. turum e semine eorum; et ipse est dator Evangelii.

Generatio multis modis dicitur. Una quidem, quae e muliere. — Altera autem, quae e baptismo, secundum illud: *Qui non nasci-*

[1] B add. « qui exspectabatur ab eis ».

tur ex aqua et Spiritu [1]. — Tertia, e sepulcro: *Quis audivit id et quis vidit haec? Parturiet terra uno die et nascetur populus uno momento* [2]. — Quarto, etiam de actibus remotis dicitur generatio, sicut illud: *In Iesu Christo ego genui vos* [3]; et ipse voluit *ut eae gignant* [4] in Spiritu; et: *Ignoro quid pariat crastina dies* [5] et: *Quis generat stillicidias pluviae?* [6]; et: *Concepit iniquitatem, et gessit perfidiam et peperit dolum* [7]. — Quinto, quemadmodum radii et splendor generantur a sole et igni. — Et sexto, aeterna, sicut Filius natus est a Patre secundum divinitatem.

Hic vero « generationem » dicit non aeternam, quae a Patre est, sed temporalem, quae est a virgine. Etiamsi enim commemoratur generatio Abelis et Iacobi in Scriptura, tamen nemini patrum adscribitur « liber generationis », sed Christo tantum, ut indicaret Christum non esse hominem vulgarem, sed Deum qui homo factus est, et non secundum ordinem hominum genitum esse a patre et matre, sed supra ordinem naturae e Spiritu sancto et Virgine. — Rursus, incepit a generationibus, ut ostenderet quod, etiamsi Christus putabatur filius Iosephi a Iudaeis, neque notam habebant eius filiationem aeternam, de Iosepho tamen dubium erat, utrum fuerit filius Davidis an non. Et hoc per seriem generationum accurate notum fit, et dubium solutum est.

p. 31. Graecus vero liber « existentiae » dicit. Existentia vero *novem modis dicitur. Primo, ex nihilo est aliquid, sicut caelum et terra, quae e nihilo facta sunt. — Secundo, et ex aliquo est aliquid, sicut firmamentum et arbores, quae ex aliquo facta sunt. — Tertio, aut absolute secundum illud quod dixit Deus: *Et factus est Adam sicut unus nostrum* [8]. — Quarto, secundum mutationem, uti mulier Lot quae facta est statua salis. — Quinto, aut non substantialiter, sicut illud: *Factum est vespere et factum est mane, dies unus* [9]. — Sexto, per modum auxilii, sicut illud: *Et fuit Deus cum Iosepho* [10]. — Septimo, temporarie, sicut illud: *Et factus sum sicut homo non audiens* [11]. — Octavo, aut per gratiam, sicut illud: *Factus est Moses deus Pharaonis* [12]. — Nono, aut sine mutatione, sicut qui existens

[1] Ioh., III, 5. — [2] Is., LXVI. 8. — [3] I *Cor.*, IV, 15. — [4] I Tim., V, 14. — [5] *Prov.*, XXVII, 1. — [6] Iob., XXXVIII, 28. — [7] Iob., XV, 35. — [8] *Gen.*, III, 22. — [9] *Gen.*, I, 5. — [10] *Gen.*, XXXIX, 21. — [11] *Ps.* XXXVII, 15. — [12] *Ex.*, VII, 1.

fit id quod non erat antea, quemadmodum factus est Abel pastor gregum [1], et David rex et propheta, et Aron sacerdos, quin tamen mutaretur homo in natura sua. Et hoc modo dicimus: Verbum Deus factum est homo, quin mutatum fuerit in eo quod erat Deus natura sua.

Filii David, filii Abraham. Filium Iosephi non vocavit eum, quia is non habuit partem in eius generatione, nec filium Mariae eum nominat, quamvis ex ea incarnatus sit, quia non est mos Scripturae a mulieribus genealogias deducendi. Ad Davidem autem et Abraham rediit, quia promissio nativitatis Christi ipsis facta est; dixit enim ad Abraham: *In semine tuo benedicentur omnes gentes* [2]; Davidi autem cum iuramento dixit: *E fructibus ventris tui ponam super sedem tuam* [3]; et etiam: *E filiis eorum sedebunt in saecula saeculorum super sedem tuam* [4]; et ut doceret Hebraeos quemadmodum vaticinati sunt prophetae eum e semine *Davidis ortum esse [5]. p. 32.

Rursus, appellat eum *filium David,* ut exaltaret opinionem de illo. Nazareus sane est, quia educatus est in Nazareth sicut dixit Philippus Nathanaeli: *Invenimus Iesum e Nazareth* [6].

Abrahamo facta est promissio, quia ipse primus se convertit ab idololatria; Davidi autem, quia fuit primus rex qui custodivit mandatum et placuit Deo, et evexit arcam et voluit aedificare domum Domino. Davidem posuit ante Abraham propter eius regnum et principatum, et non remotum eius tempus, quia in ore omnium hominum narrabatur historia eius, et ex eo oriturum exspectabant Christum, secundum illud: *Nonne e semine Davidis et e Bethlehem orietur Christus?* [7] Et omnem bonum regem qui regnabat super eos, vocabant Davidem, secundum illud: *David, servus meus, pascet eos* [8], et: *Statuam eis Davidem, servum meum* [9]. Et rursus iureiurando dictum est Davidi: *Iuravit Dominus Davidi in veritate et non decipiet: E fructibus ventris tui* [10], et: *Iuravi Davidi, servo meo* [11], et: *Egredietur virga e radice Iesai* [12]. — Rursus, posuit Davidem ante Abrahamum, quia Abrahamo promisit fore ut sit pater gentium; Davidi vero promisit fore ut ex ipsius semine oriatur Christus:

[1] *Gen.*, IV, 2. — [2] *Gen.*, XXII, 18; XXVI, 4. — [3] *Ps.* CXXXI, 11. — [4] *Ps.* CXXXI, 12. — [5] Cfr. IER., XXIII, 5; XXX, 17. — [6] IOHAN., I, 45. — [7] IOH., VII, 42. — [8] EZECH., XXXIV, 23. — [9] Cfr. EZECH., XXXIV, 24. — [10] *Ps.* CXXXI, 11. — [11] *Ps.* LXXXVIII, 4. — [12] IS., XI, 1.

et decebat ut praeponeretur ille, e cuius semine oriturus erat Christus Redemptor, ei qui est caput gentium. Redemptor enim prior est redemptis per ipsum. Post Davidem commemorat Abrahamum, quia huic facta est promissio vocationis gentium.

Filii Abraham; h. e. Christum vocat filium Abrahami secundum carnem; at non e coniugio vocat Christum filium Davidis et Abrahami, sed quasi e successione. Et quem Matthaeus vocat
p. 33. **filium Davidis,* eum nominat Marcus *filium Dei,* et Lucas *virtutem Altissimi,* et Iohannes *Verbum Deum.* Attamen Deus, et Verbum, et virtus Altissimi vocatur secundum id quod est, filius autem Davidis et Abrahami cognominatus est secundum id quod factus est; unus quidem et idem est, et non alius et alius.

v. 2) *Abraham genuit Isaac.* Hanc seriem generationum posuit ut ostenderet, quemadmodum antea Deus Abrahamo et Davidi promiserat, illum ortum esse, et eum esse qui a Iudaeis exspectabatur, et eis nullam esse excusationem si non credant in eum.

Isaac genuit Iacob: Iacob genuit Iudam et fratres eius. Non commemorat fratres Isaaci nec Iacobi, h. e. quia non habebant commercium cum genere Israelitico, erant enim Taiitae et Ismaelitae et Arabes et Idumaei; non autem quia perversi erant, sicut alii dixerunt; nam viros his peiores commemorat Scriptura. Fratres Iudae commemorat quod ex ipsis provenit gens Hebraeorum; Iudam autem expresse nominat quod ex ipsius familia descendit Christus, h. e. e semine Davidis.

v. 3) *Iudas genuit Phares et Zaram de Thamar.* Thamar commemorat, quae e gentibus est et accusata est fornicationis; h. e. ut doceat nos misericordiam et bonitatem Dei, qui non tantum homo factus est, sed et ex huiusmodi parentibus natus est. Et quia omnis homo iugo peccati subditus erat, necessarium
p. 34. erat ut veniret in terram. *Si enim Iuda peccavit et David moechatus est, quanto magis alii praeter eos! Et per adventum suum solvit probra nostra, et eius Evangelium excipit quemcumque credentem: adulteros et fornicatores, et quemcumque paenitentiam agentem.

Commemoravit rursus Thamar ut nobis animum adderet, ne pudeat nos parentum malorum, et ne a virtute deficiamus; nam pulchritudo animae non laeditur per malos parentes. Si enim impudicum conversum ad virtutem non pudet ante actorum

multo minus pudebit virum, qui est filius meretricis aut adulterae, *peccatorum suorum* parentum, si peccatorum suorum eum non pudet. — Rursus commemoravit Thamar ut redargueret Iudaeos, gloriantes propter Abraham, et (tamen) destitutos bonis operibus. Et dicit eis: Ecce, quae fornicata est fuit mater Davidis! — Rursus dicimus: Thamar non ratione fornicationis sedit ibi; et notum est ab eo quod dixit Iuda: *Iustior me est* [1]; sed ut gigneret Christum, qui latebat in Iuda, et notum est eo quod cum eo moechata est et non cum viro alio. Et id rursus fecit, quando mortua est uxor eius, ne videretur iniqua. Non enim erat tunc lex scripta quae prohiberet ab huiusmodi re. Et rursus, propter privationem filiorum circumvenit Iudam: malum enim putabatur apud omnes sterilitas.

Rursus, Thamar figurat ecclesiam et gentes, quae fornicatae sunt cum idolis, et per prolem Thamar liberatae sunt. Thamar e gentibus: ita etiam Ecclesia. Scortata est Thamar, et etiam ecclesia [2] scortata est cum idolis; et sicut commixta est Thamar in generationibus Christi, ita et ecclesia *commixta p. 35.
est in corpore et sanguine Christi. Thamar interpretatur, quasi haec vocet Dominum nostrum apud se ipsam: « Veni, Domine mi; deversare apud me ».

Cur commemoravit Phares et Zaram? Zara interpretatur oriens. In splendore religionis apparuerunt, sicut Henoch et Sem et Iaphet et Melchisedech. Et cum paululum apparuissent et extendissent manum, locus eorum contractus est et septum quoddam ruptum est [pelvis altera quam Moses erexit in medio.] [3] *Cum enim retraxisset Zara manum suam* [4], rupta quasi maceria, exiit Phares: h. e. institutio Mosaica, quam Paulus vocat maceriam [5]; Phares vero interpretatur maceria, aut separatio, aut divisio. Et postea denuo venit institutio evangelica, id est Zara, qui apparitionem fecit in mundo primus ab initio, et postea secundus. Zara ergo significat gentes, Phares autem significat populum. Et quemadmodum Zara protulit manum suam et postea retraxit eam, ita et populus novus et opera ecclesiae apparuerunt in diebus Noe et Abrahami, et postea evanuerunt et ingressus est populus et opera Mosaica,

[1] *Gen.*, XXVIII, 26. — [2] I. e. idololatrae qui ingressi sunt ecclesiam. — [3] Uncis inclusa omittit B; melius ut videtur. — [4] *Gen.*, XXXVIII, 12-30. — [5] *Eph.*, II, 14.

sicut natus est primum Phares, et denique apparuit populus novus, sicut Zara natus est post Phares. E semine Phares ortus est Christus in carne.

v. 5) *Salmon genuit Booz e Rahab.* Commemorat Rahab, h. e. ut ostenderet quod non uti iudex venit Christus ad vindictam, sed ut sanaret mala nostra. Et sicut ille sumpsit meretricem, ita et Deus naturam quae fornicata est cum idolis
p. 36. desponsavit et univit sibi; *et edocuit nos, quod accipit eos qui paenitentiam agunt. — Rahab: consociatio gentium et populi interpretatur.

Booz genuit Obed e Ruth. Ruth e gentibus fuit; et commemoravit eam ut ostenderet vocationem gentium. Lex enim exclusit e synagoga Ammonitas et Moabitas, e quibus erat Ruth; sed Evangelium per fidem in Christum vocavit eos. Et sicut ingressa est Ruth in generationes Christi, ita et gentes vocatae sunt, et ingressae sunt in fidem Christi. Et ideo commemoravit eam ut redargueret superbiam Iudaeorum: ecce enim David, in quo gloriabantur, ex ea originem ducit! Et sicut non abhorruit Booz a paupertate Ruth, ita neque Christus ab ecclesia quae destituta erat bonis operibus. — Ruth reconciliatio interpretatur.

v. 6) *David genuit Salomonem ex uxore Uriae.* Commemoravit quidem uxorem Uriae; h. e. ut ostenderet se veritatem scribere sine pudore, et manifestaret peccatum Davidis, quod per Evangelium et descensum medici in terram sanatum est, et per eum liberatus est a caede Uriae. Cum enim superbiret David in excellentia et se extolleret statim derelictus est, et moechatus est cum Bethsabee; et paenituit eum, et flevit, et revelatum est ei venturum esse Dominum qui sanaret eum a peccato. Et cum investigaret de loco nativitatis eius, dixit: *Non dabo somnum oculis meis,* etc. [2]. Et postquam accepit
p. 37. promissum Dei hac de re, dixit psalmos XXIX et XVI [1] *de descensu medici usque ad mortem, qui redimeret animas peccatorum. Et si scandalizatus fuerit quis propter Davidem qui peccavit, sciat illum unum peccatum peccavisse toto tempore regni sui diuturni et magni, et propter id obtulisse paenitentiam diu-

[1] *Ps.* CXXXI, 4. — [2] B add.: « Exaltabo te Domine quia exaltasti me, et non gaudeant in me inimici » et XVI (Vulg. XV): « Custodi me Deus, quia in te confisus sum ».

turnam et magnam. Et derelictus est ut caderet in peccatum, ut sit bonum exemplum peccatoribus, et sicut ille paenitentiam agant. Et idcirco regnavit Salomon in eius loco, ut sciant omnes peccatum eius condonatum fuisse, et ne putent Iudaei Salomonem esse filium adulterii, sicut puer alter quem Dominus percussit et qui mortuus est.

Quattuor mulieres commemorat: symbolice significat quattuor plagas e quibus congregata est Ecclesia;

[v. 7) *Salomon genuit Roboam*; h. e. post Davidem commemoravit aliam mulierem][1] et illas commemoravit, ut eo redargueret Iudaeos stultos et gloriantes in stirpe sua, et doceret eos non e genere parari honorem, sed e conscientia quae timet Deum. Ecce enim magnus David ab huiusmodi parentibus fuit, et Salomonem non impedivit mater eius quominus regnaret! Sic et gentes, si volunt credere, non impediet eas genus idolicum.

v. 8) *Iosaphat genuit Ioram*; *Ioram genuit Oziam*. Quare praetermisit Achoziam et Ioas et Amasiam? Et aliqui aiunt Africanum, episcopum Emmaus, dicere: Quia peccatores erant et e semine Iezabel, omisit eos. Et ad eum dicimus: Non erant e semine Iezabel; Iezabel *enim erat uxor Achab, Ioram autem uxorem p. 38. duxit Athaliam, filiam Omri, sororem Achab, et ex ea genuit Achoziam, etiamsi uno loco, secundum mentem Septuaginta, appellata est filia Achab, propter similitudinem impietatis, sicut explicavit sanctus Severus. Et mater Ioasi Zoba, e Bersabee, appellabatur et (mater) Amasiae Iehoaddan, e Ierusalem: non sunt igitur e semine Iezabel; et non erant maiores peccatores quam Salomon et Achaz et Manasse qui descripti sunt.

Sanctus Severus dicit: Ioram, filius Iosaphat, Athaliam, filiam Achabi, duxit, et ex ea genuit Achoziam et Ioas et Amasiam. Praetermisit eos Matthaeus, quia odio habebant Iudaei idololatriam domus Achab; ergo omisit eos qui e coniugio idololatrarum nati sunt, cum recordaretur huius (sententiae): *Vindicabo delicta patrum in filios, in tres et quattuor generationes, inimicorum meorum*[2]. — Et ad hunc dicet quis: Non filia Achabi est Athalia, uxor Ioram et mater Achoziae, sed filia Omri et soror Achabi. Et si propter Hebraeos omisit illos qui

[1] Uncis inclusa B omittit; et quidem rectius. — [2] *Exod.*, xx, 5.

ex Athalia erant, quomodo commemoravit Oziam, qui fuit leprosus et magis horrendus quam isti Iudaeis? — Origenes dicit: Ut definiretur numerus quattuordecim generationum a Davide usque ad transmigrationem, ideo omisit eos. Ter quaternae denae generationes fiunt XLII, et typus est hic numerus: quia in fine XLII profectionum populi hereditatem acceperunt terram promissionis, et in fine XLII generationum ortus est Christus et hereditatem dedit sanctis terram paradisiacam.

Georgius (episcopus) Tribuum dicit: Matthaeus non omisit p. 39. illas tres *personas, neque mutavit numerum generationum dicens XIV pro XVII. Sed cum ad Iudaeos evangelium scripsisset et multi eorum linguae graecae periti essent, voluerunt illud ex hebraico in graecum interpretari, at cum graeca lingua non potest dicere Cheth, 'Aïn, Ṣade, sicut lingua hebraica et syriaca, nec habens signum in alphabeto suo quod profundius in gutture pronuncietur, quando venerunt interpretes ad Ioram, et dixerunt: genuit Aḥoziam, et hic Yoaš, et hic Amaṣiam, et Amaṣias 'Oziam, cum voluerunt graecizare nomina, scripserunt: Ioram genuit Achoziam et Achozias Ioas, et Ioas Amasiam et Amasias Oziam. Alii qui post eos venerunt scribendo evangelium graece, saltum fecerunt ab illo: *Ioram genuit Achoziam,* et scripserunt: *Ioram genuit Oziam,* propter similitudinem nominum et differentiam eorum in uno signo Kaf. Et hoc fecerunt forsan involuntarie; aut voluntarie, ut statuatur ipsis series generationum XIV; nam valde carus erat numerus septenarius et XIV iis qui e Iudaeis crediderant. Et sic propagati sunt corrupti codices ad omnes nationes. — Et ad eum dicimus: Non est id verum; si enim mendum et error scribae esset et non omisisset eos Matthaeus, debuisset Matthaeus dicere: « A Davide usque ad transmigrationem generationes XVII », sed eo quod Matthaeus generap. 40. tiones XIV postea scripsit, intellegimus Matthaeum ipsum *omisisse eos.

Alii dixerunt: Hebraei Christiani eiecerunt tres illos ut statuerentur a Davide ad transmigrationem generationes XIV, quia amabant hunc numerum. Inventus est enim olim codex syriacus ex hebraeo translatus, qui ponit illos tres reges in serie, et postea dicit: generationes XIV, non autem XVII, et illud « generationes XIV » mutatum est ab Hebraeis pro XVII,

propter comprehensionem hebdomadarum quae cara erat eis, eo quod die decimaquarta liberati sunt a servitute Aegyptiorum. Alii *dixerunt*: Quia erant abominabiles in oculis populi, omisit eos Matthaeus: Ochozias enim se consociavit cum viris familiae domus Achab quando misit naves ad aurum adducendum [1]: et ascendit in Ramath Galaad cum Achabo, et reprehendit eum propheta [2], et postea occisus est a Iehu; et Ioas quia necavit filios Ioiadae sacerdoti; et Amasias etiam ipse in coniuratione occisus est [3]; provocando quidem regem Israelis ad pugnandum secum: et eius causa et per eum eversa sunt moenia et conculcatum est Sanctum. Et ideo omisit eos Matthaeus. — Lector autem quod sibi placet teneat.

v. 11) *Iosias genuit Iechoniam et fratres eius in captivitate Babylonis.* In libro Regnorum et in libro Chronicorum non est scriptum Iosiam genuisse Iechoniam, sed Iosiae fuisse filios quinque: Ioahaz et Eliacim qui et Ioiacim, et Šellum, et Iochanan, et Sedeciam, qui et Matthanias. — Alii dicunt: Iosias genuit Ioahaz qui et Iohanan, et Ioacim qui et Eliacim, et Sedeciam qui et Matthanias, et Šellum qui et Iechonias. Alii Šellum Iechoniam vocarunt; et (ita) liber Chronicorum quinque recenset filios Iosiae. Et Ioiacim qui et Eliacim, genuit Iechoniam, qui est Ioiacin, qui captivus abductus est Babylonem [4].

Et quomodo *non scripsit Matthaeus: Iosias genuit Ioiacim, et p. 41.
Ioiacim Iechoniam? — Et Georgius dixit: Ita scripsit; sed scriba erravit et scripsit vice Ioiacim « Iechonias ». — Alii dixerunt: Quia reprobatus est Ioiacim et occidit Uriam prophetam, filium Semaiae [5], et destruxit prophetiam, ut putabat, omisit eum Matthaeus; Iechonias autem filius eius, exiit et se tradidit, ne contemneretur Sanctum, et ideo scripsit eius nomen [6]. Ad eos quis dicet [7]: Ecce Manasses peior erat illo; quare scripsit Matthaeus nomen huius? Nos autem dicimus: Unusquisque eorum duplici nomine appellabatur: Ioiacim et Eliacim, Ioiacin et Iechonias; filius ergo Ioiacimi, Iechonias, nepos erat Iosiae, et vocat eum filium eius secundum consuetudinem Scripturae, quae vocavit Lot, filium fratris Abrahae, fratrem eius, in illo: *Dixit: Viri fratres sumus nos* [8], et filios filiarum Labani filios huius;

[1] II *Par.*, xx, 36 (III *Reg.*, xxii, 45). — [2] IV *Reg.*, viii, 28; II *Par.*, xx, 37 (Iosaphat). — [3] IV *Reg.*, xiv. — [4] II *Par.*, xxxvi; IV *Reg.*, xxii, xxiii. — [5] Ier., xxvi, 23. — [6] IV *Reg.*, xxiv, 12. — [7] Ita B. — [8] *Gen.*, xiii, 8.

ita et Matthaniam rursus et Ioahaz, qui patrui erant Iechoniae, fratres eius appellavit.

Rursus, Iosias genuit Ioahaz, qui cognominatus est Šellum, et Eliacim qui et Ioiacim, et Matthaniam qui nominatus est Sedecias; et postquam occidit Pharao claudus [1] Iosiam, regnare fecit Ioahaz, filium eius. Hunc autem cum in vincula coniecisset Pharao et amovisset, regem in locum eius constituit Eliacim, fratrem eius, filium Iosiae. Et vocavit eum Pharao Ioiacim. Et postquam mortuus est Ioiacim, regem constituit Ioiachin, filium eius, qui et Iechonias, et postea appellatus est nomine patris sui Ioiacim. Et hunc captivum fecit Nabuchodonosor, et pro eo constituit Matthaniam, patruum eius, qui
p. 42. *Sedecias appellatus est a Nabuchodonosore; et hos omnes commemoravit evangelista, quando dixit: *Iechoniam et fratres eius*, quia ad hos omnes translatum est regnum.

In captivitate Babylonis. Commemoravit captivitatem babylonicam ut ostenderet Iudaeos nec captivos quidem factos emendatos fuisse a malitia sua; et praeterea ut reponatur captivitas post generationes, quia vult dicere: *A transmigratione usque ad Christum generationes XIV* [2]. Et rursus erat necessarius adventus Christi ut liberet nos a captivitate Calumniatoris et mortis. Non commemoravit descensum in Aegyptum sicut captivitatem Babylonis, quia descensus ille antiquus erat, haec vero proxima; et ille quidem non accidit propter peccata eorum, hac vero propter peccata sua captivi facti sunt. Rursus: Aegyptum non timebant, coram Babyloniis vero semper tremebant.

Et cum Iosias non vidit ipse captivitatem Babylonis, quare dixit Matthaeus: *Iosias genuit Iechoniam et fratres eius in transmigratione Babylonis?* Et dicimus: Quia a tempore Iosiae captivitas computatur, quo tempore de ea vaticinatus est Ieremias. Quemadmodum dixit Deus Abrahamo: *Serviet semen tuum CCCC annos servitutem* [3]; et a die quo dictum est ei id verbum computantur anni, usque ad exitum ex Aegypto, ita et tempore Iosiae vaticinatus est Ieremias de captivitate, et ab illo tempore computatur; et hac de causa commemorat Iosiam

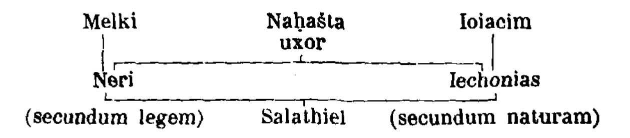
[1] I. e. Nechao: est prava interpretatio vocis hebraicae. — [2] v. 17. — [3] *Gen.*, XV, 13.

simul cum captivitate. Anno decimo tertio Iosiae vaticinatus est Ieremias de captivitate, *et ab hoc tempore computatur captivitas, p. 43. usque ad annum trigesimum primum regni Iosiae.

v. 12) *Iechonias genuit Salathielem, Salathiel genuit Zorobabelem.* Ieremias dixit de Iechonia: *Scribite eum reprobatum, absque filiis; et non sedebit vir e semine eius super solium Davidis* [1]; et Matthaeus hic dicit ex eo descendere Christum per genealogiam, secundum illud: *Dabit ei Dominus sedem Davidis, patris eius* [2]. — Et Mār Severus dixit: Quod attinet ad Iechoniam, id quantum ad regnum terrestre quod in Iuda tenebat dixit propheta; regnum autem Christi et sedes eius, non est illud, sed caeleste, de quo dixit: *Regnum meum non est ex mundo* [3]. Est tamen rex etiam super fines terrae. — Alii dicunt: Iechonias qui fuit ante captivitatem Babylonis et in ipsa captivitate, non est ille de quo locutus est Matthaeus, qui fuit post captivitatem; sed alius est ille qui fuit ante captivitatem, cuius in libro Regum fit mentio [4]; qui fuit post captivitatem (commemoratus est) in libro Ieremiae, qui eum maledictionibus percussit et vocat eum Ioiacim. — Alii dicunt: Alius est Iechonias de quo locutus est Ieremias, ab illo Matthaei; et ille Ieremiae est Sedecias, filius Iosiae, cuius filii iugulati sunt coram eo in captivitate, et mortuus est Babylone cum mola moleret; is vero Matthaei est Iechonias filius Ioiacim, et mater eius appellabatur Susanna, et erat soror Ieremiae prophetae. Is sane Iechonias genuit Salathielem.

Requiritur ut examinemus num Salathiel et Zorobabel, quos Matthaeus recenset, idem sint qui apud Lucam, an alii? Et si iidem sunt, cur Salathielem filium Iechoniae vocat, *Lucas p. 44. vero filium Neri? — Et dicimus: Sanctus Severus scripsit: Saepius adducunt eandem personam Matthaeus et Lucas. Solent enim genealogiae, sicut fluenta quae diversimode separantur ut rursus simul fluant et rursus ab invicem dividuntur, ut per medias personas commisceantur, etiam postquam longe ruptae sunt. Ecce enim uterque evangelista Salathielem commemoravit, Matthaeus autem filium Iechoniae secundum naturam eum nominat, Lucas vero filium Neri secundum legem.

[1] IER., XXII, 30. — [2] LUC., I, 32. — [3] IOHAN., XVIII, 36. — [4] IV *Reg.*, XXIV, 8-17.

Melki, pater Neri, qui e Nathan descendebat, sumpsit uxorem, cui nomen Nahašta, filiam Eliathan [1] e Ierusalem; et genuit ex ea Neri. Postquam mortuus est Melki, sumpsit Ioiacim rex Nahašta, propter venustatem eius, et genuit ex ea Iechoniam: fuerunt Neri et Iechonias fratres ex matre. Et duxit Neri uxorem et mortuus est absque liberis, et duxit eam Iechonias, frater eius, et genuit ex ea Salathielem, ut praescribitur in Lege: *Quod si morietur vir absque filiis, ducet eius frater uxorem eius, et suscitabit semen fratri suo mortuo* [2]. Et est Salathiel filius Iechoniae secundum naturam et filius Neri secundum legem. Matthaeus dixit Iechoniam esse filium naturalem Ioiacim, Lucas vero dixit esse Salathielem filium legalem Neri. Ambo igitur veraces sunt. — Georgius dicit: Non iidem sunt,
p. 45. *sed Neri ille, e Mathan descendens, cum enim vellet assimilare filium suum filio Iechoniae regis, appellavit eum Salathielem nomine huius; similiter etiam Salathiel, cum aemulatus esset assimilare filium suum filio Salathielis, filii Iechoniae, vocavit eum Zorobabelem. Et id notum est eo quod plura sunt nomina quae posuit Matthaeus a Davide et infra, quorum similia posuit Lucas, sicut Ioram et Eliezer et Eliacim; quia occurrit synonymia multis vicibus in serie generationum, aut casu aut voluntate, ut aiunt philosophi.

Rursus: dubia est res, utrum Melki qui e Nathan, duxerit Nahašta primo, et, postquam genuit ex ea Neri et mortuus est, duxerit eam Ioiacim rex viduam, cum esset duodeviginti annos natus, et genuit ex ea Iechoniam, an forsan Ioiacim sumpsit eam primum et genuit ex ea Iechoniam, et postquam occisus est, facta sit uxor Melki et peperit Neri? Utraque opinio dubia est, nempe ut credamus Ioiacim duxisse viduam uxorem tempore iuventutis suae vel ut admittamus uxorem regis factam esse uxorem vilis hominis qui ex alia stirpe erat. Et in libro

[1] Alibi: Elnathan. — [2] *Deut.*, xxv, 5.

Regum scriptum est: *Captivum duxit Nabuchodonosor Ioachin et matrem eius et uxores eius* [1]. Et si descendit Naḫašta, mater Ioachin, cum filio suo in captivitatem, haud verisimile est ipsam fuisse viro alii post mortem Ioiacim, viri sui; et si neque cum facta esset vidua a Melki duxit eam Iosias uxorem filio suo Ioiacim, iam non est Neri filius Salathielis, filii Iechoniae, de quo scripsit Matthaeus. Salathielem, filium Neri, posuit Lucas [2]. Et neque in libro Regnorum neque in libro Chronicorum scriptum est Iechoniae fuisse fratrem appellatum Neri, quo mortuo *absque liberis, uxorem eius duxit p. 46.
Iechonias et genuit ex ea Salathielem. In libro Chronicorum scriptum est de filiis Iosiae: Ioahaz, Iohanan Ioiacim, Sedecias, Šellum; et filius Ioiacim fuit Iechonias: ergo non sunt iidem apud Matthaeum et apud Lucam, sed eiusdem nominis.

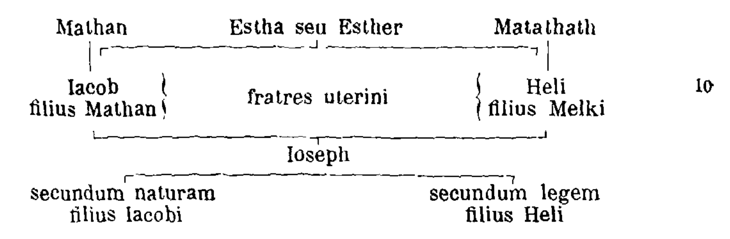
v. 13) *Zorobabel genuit Abiud.* Interpretatur Zorobabel « semen in Babel », quia ibi seminatus et natus est. Matthaeus dixit: *Zorobabel genuit Abiud,* et Lucas dixit: *Zorobabel genuit Resa* [3]. Mār Severus dicit: Zorobabel habuit duos filios: Abiud et Resa, et Matthaeus recenset unum et Lucas alterum. Et sicut a Davide dividuntur generationes in Nathan et Salomonem et descendunt usque ad Ioseph, dum Matthaeus sumit generationem Salomonis et Lucas illam Nathan: ita et a Salathiele dividuntur generationes in Abiud et Resa, et descendunt usque ad Iosephum. — Georgius Tribuum dicit: Alius est Zorobabel qui genuit Abiud, et alius qui genuit Resa, de quo loquitur Lucas. Alii dicunt Abiud, filium Zorobabelis, duobus nominibus appellatum fuisse: Abiud, dico, et Resa; et idcirco unusquisque Evangelistarum appellat eum uno nomine, sicut filios Iosiae quorum unusquisque duobus nominibus appellatur.

v. 15) *Mathan genuit Iacob,* (16) *Iacob genuit Ioseph, virum Mariae; ex qua natus est Iesus qui vocatur Christus.* Ab illo: *ex qua,* nisi puncto muniretur, putaretur Christus e Iosepho natus esse; attamen, punctum ante vocabulum: *ex qua* ostendit e Virgine eum natum esse et non e Iosepho. Secundum autem sensum graecae versionis non ita scriptum est, sed *Ioseph, *virum Mariae,* quod m i n HI (ex ea) *natus est Iesus;* p. 47.
ergo si pro I in HI scripsisset Matthaeus U, putaretur Christus

[1] IV *Reg.*, XXIV, 15. — [2] Luc., III, 27. — [3] Luc., III, 27.

natus esse e Ioseph: sed quia HI (ea) scripsit, et non HU (eo), significavit eum e Virgine natum esse et non e Iosepho. — Rursus, cum addiderit: *virum Mariae,* ostendit propter Mariam se recitavisse illam seriem generationum; et illam (virginem) esse de domo Davidis et Abrahami, et idcirco induxit nomen eius in medium.

Matthaeus appellavit Iosephum filium Iacobi, Lucas vero filium Heli.

Fuit enim vir quidam, nomine Mathan, e progenie Salomonis, qui duxit uxorem cui nomen Esther, et genuit ex ea Iacobum, et, mortuo Mathan, facta est Esther uxor[1] Matathath e progenie Nathan, et genuit ex ea Heli; et habuit Esther duos filios: unum e Mathan et alterum e Matathath. Duxit autem Heli
p. 48. uxorem et mortuus est absque filiis, *et duxit eius uxorem secundum legem Iacobus, frater eius, ut suscitaret semen mortuo, ne deleretur nomen eius. Et Iacobus genuit Iosephum, et erat Iosephus filius Iacobi secundum naturam, et Heli secundum legem. Et Matthaeus recitat eum secundum naturam, Lucas vero secundum legem. Naturalis quidem est progenies seminis genuini, legalis vero progenies illius qui genuit nomine fratris sui qui mortuus est absque liberis.

Quare pervenit Matthaeus ad Salomonem, Lucas autem Nathan posuit, et sic ad Iosephum processere? — Aliqui dixerunt Mariam e Salomone ortum habere, Ioseph vero e Nathan; et Matthaeus proponit generationes Mariae, Lucas vero Iosephi. Et si ita est, quare scripsit Matthaeus de Iacobo illud *genuit Iosephum,* cum secundum naturam non genuit eum? Si autem dicant: Lucas generationem Mariae recitat, Matthaeus vero

[1] B notat in margine: « In alio codice appellat eam Astha; forma masculina est Asa ».

Iosephi, cur ponebat Lucas illud *putabatur* quoad genus ex quo natus est Christus? — Philoxenus autem dixit: Matthaeus descripsit generationes naturales, et ideo dixit: talis genuit talem, Lucas vero legales, et ideo scripsit illud *putabatur* [1]. Et hoc testatur Africanus dicens: Nomina generationum enumerabantur apud Hebraeos aut secundum naturam, e generatione seminis, aut secundum legem, ita ut ille qui nascitur, in adoptionem sit illius qui mortuus est sine liberis, aut illius qui genuit nomine fratris sui absque liberis mortui; quia non erat eis usquedum spes resurrectionis; et evangelistae recensuerunt generationem naturalem et legalem. Una enim in altera commixta est utraque generatio Salomonis et Nathani; igitur a Nathane et a Salomone, unusquisque eorum est pater Iosephi: Heli qui e Nathane, et Iacobus qui e Salomone; et est *filius Iacobi naturaliter, et legaliter Heli seu 'Eli. Et postquam probavit Matthaeus secundum ordinem generationum naturalium Iosephum e Davide originem habere, apparuerunt quidam ei adversantes et dixerunt: Iosephus filius Heli est et non Iacobi; proferentes generationis ordinem legalem; et ideo voluit Lucas redarguere fatuitatem eorum. Nam etiam si ad Heli referendus est Iosephus legaliter, ita etiam a Davide invenitur esse genus Christi. Non enim struxit seriem generationum super Mariam, et dixit: talis genuit Mariam, ex qua natus est Christus, quia non erat mos Hebraeis, ut deducerentur genealogiae per mulieres, et ideo non recensuit Mariam, sed Iosephum, ne videretur perturbare ordinem. — Rursus, dicimus: Per commemorationem Iosephi etiam apparet Virginem cum eo e Davide procedere, nam contribules inter se matrimonio iungebantur, etiamsi aliquot (mulieres) egrediebantur ex una tribu in aliam. Iosephus autem et Maria, cognati erant, nepotes fratrum. Eleazar quidam duos filios genuit: Mathan et Iotham; et Mathan genuit Iacobum, et Iacobus genuit Iosephum; et Iotham genuit Sadoc, et Sadoc Mariam; nomen autem matris eius Dina, et haec erat soror Elisabeth. Et inde est illud: *Ecce Elisabeth, cognata tua* [2]. Ducta est res nutu divino, ut regnum et sacerdotium Davidis et Levi consummationem acciperent in Christo. — Et rursus: Ideo recenset Iosephum et non Mariam,

p. 49.

[1] Luc., III, 23. — [2] Luc., I, 36.

quia si comperuissent Iudaei Mariam non e Iosepho gravidam esse, lapidavissent eam; eius enim virginitas latebat omnes, praeter Iosephum qui eam edoctus est ab angelo, et Elisabeth a Spiritu sancto. Dicit Mār Iohannes: Noluit Christus ut scirent modum suae nativitatis, qui e Virgine natus est; et id profecto
p. 50. fecit tempore illo, ut liberaretur *Virgo a poena. Si enim Iudaei id didicissent ab initio non credidissent virginem parituram esse et lapidavissent eam. Si enim, cum daemones eiiceret, principem daemonum ipsum appellabant, quomodo credidissent virginem parituram esse?

Quaeritur qui sint parentes Mariae? Multis enim nominibus vocatus est pater eius: Ioiacim, Ioiachin, Ionakir, Sadoc, Iozedec; et rursus mater eius appellata est Anna et Dina. Iacobus Edessenus dicit: Historiae ferunt Mariam filiam Ioiachin, e tribu Iuda, fuisse; qui fuit filius Esther — in alio codice: Panter — et Esther erat frater Melki, filii Ianai — in alio codice: qui e Neri — qui originem ducit a Nathan, et erat per uxorem e tribu Levi; et habitabat in Galilaea in loco ubi aedificata est Tiberias civitas.

Vocavit Ioseph *virum Mariae*, cum eius sponsus esset, secundum morem Scripturae. Dictum est enim in Deuteronomio: *Si fuerit mulier desponsata viro, et invenerit eam quidam et dormierit cum ea, educite ambos et lapidentur; puella, quia non clamavit, et vir, quia dormivit cum uxore proximi sui* [1]. Ex his manifestum est sponsum vocari virum et sponsam uxorem.

Undenam notum est Christum et Virginem e semine Davidis esse? Et dicimus: notum est Christum e semine Davidis esse secundum carnem eo quod natus est e Maria, quae erat e domo Davidis et e semine eius; et notum est Virginem a Davide descendere eo quod quisque e sua tribu ducebat uxorem ne commisceatur hereditas et ne sit perturbatio in agris et pugna
p. 51. inter eos. Et Iosephus *custodivit id praeceptum duxitque Mariam, filiam Davidis. Si enim non a Davide fuisset, non profecta esset in Bethlehem cum Iosepho, filio Davidis.

Quomodo sedit Christus super solium Davidis? Et dicimus: Tribus modis apparet solium Davidis: primo, corporale, quod e lignis et ebore fabricatum et auro lapidibusque pretiosis orna-

[1] *Deut.*, XXII, 23-24.

tum erat; secundo, principatum et potestatem **super omnem** gentem solent vocare solium regni; tertio, secundum id quod promisit Deus Davidi: *Aedificabo in saeculum saeculorum sedem tuam* [1], et: *Sedes eius sicut sol in conspectu meo* [2]; haec quae Davidi promissa sunt, data vero non sunt, impleta quidem sunt in Salvatore secundum verbum Gabrielis, cum « domum Iacobi » nominat gentes quae in eum crediderunt.

Generationes quattuordecim. Non vero dixit omnes generationes XLII, nec divisit eas in sex partes, etsi amabant numerum septenarium, sed in tres partes divisit hunc (numerum), qua quidem re innuit: quemadmodum non fuit difficile vobis transire a regimine iudicum ad regimen regum, et a regimine regum ad regimen summorum sacerdotum, ita ne alienum vobis videatur transiisse ab his ad regimen Christi: etenim Christus est iudex, et rex, et summus sacerdos; antiqui enim typos eius praetulerunt: ipse rursus omnes simul in se collegit.

Vituperabant Iudaei Apostolos, quasi inducerent novas leges in mundum. Et cum vellet Matthaeus probare eos procul esse a vituperio, ostendit providentiam Dei semper diversimode res moderatam esse, *secundum id quod utile est. Et iuxta mutatio- p. 52
nem rerum divisit etiam numerum generationum. Ab Abrahamo usque ad Saulem iudicibus subditi erant; Matthaeus uti iudicem recenset Saulem, quia gubernavit breve tempus et reprobatus est. Sub regno autem fuerunt a Davide usque ad captivitatem, et postquam cessarunt reges per captivitatem, a summis sacerdotibus regebantur: ergo, secundum mutationem rerum res divisit et innuit mirum non esse, si ille qui primum constituit iudices et postea reges et deinde duces, oriri fecerit regimen Filii sui. Nec vero mutatio rerum profuit Iudaeis, sed dum reguntur a iudicibus et regibus et ducibus in malis remanserunt.

Philoxenus dixit: Ideo in tres partes dividit generationes, quia in tribus locis revelavit Pater promissionem de Filio suo: Abrahamo, *In semine tuo benedicentur gentes* [3]; Davidi: *Suscitabo tibi semen tuum in saeculum* [4], et rursus per alium prophetam: *Pascet eos David, servus meus* [5].

Alii dicunt etiam Adamo in creatione eius id promissum

[1] *Ps.* LXXXVIII, 5, — [2] *Ps.* LXXXVIII, 38. — [3] *Gen.*, XXII, 8; XXVI, 4. — [4] *Ps.* LXXXVIII, 5, 30. — [5] EZECH., XXXIV, 23 (Is., XL, 11; Os., III, 5).

fuisse; et idcirco adscendit usque ad Adam. — In duplicem hebdomadam divisit eas, h. e. in XIV, ut per hebdomadas in memoriam revocet verba Danielis, et ipsum esse Christum, qui exspectabatur et de quo praedicarunt prophetae.

In secunda parte generationum, quamvis posuerit XII, dixit XIV esse. Et Mār Iohannes dixit: captivitatem pro generatione recensuit. Et Georgius dicit: Christus pro generatione computatur; et quemadmodum non excludit Davidem illud « *usque ad* » e XIV generationibus primae partis, ita nec Chri- p. 53. stum excludit illud « *usque ad* » e parte ultima; *media autem parte XIV sunt, si quidem omittuntur tres. — Alii autem dicunt: Pars ultima tredecim constituitur (generationibus), cum inter Salathielem et Zorobabelem unum omiserit, nempe Nadabiam, ita ut sit numerus XIV cum Maria, quia pro parentibus suis ingreditur in generationes, aut Christum introducit loco generationis, ut diximus. Eusebius dicit: Non numerum virorum vocat generationes quattuordecim, sed quantitatem quamdam annorum quae dividitur in partes XIV. Pars prima est octingentorum annorum, et generationes eius sunt quattuordecim; media autem pars, annorum quadringentorum et generationes eius duodeviginti; prima et ultima congruunt in numero personarum. Mediam autem recenset cum illis duabus propter numerum minorem annorum et maiorem personarum.

Ordo generationum secundum sententiam Georgii Tribuum:

Generationes primae partis.	Generationes mediae partis.	Generationes ultimae partis.
Abraham	Salomon	Captivitas
Isaac	Roboam	Salathiel
Iacob	Abia	Zorobabel
Iuda	Asa	Abiud
Phares	Iosaphat	Eliacim
Hesron	Ioram	Azor
Aram	Ozia	Sadoc
Aminadab	Ioatham	Achim
Naasson	Achaz	Eliud
Salmon	Ezechias	Eleazar
Booz	Manasses	Mathan
Obed	Amon	Iacob
Isai	Iosias	Ioseph
David	Iechonias	Christus
Generationes XIV.	Generationes XIV.	Generationes XIV.

*Ordo generationum utriusque evangelistarum et divisio subsequens quae occurrit, secundum opinionem sancti Severi. p. 54.

Primum; genealogia Lucae unius: Adam, Seth, Henos, Cainan, Mahaleel, Iared, Henoch, Mathusale, Lamech, Noe, Sem, Arphaxad, Cainan, Sale, Heber, Phaleg, Ragau, Sarug, Nachor, Thare. — Ab Adamo usque huc generationes et patres viginti.

Abhinc Matthaeus et Lucas congruenter: Abraham, Isaac, Iacob, Iuda, Phares, Esron, Aram, Aminadab, Naasson, Salmon, Booz, Obed, Isai, David.

David genuit

MATTHAEUS patres naturales.		LUCAS patres legales.	
	Salomonem		Nathan
	Roboam, Abia		Matathath, Menna, Melea
	Asa, Iosaphat, Ioram		Eliacim, Iorim[1], Ioseph, Iuda
	Ozias, Ioatham		Simeon, Levi, Mathath[2]
	Achaz, Ezechias		Eliezer, Iesu, Her, Elmadan
	Manasses, Amon, Iosias		Cosan, Addi, Melchi
	Iechonias		Neri

Salathiel

Salathiel est filius secundum naturam Iechoniae, uti dixit Matthaeus, filius vero legalis Neri. — Sicut a Davide discedunt genealogiae, ita et a Zorobabele.

*Zorobabel p. 55.

Abiud		Resa
Eliacim		Iohannan, Iuda, Ioseph
Azor		Semei, Mathathias, Mahath
Sadoc		Nagge, Hesli
Achim		Nahum, Amos
Eliud		Mathathias, Ioseph
Eleazar		Ianne, Melchi, Levi
Mathan		Matathath
Iacob	Esther	Heli

Ioseph naturaliter — Ioseph legaliter

Plura sunt nomina apud Lucam propter fluxum sermonis, quia apponit in generationibus non tantum hos qui e natura,

[1] Pro Iona. — [2] Hic reponendus Iorim.

sed etiam legales. Rursus, apud Lucam, ab Abrahamo usque ad Iosephum LV patres *sunt, et a Davide usque ad* Iosephum XLII, secundum autem Matthaeum sunt ab Abrahamo usque ad Christum XLII, si admittuntur captivitas et Christus in numeratione.

Undenam didicerunt Matthaeus et Lucas ordinem generationum? — Et dicimus: A Spiritu sancto, quemadmodum discebant prophetae res absconditas; et e libro Chronicorum, et e libro Ezrae. Rursus, mos erat Iudaeis recitare genealogias patrum suorum memoriter: Ego talis filius talis, et ita successive usque ad Adam; et ideo praecepit Paulus Timotheo, ut a fabulis et
p. 56. genealogiis *se abstineret [1]. Matthaeus, cum pro Hebraeis scriberet, incepit ab Abrahamo et a Davide, quia illis factae sunt promissiones; et ei satis erat. Lucas vero ascendit usque ad Adamum, quia gentilibus scripsit, ut doceret eos etiam ex Adamo ortum esse Christum, et ut redargueret Iudaeos, qui in Abrahamo gloriabantur. Rursus, ascendit ad Adamum propter mysterium baptismi, ut ostenderet eum qui baptizatur et renascitur ad Deum, cuius filii fimus, adscendere. — Rursus, ut auferret id dubium: Quomodo possit virgo parere? Et ostendit Spiritum, quemadmodum potuit in principio plasmare corpus Adami absque coniugio, ita potuisse et in fine formare corpus Verbi e virgine absque coniugio. Una enim est operatio Patris et Filii et Spiritus; et cum Pater formaret Adamum, manifestum est et Filium et Spiritum formavisse eum.

Quare in generationibus descendat Matthaeus ab alto, Lucas vero ab imo sursum (procedat)? — Et dicimus: Id familiare est Scripturae. Scriptum enim est in libro Ruth: *Phares genuit Esron, et Esron Aram, Aram Aminadab* et cetera [2], usque dum descenderit ad Davidem. Adscendit vero, ubi dicit: *Elcana, filius Ieroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph* [3]. — Rursus, Matthaeus descendit desuper ut ostenderet Verbum Deum descendisse et venisse ad salutem nostram, secundum promissiones quae praecesserant. Lucas vero ab infra ad supra adscendit, ut ostenderet illos qui baptizantur ab infra in altum elevari. Et id notum est eo quod ad baptismum Christi recitat genealogiam. — Rursus, Matthaeus enumerat generationem naturalem, ut ostendat generationem naturalem infra nos deducere;

[1] I TIM., I, 4. — [2] RUTH, IV, 18-19. — [3] I *Reg*, I, 1.

Lucas vero *legalem, ut ostendat seriem genealogiarum legalium p. 57. figuram esse nobis adoptionis filiorum et resurrectionis, et nos sursum elevari per lotionem regenerationis filiosque Dei fieri.

Cur plura nomina recenset Lucas a Davide usque ad Christum, nempe XLIII quam Matthaeus, nempe XXVIII praeter ea quae omiserunt Scripturae, quia re vera sunt XXXII? — Et dicimus: Non omnium stirpium aequalis est fluxus generationum; alia autem est stirps, quae per Nathan ducit ad Iosephum, secundum Lucam, et alia, quae per Salomonem, sicut scripsit Matthaeus. Videmus enim multos coetaneos quorum alii modo ducunt uxores cum alii iam habent filios et nepotes: ita ut tribuendae sint huic tres generationes, illi vero una. Ergo mirum non est, si alicuius generationum series abundantior est vel paucior quam alius. — Rursus, Matthaeus patres naturales numeravit a Davide usque ad Christum, Lucas vero recenset naturales et legales. Et hac de causa plures sunt apud Lucam quam apud Matthaeum.

Quare recenset Matthaeus generationes naturales et Lucas legales? — Quia prius didicit Lucas Iudaeos accusavisse Matthaeum propter genealogiam, quod commemoravit personas vituperandas et Iechoniam; et rursus dixerunt de Iosepho, quod etsi est naturaliter filius Iacobi, non decebat eum huius nomine describi, sed nomine Heli cui constitutus est semen. Volens quidem hanc quaestionem solvere scripsit generationes legales. Et processit series personarum aliarum, quae sunt e Nathan, et perrexit in narratione generationum nitida, et ostendit, etiam si Iosephus ad Heli referatur, tamen e genere Davidis esse Christum videri.

*Obiectio Iuliani impii: Si generationes legales Lucas scripsit, p. 58. cur dicit Obed esse filium Booz secundum naturam, et non filium Malion secundum legem, sicut scriptum est in Ruth? — Et dicimus: Non intellexit stultus; controversia enim de Iosepho erat: utrum sit e Davide an non? A Davide autem usque ad Abrahamum non erat de hac re dubitatio, quia omnes Iudaei ab Abrahamo sunt. Et ideo Lucas, a Christo usque ad Davidem, patres legales recensuit, et a Davide ad Abrahamum, patres naturales; et ab Abrahamo usque ad Adamum seriem legalem.

Quare commemoravit Matthaeus viros et mulieres culpabiles, Lucas vero eximios? — Et dicimus: Matthaeus ostendere voluit Deum venisse ut vocaret peccatores ad paenitentiam, et non

abhorruisse a genere quod plasmavit ut se ei uniret illudque iustificaret. Et ideo commemoravit vituperabiles. Lucas vero cum vellet docere incongruum esse ut qui baptizati sunt et facti sunt filii Dei, peccato supponerentur, illud genus haud reprehensibile Nathani recensuit, et ideo non commemoravit Iechoniam nec eius similes.

Africanus et Eusebius tertium ponunt Melchi; quomodo etiam Matthan tertius sit ante Iosephum? Scriptum est: *Iosephi, filii Heli, filii Melchi.* [1]. In exemplaribus autem syriacis Lucae quae habemus, quintum ponunt eum: *Iosephi, filii Heli, filii Mathat, filii Levi, filii Melchi.* Et rursus, Africanus quinquaginta personas ponit in Luca ab Abrahamo ad Iosephum; in exemplaribus autem syriacis Lucae quinquaginta sex sunt. Et opus est ut verum inquiramus. — Gregorius Theologus dicit septuaginta et septem generationes esse ab Adamo usque ad Christum, secundum genealogiam Lucae, qui retrograditur. Et Iacobus Batnanensis dicit in epistola ad Maronem: Ab Abrahamo usque ad
p. 59. Christum XLII generationes sunt, sicut *scripsit Matthaeus, et secundum Lucam LVII. Si vero secundum verbum praedictorum doctorum, et secundum exemplaria Evangelii quae habebant, LXXVII generationes sunt ab Adamo usque ad Christum, restant nobis LVII ab Abrahamo ad Christum, sicut dixit Mār Iacobus. Et si detrahimus e LVII unum, h. e. Christum, remanent LVI ab Abrahamo ad Iosephum, non autem L, sicut dixit Africanus; et genuina sunt exemplaria syriaca, quae sunt apud nos, et non est verax Africanus eo quod L tantum personas posuit.

Et etiam id alterum decet scire: In exemplaribus syriacis LV personae descriptae sunt a Iosepho ad Abrahamum, et non LVI, sicut dicunt Theologus et Iacobus Batnanensis. Et opinamur scribam oblitum esse unum nomen, quod ita omissum est in multis exemplaribus. In evangelio graeco et syriaco, qui numerat nomina a Christo usque ad Nathan, filium Davidis, non invenit nisi XLII, ita ut cum addiderit eis generationes XIV a Davide usque ad Abrahamum, fiunt LVI tantum, et non LVII, sicut dixit Iacobus; colliguntur LXXVI, et non LXXVII, ut dixit Theologus, et unum nomen e medio oblivioni datum est.

[1] LUC., III, 23, 24. Cfr. IULII AFRICANI, *Epist. ad Aristidem; Patrol. Gr.*, X, 51-64.

v. 18) *Generatio autem Iesu Christi ita fuit.* Quinquaginta enim et duobus nominibus nominatus est Dominus noster in Scripturis, quorum alia congruunt tempori incarnationem praecedenti, ut: Verbum, et Filius, et splendor, et his similia; et alia tempori incarnationis, ut Iesus Christus; et eorum alia unionem eius indicant, sicuti Emmanuel, quia e divinitate et humanitate vocatus est Emmanuel, quod interpretatur: Nobiscum Deus. Hic decet ut inquiramus quid significet nomen Iesus?

Et dicimus: Nomen Iesus est hebraicum et significat « redemptorem » apud eos. Graeci autem Iesum « Isun » vocant et dicunt « sanationem » *interpretari. Ergo redemptor est eo quod re- p. 60. demit populum suum a peccatis eorum; sanatio vero est eo quod sanavit et sanos fecit eos qui in doloribus et morbis iacebant. Et Moses imposuit id nomen primo Iesu, filio Nun, et hic figurat Christum. Hošeaʿ vocabatur pridem. Et quidem quasi ab effectu fuit id nomen. Quemadmodum Emmanuel significat: per nativitatem e muliere Verbum Deus nobiscum fuit, et nomen Christus docet: cum factus est homo, dicitur unctus fuisse humano modo; ita et nomen Iesus significat: vivificavit et redemit nos. Ideo nomina Iesus et Christus et Emmanuel unum sunt vi sensus.

Rursus, nomen Christus unctionem per oleum significat aut electionem aliquam. Tribus modis ungebantur antiqui: primo, symbolice, per oleum, ut reges et sacerdotes; aut per gratiam, h. e. per Spiritum occulte, sicut prophetae et sacerdotes; aut per honorem et distincte ad emendationem rerum, ut domus Abrahae et Cyrus [1] et Hazael [2].

Nomen autem « unctio » septem modis dicitur. Primo, de quantitate [3], sicut aliquid quod mensuratur cubitis vel spithamis, secundum quod mensuravit angelus Ierusalem mille cubitos [4]; et secundum spithamas mensurat homo. Secundo, per gratiam, sicut prophetae qui uncti sunt Spiritu mystice. Tertio, oleo, ut reges et sacerdotes, qui oleo sancto ungebantur, et homines etiam oleo communi. Quarto, ratione honoris, ut viri de domo Abrahae et Isaaci, de quibus dicitur: *Nolite tangere christos meos* [5]. Quinto, per distinctionem, sicut qui separantur ad

[1] Is., XLV, 1. — [2] III *Reg.*, XIX, 16. — [3] Eadem vox syriaca significat « ungere » et « metiri ». — [4] Cfr. *Apoc.*, XXI, 15 et sqq. — [5] I *Par.*, XVI, 22; *Ps.* CIV, 15.

emendationem rerum, ut Cyrus et Hazael, qui vocati sunt christi. Sexto, per fidem et baptisma, secundum illud: *per fidem et* p. 61. *baptisma* [1], et illud: **corpus vero Christus est* [2]. Septimo, per Spiritum sanctum, quemadmodum unxit Verbum corpus suum, h. e. per divinitatem et Spiritum eius.

Hic Christus, quem adoramus, non est enim tantum homo qui natus est e Maria et postea unctus sit per Spiritum et sanctificatus sit, secundum sermonem haereticorum, sed Christum vocamus Verbum Deum, quod natum est e Patre ab aeterno. Et vocamus eum Christum, quia in se suscepit ut ungeretur per Spiritum et ab eo sanctificaretur in carne. Et sicut excelsa est eius natura et sublimior nativitate e muliere et passione et morte, et (tamen) suscepit in se ut nasceretur et pateretur et moreretur in carne propter nos, ita suscepit in se ut ungeretur Spiritu. Cum sit largitor eius et sanctus sua natura, suscepit in se inhabitationem Spiritus, non quasi (eo) indigens: ergo accepit eum in carne, ut eum nobis daret; et in omnibus factus est nobis principium tanquam secundus Adam, secundum verbum Pauli [3], ut per mediationem suam daret nobis Spiritum sanctum. Rursus, vocamus eum Christum, quia descendit Spiritus in uterum Virginis, ut dixit angelus, et formavit corpus Verbi Dei ipse Spiritus sanctus, et unxit illud et sanctificavit, et ita univit sibi hypostatice hoc corpus Verbum; et id fecit Spiritus, non quod non potuisset Filius formare corpus suum et sanctificare illud, sed ut notum sit illum qui natus est esse Deum, et consubstantialem Spiritui illi qui formavit et sanctificavit corpus eius, *et non hominem.*

Rursus, formavit Spiritus corpus Verbi et unxit illudque sanctificavit, ut nota sit distinctio personarum Trinitatis: Pater qui voluit ut incarnaretur, et Spiritus sanctus qui corpore induit p. 62. Filium, quia formavit corpus eius e Virgine. *Ita etiam erga creaturas fuit is ordo: Pater mandavit ut sint res, et Filius fecit eas, et Spiritus sanctus complevit et perfecit eas. Rursus, Pater quidem unxit, Filius autem unctus est, Spiritus vero explevit locum olei: et ideo vocamus Verbum Deum « Christum ».

[1] Cfr. *Eph.*, IV, 5. — [2] I *Cor.*, XII, 12 (*Col.*, II, 17). — [3] Cfr. I *Cor.*, XV, 22, 45.

Rursus, propter duo vocamus Verbum Deum « Christum; » unum quidem, quia in se suscepit ut ungeretur in carne a Spiritu sancto, cum sit ei consubstantialis eiusque largitor; alterum, quia unxit Spiritus sanctus corpus eius illudque sanctificavit, dum unitum est ei Verbum. — Rursus, Christus non est homo qui oleo unctus sit uno ex illis modis; neque electum esse a Deo scriptum est de eo alicubi. Et si Petrus dixit de eo: *Deus unxit eum* [1], ut redargueret opinionem Iudaeorum qui dicebant eum esse seductorem, dixit (etiam): *Credimus eum a Patre missum esse* [2].

Rursus, nomen Christi non vim definitam habet neque rursus naturam alicuius rei quae partes habeat significat, quemadmodum (nomen) hominis aut bovis, *sed obiecti quod reputatur* apud unumquemque notificationem producere; erga autem Christum significat eum, cum factus est homo propter nos, Spiritu, qui est substantialis, sanctificavisse corpus quod assumpsit quodque habet animam rationalem, quando ad constitutionem venit caro et hypostatice ei unita est. Rursus, id nomen « Christus » professionem totius Trinitatis docet: Patris qui ungit, et Filii qui ungitur, et Spiritus sancti qui est oleum seu unctio.

Qui dicit Christum factum esse hominem naturaliter et unctum esse per Spiritum sanctum ad sanctificationem, dicat nobis, ubi unctus est ante nativitatem? Et ecce, non erat ei corpus in utero virginis, et ecce, non est scriptum *eum unc- p. 63.
tum esse ibi in baptismate, et ecce, in nativitate sua Christus vocatus est! Sunt haeretici qui dicunt Iesum Christum hominem designare. Et adversus hos dicimus: Nomen Iesus Christus Verbum Deum designat, non quatenus est Deus, sed quatenus factus est homo.

Rursus, nomen Iesus Christus non hominem e Maria significat, nec hominem et Deum simul, sed Verbum Deum. Et patet ex illis: Ita enim locutus est Iesus ad Iudaeos: *Quem Pater sanctificavit et misit in mundum, dicitis vos: tu blasphemas!* [3] Quis ergo est ille qui missus est a Patre? Homo, aut homo et Deus simul, an Verbum Deus, ut dixit Paulus: *Misit Deus Filium suum, et factus est ex muliere* [4]. Ergo,

[1] *Act.*, x, 38. — [2] Cfr. *Act.*, x, 36. — [3] Ioh., x, 36. — [4] *Gal.*, iv, 4.

ille qui missus est in mundum est Verbum quod est a Patre, et nominatum est Iesus; et idem est quod dicitur sanctificatum fuisse, non autem homo neque homo et Deus simul; sed sanctificavit Pater Verbum in Spiritu sancto, qui illud unxit, non in quantum est Deus: eo enim consubstantialis est Patri et Spiritui, et est dator sanctitatis: sed in quantum factum est homo propter nos. — Rursus, dixit Christus: *Nondum erat Abraham, ego sum* [1]. Quis itaque erat, antequam esset Abraham? Homo qui e Maria? aut Deus et homo simul? At homo qui e Maria, non solum ante Abrabam non erat, sed nec ante Mariam erat; sed post Mariam, ex ea natus est. Manifestum est ergo Verbum Deum fuisse ante Abraham, quod vocatum est nomine Christi et Iesu. — Rursus, dixit Iesus Iudaeis: *Quid* p. 64. **dicitis de Christo: cuius filius est? Dicunt ei: Filius David. Et respondit: Quomodo vocat eum David in spiritu Dominum?* (*dicens:*) *Dixit enim Dominus Domino meo: Sede a dextris meis. Si David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?* [2] Quis ergo est dominus Davidis? Homo qui e Maria, qui tempore Davidis nondum erat, immo nec Maria, ex qua natus est? aut hominem et Deum simul vocatne Christum? Unum enim Dominum meum appellat et non plures dominos meos. Notum ergo est eum Verbum Deum, consubstantiale Patri, appellare Dominum, secundum illud: *Demisit Dominus a Domino ignem super Sodomam* [3], et secundum illud: *Natus est vobis hodie Salvator qui est Dominus Christus* [4]. Ergo eum vocat Christum.

Rursus, scriptum est: *Sedes tua, Deus, in saecula saeculorum* [5]. Postquam vocavit eum Deum et dixit: *Sedes tua est in aeternum,* h. e. non erit finis nec consummatio regno eius, dixit: *Propterea unxit te Deus* [5], h. e. Pater unxit Verbum Deum per Spiritum sanctum; attamen non in quantum est Deus sed in quantum factus est homo, secundum id quod ipsum Verbum dixit: *Quem Pater sanctificavit et misit* [6]. — Rursus, dixit propheta magis quam consortes eius unxisse eum [7], h. e. magis quam nos ipsos et quam prophetas et apostolos et alios christos unxit eum. Nam omnes homines qui accipiunt unctio-

[1] Ioh., viii, 58. — [2] Matth., xxii, 42-45. — [3] *Gen.*, xix, 24. — [4] Luc., ii, 11. — [5] *Ps.* xliv, 7, 8. — [6] Ioh., x, 36. — [7] *Ps.* xliv, 7, 8.

nem Spiritus, dum ea indigent accipiunt; Verbum vero cum sanctificatum et unctum est per Spiritum, non quasi indigeret accepit eum, sed cum esset eo plenus et largitor pro aliis, quemadmodum dixit Iohannes: *E plenitudine eius nos omnes accepimus* [1]. Et cum esset consubstantialis et dator Spiritus, accepit in se ut ungeretur per ipsum, ita ut per mediationem suam nobis ipsis daret illum. Nomine ergo Christi Verbum *Deus appellatur in quantum factum est homo, et non homo p. 65.
ex Maria, neque homo et Deus simul. Et hoc confirmat Iohannes cum dicit: *Sitis distinguentes spiritus: qui sunt a Deo et qui ab hoc mundo. Omnis spiritus qui dicit Iesum Christum non venisse in carne, hic non est a Deo, sed a mundo* [2]. Notum quidem est illum qui venit in carne Verbum esse: et Iohannes illud vocat Christum non vero hominem neque hominem et Deum simul.

Rursus, dicit Paulus: *Nobis unus est Deus, Pater ex quo omnia, et unus Dominus noster, Iesus Christus per quem omnia* [3]; et rursus illud: *In Christo omnia creata sunt* [4]. Interrogemus haereticos: Quis est per quem omnia facta sunt? Per hominem? Non, nam homo creatura est; neque per hominem et Deum, nam de uno ecce loquitur; ergo per Deum Verbum creata sunt omnia, sicut dixit Iohannes: *per ipsum* [5]. Et: *omnia per ipsum* [6]; et rursus: *Per Verbum Domini facti sunt caeli* [7], et *in ipso creata sunt omnia* [8]; et ipsum, non vero hominem qui e Maria, neque hominem et Deum, sicut dicunt haeretici, nominavit Paulus Christum.

Rursus, dixit Paulus ad Philippenses: *Iesus Christus cum esset forma Dei, non rapinam id existimavit ut sit aequalis Deo* [9]. Quis ergo est aequalis Deo Patri: homo qui e Maria, aut homo et Deus, aut Verbum Deus? Homo enim non tantum non aequalis Deo est, sed et creatura et subditus; Verbum autem Deus ipsum est aequale Deo Patri, quia est Filius naturalis et consubstantialis, et id non rapuit, sed *naturali- p. 66.
ter ei competit. — Rursus, quis *semetipsum exinanivit?* [10] Homo qui e Maria, aut homo et Deus simul, aut Verbum Deus? Sed homo iam inanis est et indigens et deficiens. Deus et

[1] IOH., I, 16. — [2] Cfr. I IOH., IV, 1-3. — [3] I *Cor.*, VIII, 6. — [4] Cfr. *Coloss.*, I, 16. — [5] IOH., I, 3. — [6] *Coloss.*, I, 16. — [7] *Ps.* XXXII, 6. — [8] *Coloss.*, I, 16 — [9] *Philipp.*, II, 6. — [10] *Philipp.*, II, 7.

homo? Non loquitur apostolus de duobus, nec habemus duos aequales Deo et exinanitos. Sed est exinanitum Verbum Deus, quia factum est homo, et ipsum est quod exinanivit semetipsum in carne, quin tamen mutationem passum sit. Rursus, scriptum est: *Sumpsit formam servi* [1]. Quis est susceptor et quis susceptus? Homo enim susceptus est et non susceptor, ut dicunt haeretici. Et homo et Deus simul non possunt ambo ut suscepti sint, sed unus est susceptor et alter susceptus. Ergo Verbum Deus est susceptor, quod sumpsit corpus anima menteque praeditum, nobis consubstantiale, e Virgine, et univit sibi hypostatice. — Rursus, de eo Verbo Deo statuit Apostolus: *Iesus*, et *Christus,* et *qui exinanivit semetipsum,* et *qui assumpsit formam servi,* et de eodem statuit humiliationem crucis et exaltationem et nomen praestantius omnibus nominibus [2]. — Rursus, illud: *exinanivit semetipsum,* quid est? Id quod cum esset Deus, factum est homo voluntarie et non est mutatum; secundo, quod cum sit consubstantiale Spiritui et eius dator et habeat sanctitatem natura sua, accepit ut ungeretur per Spiritum sanctum, in quantum incarnatum est; tertio: cum sublimior sit natura eius et altior passionibus, accepit ut pateretur et moreretur in carne, non in quantum est Deus, sed in quantum factum est homo. Et perpessum est passiones naturales et non reprehensibiles: famem et sitim et cetera. Et accepit rursus ut nominaretur nominibus humilibus et vili-
p. 67. bus, cum esset Deus et Dominus *et Rex. — Et Patres CCCXVIII (Nicaeni) ipsum Verbum, non vero hominem qui e Maria, neque hominem et Deum simul, appellaverunt Iesum Christum. Dixerunt enim: *Et in unum Dominum Iesum Christum, unicum Filium Dei qui ex Patre natus est* [3].

Rursus dicimus aberrantibus: Si nomen « Christus » Deum et hominem significat secundum sermonem vestrum, iam duo uncti sunt, et ideo cadit nomen in utrumque. Tria sunt nomina: unctor, unctus et unguentum. Et unctor quidem designat eum qui facit unctionem; unguentum autem est ipsa actio; unctus vero ille in quo operatur unctio. Et ideo, si nomen Christus (Unctus) Deum et hominem significat, ergo secundum sermonem vestrum unctus est homo et etiam Deus insuper unctus est. Et

[1] *Philipp.*, II, 7. — [2] *Philipp.*, II, 9. — [3] Symbolum Nic. MANSI, II, p. 166.

si ita est, cur abhorretis dicere Verbum Deum unctum esse a Patre per Spiritum sanctum, in quantum factum est homo?

Rursus: Si nomen Christi significaret Deum et hominem, iam apparerent duo Christi et non unus. Quemadmodum nomen equi indicat terrestrem et marinum, et unumquemque seorsum, et rursus utrumque simul, et dicuntur duo equi: ita ergo, si dicitis hominem unctum esse et Deum unxisse eum, consequenter dicite Christum unctorem et unguentum, et non unctum tantum. Et si dixeritis hominem esse qui unctus est propter unionem cum Verbo et participem fecit Verbum nominis quo vocatur Christus, deceret ut etiam Verbi consortem faceretis hominem in nomine et vocetur unctor; ergo Verbum Deum nominamus Christum, non *secundum id quod est, sed in quantum fa- p. 68.
ctum est homo absque mutatione, et non hominem qui factus sit Deus, sed Deum, qui factus est homo; et non terrenum quod factum sit caeleste, sed caeleste quod factum est terrenum, quemadmodum dixit: *Descendi de caelis* [1], et *in propria venit* [2].

Etiam doctores confirmant ipsum Verbum nominari Christum quod unctum est per Spiritum, in quantum factum est homo. Gregorius Nyssenus dicit: Spiritum sanctum unctionem Unigeniti esse dicit vox divina. Et post pauca: Si itaque Christus unigenitum Deum, unctio Spiritum sanctum, appellatio autem Christi potentiam regiam indicat, signum quidem regni est unctio: ergo etiam potentiae particeps est Spiritus sanctus [3]. — Iohannes, in explicatione epistulae ad Galatas [4]: Iesus vero, dixit, vocatus est eo quod ipse salvabit populum suum a peccatis eorum; et etiam in appellatione Christi unctionem Spiritus commemorat. — Severus, in cap. XLII adversus Grammaticum: Cum enim humanitatis ratione dicitur unctus esse, ipsi nos in eo uncti fuimus, nam etiam quando baptizatus est nos ipsi in eo baptizati sumus. — Theologus, in oratione secunda de Filio: Christus enim propter divinitatem; unctio enim est ea humanitatis, non operatione sanctificans uti alios christos; per praesentiam totius ungentis id effecit ut vocetur homo qui ungit, et fiat Deus qui ungitur [5]. — Severus, ex epistola ad Maronem: Rursus quidem dicens Theologus Gregorius [6]: Perfectus enim non propter

[1] IOH., VI, 38. — [2] IOH., I, 11. — [3] *Patr. Gr.*, XLVI, 554. — [4] *Patr. Gr.*, LXI, 617. — [5] *Patr. Gr.*, XXXVI, 132. — [6] *Patr. Gr.*, XXXVI, 641.

p. 69. divinitatem tantum, qua nihil *perfectius est, sed et propter assumptionem quae uncta est divinitate et facta est, ut ita dicam, id quod est ipse ungens, et confidens dicam ὁμόθεον h. e. aequale divinitati; ostendit (Gregorius) insignem unionem Verbi Dei cum humanitate. Etiam enim si in assumptione unctio significatur, non enim unctus fuisset nisi factus esset homo, attamen quod dixit factus est id quod est ungens, et confidens dicam ὁμόθεον, h. e. aequale divinitati, aperte docet. Sed dubium est, post unionem quomodo idem ipse erit ungens et unctus; h. e. in operatione et effectione infimorum. Si autem ratione assumptionis est unctio, propria est illius qui assumpsit sine divortio assumptionem: proprium ergo est illius ut et dicatur unctus esse et non (ab eo) alienum. — Sancti Philoxeni: Hac de re dicitur unctio, quod manifestavit circa eum Pater per Spiritum sanctum, eum esse filium natura sua et eum esse Deum sicut seipsum, quemadmodum ipse dixit: *Glorifica me, Pater, illa gloria quae erat mihi apud te. Et vox audita est: Glorificavi et iterum glorificabo* [1]. Et etiam de Spiritu dixit: *Quando veniet Spiritus sanctus, ipse me glorificabit* [2].

Quandonam unctus est Christus? Antequam conciperetur, aut in ipsa conceptione, aut postquam natus est? — Haeretici dicunt: Postquam natus est de Virgine. Et non sunt veraces. Et patet eo quod dixit Matthaeus: *Liber generationis Iesu Christi;* hoc enim ostendit eum iam unctum esse quando natus est. — Sunt vero inter doctores qui dicunt: Antequam conciperetur in utero unctus est, quia eius unctionem missionem eius a Patre vocant, secundum id quod dixit: *quem Pater sanctificavit et misit in mundum* [3]; et: *quis adscendit in caelum et demisit Christum?* [4] —
p. 70. Nos vero dicimus: In ipsa *conceptione eius in utero Virginis unctum est Verbum; quia quando descendit Spiritus in uterum et purificavit eum et formavit ex eo corpus Verbi, unxit illud corpus sanctificavitque et unitum est ei Verbum hypostatice; et id patet ex eo: *Spiritus sanctus veniet et virtus Altissimi obumbrabit te* [5].

v. 18) *Generatio autem Iesu Christi huiusmodi fuit;* h. e. in illis quae supra auditoribus exposuit docuit genus eius: eum

[1] IOH., XII, 28. — [2] IOH., XVI, 14. — [3] IOH., X, 36. — [4] *Rom.*, X, 6. — [5] LUC., I, 35.

esse Christum quem dixit Iacob venturum cum defecerint principes populi, et Daniel cum completae sint hebdomades; hic modum nativitatis eius corporalis docet. Ubi vero audisti rationem, noli cogitare natum esse lege naturae qui legem naturae statuit. Et cum venit ad Ioseph, dixit eum genuisse Christum, et ideo postea dixit: *Generatio autem Iesu Christi huiusmodi fuit,* h. e. non sicut ceteri homines natus est, sed novus est modus generationis eius et altior natura natorum: et ideo dixit illud *huiusmodi,* ut novitatem modi generationis distingueret.

Cum esset desponsata Maria, mater eius, Ioseph; h. e. erant sponsalia, coniugium vero non.

Et antequam convenirent, inventa est gravida. — Et quare non concepit antequam sit desponsata? Ut absconderetur res *principi huius mundi; non enim agnovit* Satanas e modo nativitatis eius Deum esse hunc qui incarnatus est. Dicit enim sanctus Ignatius: Fefellit quidem principem virginitas Mariae et nativitas morsque Christi. — Rursus, non concepit Maria ante desponsationem, ut res celaretur Iudaeis et ipsa virgo vitaret poenam et cum nomine viri ligata esset non lapidaretur ut adultera. Et cum ordo generationum non describeretur nomine mulierum, ideo sane nomen sponsi accepit.

**Priusquam convenirent,* ait inventam esse gravidam, et non p. 71.
antequam veniret in domum eius, quia in domo eius erat. Nam etiam generi Lot in domo eius habitabant, et Iacobus cum sponsa sua in domo Labani habitabat, ita etiam Virgo cum Iosepho in domo eius habitabat. Mos enim erat sponsis, ut cum viris habitarent tres annos, et postea convenirent, ut ostenderent hac re se non cupidine devictos ad coniunctionem venire, sed propter generationem liberorum qui retributio mercedis et fructus iustitiae eis putarentur. Indiguit sponso ut sit ei adiutorium et praesidium contra Iudaeos qui videntes eam gravidam putarent eam (concepisse) a sponso eius, neque lapidarent eam; et ut fugiat cum ea, cum vellet Herodes perdere infantem; et ne ignominia afficiatur Virgo. Ignominia enim erat ut maneret mulier sine viro inter Iudaeos, sicut dixit Isaias: *Tantum nomen tuum invocetur super nos* [1]. — Rursus, inter Iudaeos, qui erat voto consecratus non matrimonio iungebatur, et Vir-

[1] Is., IV, 2.

ginem eo quod erat consecrata, desponsarunt Iosepho, viro seni, ne sit erga eam opinio viri quae apud mulieres. Et notum est eo quod Iosue, filius Nun, qui erat consecratus, non redemit se pretio et ideo non sumpsit uxorem.

Et quonam modo desponsata est? — Gregorius Nyssenus et sanctus Athanasius et Iacobus Edessenus dicunt: quasi in custodiam, et id praecepto sacerdotum, quia erat consecrata. Et notum est eo quod scriptum est in uno librorum: *Virum non cognosco* [1]. Iacobus autem Sarugensis et sanctus Severus dicunt: quasi in matrimonium desponsata est.

Antequam convenirent; h. e. parum abfuit quin convenirent, sed miraculum antecessit congressum. Et notum est
p. 72. *rursus quod quasi in matrimonium eam desponderant, quia cum gravida facta est non est vituperatus Ioseph quasi qui spoliavisset votum Dei. Per illud *antequam* removit Iosephum a consortio.

Inventa est gravida; h. e. notum fuit Iosepho eam gravidam esse. Et fortasse quis dubitet: Unde et quomodo? Naturae enim feminarum est ut a viris concipiant: haec vero gravida facta est cum non novit consortium. Paucis solvit dubitationem dicens:

E Spiritu sancto. Dicendo *Spiritu,* ostendit neque a consortio alio, praeter Iosephum, concepisse; addendo *sancto,* ostendit non a spiritu vulgari aut accidentali concepisse; accidit enim ut mulieres concipiant spiritus quosdam fortuitos, ut dicit Isaias: *Gravidae et parturientes sicut illae quae generant spiritus* [2]. — Rursus vocabulum: *e* (m e n) multis modis dicitur: Ratione quidem naturae ut radius e sole, generationis vero ut filius est e patre; artificiose [3], sicut sedile a lignario; efficienter, ut res creatae a creatore; et aliis modis. Hic autem illud: *e Spiritu sancto* efficienter est; quia a Spiritu sancto formatum et factum est corpus, et ita unitum Verbo. *Et e Spiritu sancto;* h. e. Spiritus ille virtutis qui omnia potest, qui a principio formavit hominem primum e terra absque matrimonio, et Evam e latere eius eduxit [4] et virgam florere fecit [5], et e petra fluvios fluere fecit [6], et e maxilla dura seu sicca aquas [7], et ex arbore agnum [8] et e sterili liberos, ipse etiam nunc e

[1] Luc., I, 34. — [2] Is., XXVI, 18. — [3] Codd.: ܡܬܘܡܢܐܝܬ; legendum ܐܘܡܢܐܝܬ. — [4] *Gen.*, II, 7, 22. — [5] *Num.*, XVII, 8. — [6] *Ex.*, XVII, 6. — [7] *Iud.*, XV, 19. — [8] Alludit, opinor, ad factum Iacobi; *Gen.*, XXX-XXXI.

Virgine formavit corpus mundum Verbo Deo. Semper enim cum Verbo creat et perficit creationem Spiritus secundum illud: *Verbo Domini facti sunt *caeli et Spiritu* [1]. — Rursus, illud p. 73. corpus quod univit sibi Verbum e Virgine est, ideo quod ipsa id ministravit quod conferunt mulieres ad formandum corpus; et est e Spiritu quod implevit locum viri et creavit illud et formavit illud et unxit illud. Et unitum est Filio hypostatice id corpus. Tu autem, quando audis Spiritum hoc fecisse, crede et firmiter crede, nec investiges; neque Gabriel neque Matthaeus potuerunt dicere quomodo id factum sit. Miraculum est enim et incomprehensibile; quis illud fecit, tantum praedicarunt; quo autem modo explicare non potuerunt.

Sancti Cyrilli: Quaeritur ergo, cum Verbum conceptum et incarnatum est e Virgine, qua de causa Spiritus sanctus venit ad eam? Ut levaret illam maledictionem: *In doloribus paries filios.* [2]; et ut mundaret eam et sanctificaret eam; et ut impleret locum viri, et formaret cum ipso Verbo corpus illud sanctum, et ut prius Verbum eum reciperet et ungeretur et sanctificaretur in carne, et deinceps nobis eum daret.

v. 19) *Ioseph autem, vir eius, iustus erat et noluit diffamare eam;* iustitia autem dicitur nemini oppressionem aut fraudem facere; et qui possidet unum genus iustitiae, iuste dicitur iustus; iustum autem hic eum qui omnibus virtutibus ornatus est nominat. Et ecce iustitia huius contraria erat legi quae praecipit: *Manus tua sit in eam primum* [3]; et sicut haec iustitia hortabatur eum ne diffamaret eam, illa suadebat ei ut clam dimitteret eam. — Rursus, in quo ergo videbatur Ioseph iustus? Aut sanctam esse Virginem sciebat aut adulteram; si adulteram, debebat detegere et redarguere eam; et si sanctam, retinere (eam) apud se *et (ei) providere. Iustus tamen fuit et p. 74. misericors: eius iustitia non permittebat ei ut toleraret adulteram in domo sua, et misericordia suadebat ut occulte dimitteret eam. Et ideo *cogitabat clam dimittere eam,* ne videretur habitare cum rea, et ne sit transgressor legis. Et rursus illud *clam,* ne cum misertus sit ei, detegatur et condemnetur ad mortem. — Rursus, iustus fuit quod non detexit eam, cum nullum in ea nosceret peccatum. Et rursum, quia audiverat de

[1] *Ps.* XXXII, 6. — [2] *Gen.*, III, 16. — [3] *Cfr. Deut.*, XIII, 9.

graviditate Elisabeth et silentio Zachariae et exsultatione Iohannis, putavit id etiam esse miraculosum, et ideo non reputavit eam ut meretricem, nec ut innocentem retinuit eam.

Alii dicunt: Iustitia duobus modis dicitur: una quae dat cuivis secundum laborem eius, et altera gratia quae delinquentem non prosequitur, sed absolvit. Ita et iustus duobus modis dicitur: unus legalis, qui reddit alapam pro alapa, alter evangelicus, qui benedicit maledicenti sibi. Ita fuit Ioseph, qui propter misericordiam suam, quae erat iustitia eius, voluit clam dimittere eam.

Cogitavit clam eam dimittere; h. e. dum non sciunt Iudaei ex apparentia eam gravidam, quaesivit ab ea unde gravida sit. Illa autem respondit: A Spiritu. Ipse vero remansit in dubitatione, uti dicit Iacobus Sarugensis: Si enim a Spiritu est, non decet accedere ad eam: si vero ex adulterio est, non (decet) miscere suam munditiem cum corpore adultero. *Cogitavit clam dimittere eam,* ne eam occidant Iudaei et ipse damnetur.

Alii dicunt non dixisse ei Mariam quidquam, quia sciebat ipsum non praestiturum esse fidem suis verbis: res enim fuit
p. 75. admirabilis: sed magis perturbatum *rem audiendo. Putavit enim eum qui carnem a seipsa voluit accipere pro seipsa excusationem daturum esse, nec decere ut mysterium quod sibi angelus secreto commisit, revelaret, secundum illud: *Qui credit in spiritum eius, abscondit verbum* [1].

v. 20) *Cum autem haec meditatus esset;* h. e. ut secreto eam dimitteret, ne noscerent Iudaei et eam lapidarent, et ipse reus fieret.

Apparuit ei in somnio angelus Domini et dixit ei. — Cur non aperte apparuit angelus Iosepho uti Zachariae et Virgini et pastoribus? Quia erat vir fidelis nec indigebat visione per visum seu aperte. Zachariae apparuit aperte, quia piger erat ad credendum, et manifestum est, quia post apparitionem angeli dubitavit; Virgini apparuit similiter propter difficultatem rei quae erat supra naturam; pastoribus autem, quia rudes erant et simplices.

Somnia vero multis modis produntur: Aut a Deo, ut somnia Iosephi et Pharaonis et Nabuchodonosori et Danielis et uxoris

[1] *Eccli.,* I, 30.

Pilati; aut a Satana, ut hallucinationes tenebrosae; aut a meditatione diurna, cum aliqua re quam homo per diem egit aut de qua meditatus est, noctu in somnio occupatur; aut a temperamento quod superat, ut dicunt medici: si sanguis superat in homine,. videt caedem et effusionem sanguinis; si autem bilis atra, videt tenebras et cavernas et carceres et quidquid timorem parit; si phlegma, videt pluvias et flumina et aquas fluentes; si flava bilis, videt ignem et solem et radios et incendia. Et aliis modis apparent somnia. Hic vero somnium Iosephi a Deo erat.

*Quare non venit angelus ad Iosephum, antequam talia me- p. 76. ditatus esset? Et dicimus: Permisit (Deus) ut dimittere vellet eam, ne dubitaret et accideret ei quod Zachariae; sed cum esset iam conceptus et angelus qui confirmaret, facilius crediturus erat. Et etiam Maria idcirco tacuit et non indicavit ei, quia putabat eum non crediturum esse verbis suis, utpote qui talia audiret a muliere quae iam sub poena mala erat. — Ad Virginem antequam conciperet, venit angelus, ne terreretur mutatione status. Nam si gravida facta fuisset et nescivisset unde sit conceptio, occidisset seipsam, ut vitaret opprobrium, aut prae angore mortua esset. Ad Iosephum vero non venit prius ei nuncium dare, ut fecit erga Zachariam, quia non credidisset et id ei accidisset quod Zachariae. Et rursum, quia cum audivisset quod a Spiritu erat (conceptus), fugisset ab ea ut ab igne ardenti et non habitavisset cum ea. Et rursum, ne sit ipse praeco Virgini ante angelum, et supervacanee veniat ad eam angelus. Et rursum, par erat ut mater infantis illum sentiret ante alios.

Ioseph, fili David. Filium Davidis appellat eum, et non filium Iacobi, aut filium Heli secundum legem; h. e. ut ei in memoriam revocet promissionem ad Davidem (factam), et hunc eum esse quem promisit ex eius semine egressurum, ut dixit Lex et Prophetae.

Ne timeas accipere Mariam uxorem tuam. Per illud: *Ne timeas,* aufert ab eo timorem; timebat enim Ioseph ne forte peccaret coram Deo retinens apud se mulierem adulteram, sed addidit ei angelus animum, eo quod sustulit ab eo dubitationem quae erat in eius mente, et ostendit se a Deo missum esse. — *Accipere Mariam,* h. e. ut retineas apud te; quia

p. 77. enim quasi voluntate tua dimisisti eam, Deus *ecce eam tibi tradit nunc, non autem parentes eius. — *Uxorem tuam;* uxorem eius appellat eam, ut indicet non esse adulteram; si enim adultera esset, non appellavisset eam uxorem eius; si enim propter desponsationem appellatur uxor viri, multo magis propter copulam. Evidens est eo quod adulterae consociatur vir et non vocatur uxor eius. Nec suadens quidem ei ut accederet ad eam, dixit ei: *Ne timeas accipere eam,* at dixit ei: Noli, putans eam adulteram esse, timere accedere ad eam, sed, cogitans eam a Spiritu sancto gravidam esse, sanctifica te ipsum non accedendo ad eam. — Vocat rursum sponsam uxorem, sicut scriptum est in Lege et sicut etiam nuptum solet Scriptura vocare sponsum. Et quemadmodum vocat Mariam matrem Iohannis quem non genuit: ita vocat angelus Mariam uxorem *Iosephi, etsi non cognovit eam. Non usus est angelus* minis erga Iosephum uti erga Abimelech [1]; quia excellentior erat providentia erga Iosephum, et magnum discrimen inter hunc et illum. Hic enim Ioseph confirmatus est, quia revelavit ei consilia eius, et propter promissionem datam Davidi, et propter testimonium Isaiae de domo Davidis, et propter magnitudinem nativitatis; et cum his addit undenam sit conceptio:

Qui enim in ea genitus est, e Spiritu sancto est. Virtus ergo Altissimi, h. e. Deus Verbum, cum assumpturus quidem carnem in Virgine illaberetur, prius sanctificabat uterum Spiritus sanctus qui formavit cum Verbo Deo corpus eius sanctum. Semper enim cum Verbo creat Spiritus, secundum illud: *Verbo Domini facti sunt* [2], et: *Emittes Spiritum tuum et*
p. 78. *creabuntur* [3]. Illud vero: **Quod natum est in ea,* hic significat quod in ea conceptum est. Si enim de rebus longe remotis dicitur generatio, sicut illud: *Nescis quid pariet crastina dies* [4] et cetera alia, de quibus locuti sumus supra, evidens est etiam de nativitate conceptum dici posse. Et rursus, ut ostendat hunc genitum esse non e semine viri, nec e semine cupidinis ipsius Mariae, sed e Spiritu sancto et ex corpore Virginis.

In ea enim natum esse dixit et non *ex ea,* quia non de homine recens creato loquitur, sed de Deo qui corporatus est.

[1] *Gen.*, XX, 7. — [2] *Ps.* XXXII, 6. — [3] *Ps.* CIII, 30. — [4] *Prov.*, XXVII, 1.

Nos vero, qui a matribus nostris habemus initium ut simus cum non sumus, « ex eis » dicimur; ille vero quia erat, et conceptus est in ea, et nondum natus erat, dixit angelus: *in ea*. Illud enim *ex ea* dicitur de homine vulgari qui habet initium ex muliere et, quia non est, dicitur ex ea nasci; illud vero *in ea* dicitur de Deo, qui erat a principio et illapsus est in Virgine. Iam quia Deus est qui factus est homo, dixit angelus *in ea*, de eo qui prius existebat ab aeterno et supra tempora; et quia corpus induit dixit *natum est in ea*.

Dictum est supra, quot modis usurpetur illud vocabulum *ex*[1]. Illud: *ex Spiritu sancto*; h. e. uti creatura et opus eius. Corpus enim Christi est a Spiritu sancto: non per generationem, quia *quidquid nascitur ex carne caro est, et quidquid ex spiritu, spiritus est*[2]; neque secundum naturam, quia naturae simplicis ipsa essentia est non admittere formationem; restat ergo ut sit ex Spiritu sancto, uti creatura eius.

Sancti Severi: Ipse enim Spiritus plastice formabat natum; Maria vero porrigebat sine deminutione, *excepto peccato et p. 79. concupiscentia, omnia quae possunt mulieres conferre nato e sua substantia. Quia Adam et uxor eius per concupiscentiam arboris ceciderunt, ideo etiam nativitas et partus filiorum eorum per concupiscentiam fuit. Deus autem Verbum voluit renovare naturam nostram quae veteravit, et nihil e concupiscentia fuit in eius conceptu.

v. 21) *Pariet autem filium*; non dixit: « tibi », quia non ei paritura erat, sed toti orbi. Et rursum, quia nihil omnino contulit in eius generationem, non dixit: « tibi ».

Et vocabis nomen eius Iesum; h. e. etiamsi natus non est tuus, tamen, quia patres imponere solent nomina liberis suis, concedo tibi ut imponas ei nomen, ita ut non removearis ab oeconomia. — Et ad Iosephum dicitur: *vocabis nomen eius*. Lucas vero narrat Mariae dixisse angelum: *vocabis*[3]. Et non sunt contrarii, quia patris et matris est ut imponant nomina. — *Iesus* vero Redemptor interpretatur; et ne opinemur redemptionem materialem esse et a servitute corporali liberationem, dixit:

Ipse enim vivificabit populum suum a peccatis eorum. Non dixit « redimet » quia venit ut vivificet mortuos in pec-

[1] Syr. « m i n »; cf. p. 54, lin. 26. — [2] IOH., III, 6. — [3] LUC., I, 31.

catis. Nec dixit « gentes », ne affligeretur Ioseph, quod transeat redemptio a populo ad gentes, ut accidit Ionae. Attamen prudenti evidens est *populum eius* non solum Iudaeos esse, sed etiam omnes illos qui accepturi sunt doctrinam eius, secundum illud: *Eum exspectabunt nationes* [1]. Et quomodo vivificavit populum suum? Per fidem in eum et baptismum et paenitentiam.

Rursum, quia dixit: *populum suum,* de potentia sua et de aequalitate sua cum Patre suo praedicit, vocans populum Iudaeorum populum suum, quemadmodum dicitur etiam populus Patris eius. Et haec duo Dei sunt, non vero hominis: illud, ut
p. 80. sit ei populus populus eius, uti scriptum est: *Populus *Israeliticus portio Domini est* [2]; et illud: *Vivificabit populum suum a peccatis eorum,* quia, ut dixerunt Iudaei, *remittere peccata Dei tantum est* [3]; ergo, Christus Deus est qui factus est homo.

v. 22) *Id autem omne quod factum est;* h. e. quia sane obstupuit Ioseph hac de re, dixit: *Id omne quod factum est.* Et quid est illud *id omne?* Virgo quae concepit absque coniugio; Deus qui venit ad partum humanum et tamen non est mutatus; septum in medio positum quod solutum est; reconciliatio quae facta est inter Deum et homines. Et nolite cogitare id novum esse, sed antea, multis vicibus, in typis et mysteriis manifestatum est; et ideo dixit:

Ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam; h. e. non uti causam id ponit angelus, quasi diceret: « Quia Isaias dixit, egit Dominus »; sed quia id facturus erat indicavit Isaiae, et is vaticinatus est. — Per illud: *dictum est a Domino,* ostendit verba et sententias Domini esse, et per illud: *per prophetam,* significat prophetam instrumentum Domini esse; etsi quidem Isaias locutus est haec verba, tamen ab excelso descenderant. Adducit ei (Iosepho) testimonium, ut doceret eum hanc oeconomiam olim promissam esse, et ut solveret suspicionem eius, quia non ex adulterio est conceptio Virginis, sed quemadmodum prophetavit Isaias: *Ecce virgo concipiet* [4]; et si evenerit ut oblitus fuerit somnii, postquam evigilavit, memor sit verbi prophetae et tunc memor sit visionis.

[1] *Gen.*, XLIX, 10. — [2] *Deut.*, XXXII, 9. — [3] MARC., II, 7. — [4] IS., VII, 14.

v. 23) *Ecce virgo concipiet et pariet filium* [1]. Iudaeus dicit: Interpretes alii « puella » dixerunt et non « virgo ». — Et ad hunc dicimus: Prae omnibus interpretibus Septuaginta duo fide digni sunt: primo quidem, propter pluralitatem eorum et consensum *verborum eorum; et deinde, quia ante adventum p. 81. Christi longo tempore interpretati sunt et a suspicione fraudis immunes sunt. Interpretes vero posteriores reiiciendi sunt, quia post Christum interpretati sunt, et quia, addicti Iudaismo, odio habuerunt Christum. — Illud: *Ecce virgo concipiet*, signum dedit Dominus Achazo. Et si puella fuisset paritura a coniugio, quomodo esset signum? Signum enim res est supra naturam. Rursum, Scriptura solet virginem puellam nominare. Dicit enim: *Egressa est puella ut impleat aquam* [2]. Et in Deuteronomio scriptum est de virgine quae corrupta est: *Puella quidem, quia non clamavit* [3]; et virgines erant puellae quas rapuerunt Beniaminitae [4].

Et vocabunt nomen eius Emmanuel, quod interpretatur: Nobiscum Deus [5]. Non dixit: Vocabis, sed *vocabunt*, h. e. homines, ab ipsismet rebus vocabunt eum, h. e. ab ipsis factis cognoscetur Deum esse, qui venit ad nos, ut conversetur nobiscum corporaliter. Illud: *quod interpretatur*, h. e. quod explicatur. Et vocatus est Emmanuel a doctoribus probatis; et doctores homines sunt. Simile est hoc illi Zachariae: *Ecce vir, et nomen eius Oriens* [6]. Etiam ibi ex actis cognitum fuit quod est lux et radius qui ortus est sedentibus in tenebris, sed non appellatione et nomine vocatus est « Oriens ». Si vero dicant Iudaei Christum ab hominibus non fuisse appellatum Emmanuelem, interrogabimus eos: Quando vocatum est nomen Isaiae: *Velox praeda, accelerans spolia?* [7] Sed non possunt ostendere; si quidem propter captivitatem et spoliationem quae factae sunt in diebus eius, e rebus designavit eum. Et etiam de Ierusalem scriptum est: *Vocabitur *civitas iustitiae et civitas fidelis* [8], p. 82. verum non videmus ipsam ita nominatam fuisse, sed continuo appellata est Ierusalem; at e factis ita vocata est. Eodem modo erga Emmanuelem evenit et e facto cognominavit eum propheta, h. e. quia conversatus est nobiscum corporaliter; mos

[1] Is., VII, 14. — [2] *Gen.*, XXIV, 16. — [3] *Deut.*, XXII, 24. — [4] *Iud.*, XXI, 21. — [5] Is., VII, 14; VIII, 8-10. — [6] ZACH., VI, 12. — [7] Is., VIII, 1. Dictum est de filiis Isaiae. — [8] Is., I, 26.

enim est Scripturae ipsa facta pro nomine usurpare. Emmanuel significat Deum qui conversatus est cum hominibus manifeste. — Fortasse dicant: etiam cum iustis conversatus est, secundum id quod dixit ad Iosuam: *Ut fui cum Mose, ero tecum* [1], per modum auxilii; et non est vocatus Emmanuel ibi. Et dicimus: Hic de nativitate corporali loquitur, quando factus est homo et conversatus est nobiscum in terra. Rursum, *Emmanuel* dixit angelus; h. e. Nobiscum Deus, et non: « Cum eo auxilium » secundum impietatem Nestorianorum. Non enim uni homini formato, assumpto et distincto, unitum est Verbum, sed totam naturam nostram attraxit et collegit virtute suae operationis ad unionem secum.

v. 24) *Cum surrexisset Ioseph e somno, fecit sicut praeceperat ei angelus*; h. e. mentem obedientem et animam intentam Iosephi docet nos; quia non fecit quidquam absque discretione et celeriter obedivit nutui divino et valde cupidus erat fidem praebendi Virgini.

Et accepit eam uxorem suam; (v. 25) *neque cognovit eam*; h. e. appellat eam uxorem eius, ut non detegatur praesens mysterium et cesset suspicio adulterii. Solet Scriptura « virum » nominare sponsum, secundum illud: *Si fuerit puella virgo desponsata viro* [2]. Ecce sponsum « virum » vocat, et qui stupraverit eam, ut lapidaretur, praecipit. Illud vero: *non cognovit eam*, dictum est de concubitu et commercio.

v. 25) *Donec peperit filium suum primogenitum*. Illud:
p. 83. *donec* *tribus modis dicitur: aut terminum ponit, aut cessationem rei indicat, aut non ponit terminum. Ponit terminum, sicut illud: *Populus non est profectus, donec regressa est Maria in castra* [3], postquam sanata est, ad demonstrandum post eius adventum populum profectum esse; et sicut illud: *Non deficiet sceptrum e Iuda, donec veniet is cuius est* [4], et evidens est quod postquam venerit, tunc deficiet sceptrum seu rex. Cessationem actorum indicat, sicut illud: *Usque* [5] *huc finis verbi* [6], et: *Profectus est Elias in virtute cibi usque ad montem* [7], et patet quod, postquam pervenit ad montem, requievit, et postquam locutus est, desiit sermo et fuit finis et

[1] Ios., I, 5. — [2] *Deut.*, XXII, 23. — [3] *Num.*, XII, 15. — [4] *Gen.*, XLIX, 10. — [5] *Usque* et *donec* eadem voce syriaca dicuntur. — [6] DAN., VII, 28. — [7] II *Reg.*, XIX, 8.

cessatio verbi eius. Aliquando indefinite dicitur et non ponit terminum, sicut illud : *Exiit corvus et non rediit, donec exsiccatae sint aquae* [1], et patet quod, uapostq msiccatae sunt, non rediit. Et Iacobo: *Non dimittam te, donec faciam tibi quod dixi* [2]; et post haec reliquit eum? Non! Et: *Melchiel non peperit, donec mortua est* [3]; et si vivens non peperit, multo minus post mortem suam. Et: *Ecce ego vobiscum sum usque ad finem saeculi* [4]; num postea derelinquet eos? Nequaquam! Et illud: *A saeculo et usque in saeculum tu es Deus* [5], non voluit ponere terminum Deo. Et: *Abundantia pacis, donec transeat luna* [6], non vult ponere terminum huic bono. Et regnaturus est Christus, *donec ponat inimicos eius sub pedibus eius* [7]. Et decet caelos ut eum accipiant *usque ad consummationem temporum*; num postea reiicietur e caelis aut removebitur a regno suo? Nequaquam! Ergo illud *donec* in his omnibus et similibus indefinite dicitur. Similiter et hic, illud *donec*, non quod postquam peperit cognoverit eam, sed quod non cognovit eam (significat), et inter ea quae non ponunt *terminum et indefinitum est. p. 84.

Rursum, illud *donec* non ad discrimen intelligendum est, quasi: Antequam pepererit non cognovit eam, et postquam peperit cognovit eam, h. e. novit eam. Mos enim est Scripturae significatione hac utendi. Iosephum vero non accessisse ad eam, evidens est e gloria filii eius, et quia facta est habitatio Spiritus, et quia accepit virtutem Altissimi, et quod est benedicta mulierum, et quod *paries in doloribus et maledictionibus* [8] non ad eam pertinebat. Ex omnibus his et similibus non ausus est accedere ad eam. Et patet eo quod ut mulierem solitariam tradidit eam Dominus noster discipulo suo tempore passionis suae. — Alii dicunt: Vocabulum illud *cognovit eam* duobus modis dicitur: primo, a coniugio, sicut illud: *Cognovit Adam Evam uxorem suam* [9]; altero, secundum notitiam, ut illud: *Prospexi et non fuit qui me cognosceret* [10], h. e. qui me noverit; et secundum illud Simonis ad Dominum nostrum: *Tu scis!* [11] h. e. notum habes. Et dicimus: Illud quod dixit Evangelista: *Non cognovit eam*, h. e. ignoravit eam scilicet

[1] *Gen.*, VIII, 7. — [2] *Gen.*, XXVIII, 15. — [3] II *Reg*, VI, 23 (Michol) — [4] MATTH., XXVIII, 20. — [5] *Ps.* LXXXIX, 2. — [6] *Ps.* LXXI, 7. — [7] *Ps.* CIX, 1. — [8] *Gen.*, III, 16. — [9] *Gen.*, IV, 1. — [10] *Ps.* CXLI, 5. — [11] IOH., XXI, 15.

esse genitricem Dei, donec peperit filium suum et vidit miraculum angelorum, et pastores et stellam et Magos.

Quod manserit virgo postquam pepererat, evidens est eo quod omnes homines id opinantur. Quemadmodum enim ipse Deus, *cum* natus est ex ea, non est mutatus, ita et signa virginitatis genitricis eius non sunt vitiata [1]; incorruptam enim, coniugii inexpertam vocat eam Scriptura. Et Zacharias in templo cum virginibus eam collocavit [2].

p. 85. *Haereticus vero dicit: Si non violavit signa virginitatis, nec corpus sumpsit; et si sumpsit corpus, violavit profecto signa virginitatis in exitu suo. Et dicimus: Si Deum peperit Virgo, certum habeas in sua virginitate eam permansisse post partum; prodigium est enim quod pepererat. Si vero argumentum postulas, audi. Sicut exiit e sepulcro, non quidem aperto, et ingressus est in cubiculum clausum [3], ita exiit ex utero et non violavit signa virginitatis. Rursum, quod transire potest corpus per corpus, quin frangat illud, e multis demonstramus: Eva, quae exiit e latere Adami; aquae quae effluxerunt e petra; aquae quae eructaverunt e mandibulo asini; quanto magis ergo incorporeus exiit in partu e Virgine quin violaret signa virginitatis eius!

Filium suum primogenitum; non, quod post hunc alium peperit, sed quia est primus nativitate nominatus est « primogenitus »; mos est Scripturae primogenitum vocare illum qui *aperit vulvam,* secundum illud: *Omne quod aperit vulvam, sanctum vocabitur* [4]; vocat Scriptura hunc « primogenitum », antequam sint ei fratres. Ita et Redemptor noster; etiamsi nominati sunt fratres eius, Ioses et Iacobus et alii, non quod de Virgine nati sunt, vocati sunt « fratres eius », sed quia erant filii Iosephi ex alia uxore priori. Et oeconomice nomi-

[1] B add.: Rubus rursum depingebat eam; a flamma non combustus est: ita et Virgo excepit ignem divinitatis et peperit non vitiata. — [2] B add.: Ezechiel per portam quae erat clausa, eam figuravit; sanctuarium Mariam appellat et sanctum Christum; et porta clausa sunt signa virginitatis. Monet ne quis aperiat portam, id est, ne quis corrumpat signa virginitatis; et neminem per eam ingressurum aut egressurum dicit, quia Dominus ingressus est per eam (EZECH., XLIV, 2, 3). — [3] IOH., XX, 19. — [4] *Exod.*, XXXIV, 19; LUC., II, 23.

nati sunt « fratres eius », quemadmodum oeconomice nominatus est Ioseph « pater eius ».

Christus vero quattuor modis dicitur *primogenitus*. Primo, secundum id quod dixit Matthaeus: *Aperiens vulvam* [1]. Nec vero vocavit eum primogenitum « eius », quia non erat primogenitus tantum Mariae, *sed et omnium creaturarum [2]; secundo, p. 86. primogenitus totius creationis, quia est primogenitus in natura, cum per manus eius creatae sunt creaturae; tertio, primogenitus inter fratres multos; quia facti sunt ei multi fratres e baptismo seu regeneratione; quarto, primogenitus ex mortuis, quia ipse primus surrexit in incorruptibilitatem [3].

Et ea vocavit nomen eius Iesum; h. e. Salvatorem, secundum id quod dixit angelus. In codice graeco: « Et vocavit nomen eius Iosephus ». Supra ostendimus patris et matris esse ut imponant nomina liberis.

E virgine natus est et non e coniugata, ut scirent Deum esse hominem factum, non vero vulgarem hominem factum esse Deum: e virgine enim nasci Dei tantum est; et ne reputarent profani merum hominem esse qui natus esset e coniugata. Et rursus, quia in Eva virgine rei facti sumus, decebat ut per virginem iustificaremur. Et sicut Verbum natum est e Virgine supra naturam, ita etiam nos genuit e baptismo supra naturam.

Et quomodo possibile est ut virgo pariat? — Et dicimus: Quae nobis impossibilia sunt, Deo sunt possibilia; et in Lucam scripsimus complementum huius rei. — Quare de virgine quae desponsata erat, natus est? Ne eleventur caelibes supra matrimonio iunctos, utque noscatur matrimonium esse a Deo praescriptum et non a Satana, secundum impietatem Mānī.

Notum est Christum esse Deum eo quod non est descripta uti ceterorum nativitas eius; et quod absque coniugio conceptus est; et quod a Spiritu sancto corporatus est; et quod e Virgine natus est et virginem hanc servavit; et quod adimplevit promissiones et prophetias; et rursus, eo quod vivificavit *homines p. 87. e peccatis eorum, et quod possidebat nomen antequam natus sit, et vocatus est Emmanuel, quod exponitur: Nobiscum Deus.

[1] MATTH., I, 25. — [2] Cf. *Rom.*, VIII, 29; *Col.*, I, 15. — [3] Cf. *Col.*, I, 18; *Apoc.*, I, 5.

Postquam autem finivit Matthaeus narrationem de ratione nativitatis eius, incipit exponere quomodo natus est et quae evenerunt in eius nativitate, quae non mediocriter demonstrant magnitudinem eius et eius divinitatem.

[CAPUT II]

v. 1) *Cum autem natus esset Iesus in Bethlehem Iudae, in diebus Herodis regis.* Quattuor ergo proponit: regionem seu locum, et tempus, et personam et principatum; ut omnibus his nos doceat prophetias adimpletas esse. Et locum quidem commemorat, ut in memoriam revocet illud Michaeae: *Tu enim Bethlehem Ephrata* [1]; et ut ostendat eum filium Davidis esse, qui in civitate Davidis descriptus est in censu. Tempus autem et personam Herodis ponit, ut ostendat impletas esse hebdomades Danielis et venisse Christum. Principatum vero Herodis, ut ostendat impletam esse prophetiam Iacobi: *Non deficiet sceptrum a Iuda* [2].

Oportet exponere nomen Bethlehem Ephrata. Caleb, filius Iephone [3], cum mortua esset uxor eius Gauzba [4], duxit uxorem viduam quae nominabatur Ephrata. Et accepit hereditatem a Iosue civitatem Hebron, quod explicatur « doxologia », et adiecit ad Hebron civitatem, civitatem alteram quam aedificavit, et nominavit eam Ephrata scilicet « frugiferam », nomine uxoris suae Ephratae. Et genuit ex Ephrata filios, et uni nomen erat Leḥem; et posquam genuit Ammon et alios filios, et propter amorem suum erga Leḥem filium suum aedificavit urbem ter-
p. 88. tiam et univit eam iunxitque *duabus prioribus et vocavit eam Bethlehem, h. e. domus panis.

Item, oportet scire a Davide usque ad transmigrationem reges regnavisse. Post transmigrationem acceperunt principatum summi sacerdotes, qui erant e tribu Levi. Verum procedebat genus eorum e Iuda, propter commixtionem tribus Levi et ma-

[1] MICH., V, 2. — [2] *Gen.*, XLIX, 10. — [3] B Iọphania. — [4] I *Par.*, II, 19 (Γαζουβά).

xime summorum sacerdotum cum tribu regia Iudae. Deinde postquam rixati sunt invicem de principatu Aristobulus et Hyrcanus, fratres, post multam luctam, quis nempe ex eis teneret principatum, denique obtigit regnum Herodi Ascalonitae. Et hic turbavit librum genealogiarum Iudaeorum, quia non erat Iudaeus, et stola sacerdotalis sub eius sigillo scilicet signo posita erat. Tempore huius Herodis ortus est Christus, postquam cessaverunt reges et principes populi, secundum illud: *Non deficiet sceptrum* etc. [1] Tempore horum fratrum Aristobuli et Hyrcani defecit regnum a domo Davidis et regnavit Herodes, et venit Christus *cuius est regnum.*

Anno XXXV huius Herodis natus est Dominus noster die quarta, — alii die sexta, alii die prima hebdomadis, — noctu, antequam gallus cantaret, eodem tempore quo e sepulcro surrexit et quo facturus est resurrectionem; die XXV (mensis) kanun I (decembris), anno Graecorum CCCIX, — in codicibus aliis VII [2] scriptum est — qui est annus XLIII Augusti Caesaris. Natus est e Virgine cum esset nata annos XIII; et mortua est Ephesi annos nata LI; et sepeliverunt eam Iohannes evangelista et huius discipuli. Tempore autem nativitatis *Domini p. 89.
nostri missus est Quirinus hegemon; et mense nisan (aprili) venerunt Magi.

Quod vero fasciis involvit eum et posuit in praesepe, etiam canticum angelorum, et circumcisionem et alia omisit Matthaeus; et adventum Magorum tantum scripsit, unde nota fit astucia Herodis et caedes infantium et cetera.

v. 2) *Venerunt Magi ab Oriente in Ierusalem, et dicunt.* Quaeritur itaque e quonam genere Magi erant? Eusebius et Gregorius Nyssenus dicunt: E filiis Balaam erant. Iacobus Edessenus: E genere Elam, filii Sem. Alii: E filiis regum Seba et Saba prout dixit David: *munera afferent ei* [3]. Et erant viri celebres, et e Persia venerunt. — Et quot erant? Quidam dicunt: Tres, quia tria munera obtulerunt. Et erant cum eis mille viri, et propterea commota sunt Hierosolyma. Iacobus Edessenus dixit: Non sunt tres, sicut depingunt eos pictores; sed XII principes, et erant cum eis plus quam mille viri. Alii:

[1] *Gen.*, XLIX, 10. — [2] H. e. CCCVII. — [3] *Ps.* LXXI, 10: Reges Arabum et Saba.

Octo fuerunt, quemadmodum dixit Michaeas: *Surgent contra eum septem pastores et octo pastores* [1], scilicet duces; et cum eis exercitus multus. Alii: Tres filii regum erant et novem principes nobiles eorum regionum. Et rex qui eos misit, vocatur Piršabur. Et etiam nomina eorum haec sunt: Hidondad, filius Artaban, Waštaph, filius Gudaphar, Aršak [2], filius Mahdis, Zerwand [3], filius Worod, Arihu, filius Kosrau, Artaḫšat, filius Ḥawilit, Eštanbuzan, filius Šišaron [4], Mahduk, filius Huham,
p. 90. *Aḫšireš, filius Ẓeniban [5], Ẓardannaḥ, filius Baladan, Merudak, filius Bil [6]. Et erant cum ipsis fere tria milia armatorum et quinque milia tabellariorum. Et, traiecto Euphrate, audierunt famem esse Hierosolymis. Et dimiserunt copias suas quae castrametatae sunt ad Euphratem, a Callinico seu Raqah usque ad Ctesiphontem. Et progressi sunt hi XII principes cum exercitu mille circiter virorum, et deduxerunt munera.

Sanctus Cyrillus et Iohannes dicunt: Cum esset Christus infantulus et pannis circumdatus, invenerunt eum Magi. Dicunt enim ante tempus nativitatis eius apparuisse Magis stellam, ita ut infra octo dies nativitatis eius, ut dixit Cyrillus, ad eum convenerunt. Et dicunt rursum: Decebat ut in pannis, dum ponitur in praesepe, adoraretur, quo magis appareat miraculum esse grande. Alii autem: Ea nocte et die quo natus est, venerunt Magi. Et notum est inde quod scriptum est: *cum natus esset Iesus venerunt Magi.*

Epiphanius Cypri non assentit his, dicit vero: Natus est Redemptor noster in Bethlehem, et circumcisus est in spelunca, et adscendit in templum et portatus est a Simeone, et abiit Nazareth. Et anno altero adduxerunt eum ut appareret coram Domino, et abiit rursum Bethlehem, et rursum rediit Nazareth; et in fine secundi anni rursum duxerunt eum Ierusalem et abierunt Bethlehem; cupidi enim erant continuo videndi locum in quo natus est. Dum sunt Bethlehem, venerunt Magi. Et notum est id eo quod dixit Matthaeus: *Et ingressi sunt quidem in domum et conspexerunt puerum cum Maria, matre eius, et ceciderunt et adorarunt eum* [7]. *Domum* enim dixit

[1] MICH., v, 5, — [2] B: Ariokh. — [3] A: Zurwand. — [4] B: Šišarokh. — [5] B: Zenibin. — [6] Similia vide apud SALOMONEM BASSORAE in libro *Apis* (ed. Budge, p. 84); apud BAR BAHLUL, *Lexicon* (ed. Duval, col. 1002). De his nominibus disseruit NESTLE in *Materialien*, pag. 65-83. — [7] v. 11.

hic et non speluncam, et *puerum* *rursum *cum matre sua*, p. 91. et non *parvulum* involutum pannis. Et hac nocte visionem habuit Iosephus, ut *tollat puerum et matrem eius, et abeat in Aegyptum* [1]. Et in hoc rursus ostendit eum duos annos natum fuisse. « Parvulum » enim vocat Scriptura eum qui involutus est pannis, et « puerum » eum qui balbutit et reptat et ambulat. Et etiam Eusebius id admittit; et Mār Ephrem in hymno: Anno secundo (venerunt) [2]. Iacobus Sarugensis in sermone « de stella et Magis »: Duos annos natum viderunt eum. Et exinde confirmantur verba Matthaei et Lucae. Lucas dicit: E Bethlehem ivit Nazareth, et Matthaeus: E Bethlehem in Aegyptum; et ambo veraces sunt. Profecti enim sunt Ierusalem post XL dies, secundum Lucam, et deinde Nazareth; et in finem duorum annorum e Nazareth Bethlehem, et e Bethlehem in Aegyptum, ut dixit Matthaeus. Fuit autem in Aegypto duos annos, usquedum mortuus est Herodes et regnavit Archelaus, filius eius. Ecce patet duos annos natum fuisse Christum eo quod pueri quos occidit Herodes duorum annorum et infra erant, secundum tempus quod investigaverat a Magis. Et si ea nocte dicitur fugisse in Aegyptum, cum esset parvulus VIII dierum, quomodo adscendit in templum et portatus est a Simeone, cum Herodes plenus ira esset?

Magismus est haeresis composita e paganismo et chaldaismo. Colit enim elementa ut pagani, et colit stellas et errat in numero et cognitione luminum et signorum Zodiaci et in directione stellarum, ut Chaldaei; et unusquisque, paganus et Chaldaeus, suum dicit vitam et rationem.

Gentibus peregrinis manifestata est nativitas eius, non autem Iudaeis, quia testimonium peregrinorum *maiorem fidem p. 92. habet quam domesticorum; et ut finem imponant gentes infidelitati Iudaeorum, si forte dicant: Nescimus quando vel ubi natus est? et sint absque excusatione qui e Iudaeis non crediderunt in eum; nam quanquam verba prophetarum non acceperint, venerunt Magi praedicare eum coram illis. Etiamsi Magis ostensum est signum nativitatis eius, tamen et per hos omni creaturae praedicata est. Et quemadmodum signum non est datum tantum Ezechiae, sed et omnis creatura animad-

[1] v. 13. — [2] LAMY, *S. Ephremi hymni et serm.*, t. II, col. 495.

vertit solem regressum esse [1]: ita et per Magos omnes gentes animadverterunt. Et quemadmodum fugit in Aegyptum et per iter et reditum fama nativitatis eius nota est per orbem: ita et erga Magos dispositum est negotium. Et quia Persis et Aegyptus magis quam omnes (regiones) ardebant paganismo, ideo ab initio eas curavit primum. Non vero Idumaeis nec Philistheis, vicinis Iudaeorum, manifestata est nativitas eius, sed remotis, ut diffundetur eius nuncium, et in eius honorem ab ultimis finibus venirent homines.

Magis revelatus est prae ceteris, quia ut peccatores vocaret venit. Prae omnibus gentibus aegrotabant Magi idololatria, et hariolabantur, et matrimonio iungebantur cum matre: et ideo manifestatus est ut eos sanaret prius. Non vero omnibus Magis revelatus est, sed eis quos praescientia sua noscebat credituros in eum sponte sua. Et excellentes erant Magi qui venerunt; inde probatur quod non timuerunt Herodem et Iudaeos, et aperte praedicarunt eum, et perpessi sunt propter eum la-
p. 93. borem durum et tantum iter. Et facti sunt *praedicatores in regione sua postquam redierunt; et sunt primitiae vocationis gentium. Adspexerunt autem in stella puellam sedentem et portantem in gremio suo parvulum in cuius capite erat corona regia; et ideo tracti sunt ad eum. Alii dicunt eos vidisse litteras scriptas in stella: « Haec est stella regis Iudaeorum, qui natus est »; sicut ostensa est Constantino imago crucis in caelo, et notum habuit se per eam victurum. [Alii: Visionem viderunt in stella: Rex Iudaeorum natus est, ite ad eum.] [2] Alii: Viderunt illam stellam splendore magis quam solem fulgere, et apparuit cum stella angelus dicens: « Rex natus est in Iudaea, ite ad eum! »

Undenam acceperunt Magi mandatum proficiscendi ad Christum? — Quidam dicunt: A Balaam, patre suo, qui vaticinatus est: *Orietur stella e Iacob* [3], et dixit: « Nasciturus est rex Iudaeis. Et cum natus fuerit, ite, offerte munera ». Et scripserunt hanc historiam. Et post spatium, cum adspexissent stellam, sumpserunt munera et profecti sunt. Alii: Daniel vaticinatus est Babyloniis: Tot abhinc hebdomadis nascetur rex Iudaeis et

[1] Is., xxxviii, 8. — [2] Uncis inclusa B C omittunt; et sane melius. — [3] *Num.*, xxiv, 17.

in nativitate eius orietur stella. Ite, offerte ei munera! Et rex Babylonius consignavit hoc litteris aureis. Quando autem orta est stella et adspexerunt eam Magi, venerunt adorare eum. Alii: Tempore Danielis, regnante Nabuchodonosore, venerunt viri e Šeba offerre munera regi et discere chaldaismum. Et dixit eis Daniel: Cum natus erit Christus, reges vestri Sabae et Šebae offerent ei munera. Et id scripserunt in bibliotheca, h. e. in archivio seu domo librorum suorum; et quando *viderunt stel- p. 94.
lam, venerunt. Alii: Zaradušt hariolus id promulgavit. Et dicunt quidam Baruch eum esse: quia non data est ei prophetia, scandalizatus est et exiit ad gentes et didicit duodecim linguas; et scriptum est in libro eius: « Cum sederet Zaradušt ad fontem aquarum, locum ablutionis regum, dixit discipulis suis: Ultimis diebus virgo, filia Hebraeorum, pariet in carne et sine coniugio filium qui est e natura divinitatis; et in nativitate eius stella manifestabitur. Ite, offerte ei munera tria: aurum et myrrham et tus! » Et locutus est de eius passione et resurrectione. Ergo merces Magis non est, quia non sua sponte venerunt, sed secundum id quod praescriptum erat eis; quemadmodum nec Balaamo est merces propter suam prophetiam, et deinde quia non credidit postea in veritatem. Alii dixerunt: Cum captiva abducta est domus Danielis Babylonem, illud: *Non deficiet sceptrum a Iuda,* et prophetiam Balaam: *Orietur stella,* et illud: *Reges Šeba*, quod dixerat David, recitabant coram filiis regum Persidis, et Šeba et Saba qui illuc captivi erant. Et hi interrogabant Hebraeos: De quo sunt haec dicta? Et Daniel et socii eius dicebant: De Christo; cuius die nativitatis orietur stella fulgens sicut sol. Et hi haec secum conservarunt et postquam redierunt in regiones suas, scripserunt id mysterium quod transmissum est usque ad nativitatem Christi. Mār Iohannes dixit: Deus movit corda eorum, et fecit ut tollant munera et proficiscerentur post stellam, sicut fecit erga Cyrum, cum incitavit eum ut abducat captivitatem Iudaeorum.

Et ab Oriente venerunt Magi ad Christum, quia Paradisus in Oriente plantatus erat, et ab Oriente incipit sol oriri; ita ab Oriente initium habuit Sol iustitiae. *Et quia aurum allaturi p. 95.
erant, et sicut aurum illius regionis non est (aliud), dicit Scriptura: *Aurum illius terrae optimum est* [1]. Et ex Oriente vati-

[1] *Gen.*, II, 12.

cinati sunt prophetae venturos esse Magos. *Ab ortu solis usque ad occasum eius* [1]; et Malachias: *ab ortu eius* [2]. Et in secundo adventu ab Oriente orietur. Et tempore adventus Domini nostri a Nisibi ad Orientem Persae dominabantur et a Nisibi Occidentem versus Romani. Et fecit Deus ut illo tempore pax esset inter eos, ne venire prohiberentur Magi.

v. 2) *Ubi est rex Iudaeorum qui natus est?* h. e. non regem sedentem in throno quaerimus, qui iam per tempus regnavit, sed eum de quo Isaias ait: *Erit radix Iesse stans signum in gentes; et in eum sperabunt gentes, et ipse est exspectatio omnium finium terrae* [3]. Eum qui modo natus est quaerimus, et non Herodem. Et non dixerunt: Ubi est Filius Dei? quem tus designabat, quia Iudaei regem et redemptorem exspectabant, et ideo dixerunt: *rex*.

Rursus, nomina Christi triplici modo distinguuntur: Excelsa, ut: Deus et Filius Dei et Dominus; media, ut: rex et redemptor et princeps; infima, uti: homo et vir et servus. Magi medio nomine vocarunt eum regem, ut melius accipiatur, quia initium fuit oeconomiae, et nomina excelsa aut infima minus acceptabilia erant. Rursum, de rege interrogarunt, quia Michaeas eum regem nominavit: *Ex te enim exiet rex* [4].

Vidimus enim stellam eius in Oriente et venimus ado-
p. 96. *rare eum*; *h. e. per stellam attraxit Magos se demittendo ad debilitatem eorum; re eis familiari captavit eos. Quemadmodum enim praedicavit mortem Saulis per incantatores, et Balaamum in his quae fecit Balaco edocuit fortitudinem suam; et sicut traxit filios Israel per sacrificia quae ipsis placebant secundum morem paganum Aegypti, et sicut attraxit apostolos piscatione piscium, et sicut fecit Paulus, quando loquebatur cum ethnicis, qui adduxit argumentum e poetis, et quemadmodum capitur avis esca cui assueta est: ita egit cum Magis. Primo vocavit eos per stellam, deinde per angelum locutus est cum eis; et ita direxit eos ad virtutem. Ita etiam fecit Philisthaeis; cum laborarent haemorrhoidis, vocaverunt hariolos suos qui dixerunt: Subiugate vaccas sub arca, et apparebit utrum haec plaga sit a Deo, an fortasse casu evenit [5]; et cum Deus id

[1] *Ps.* XLIX, 1 et CXII, 3. — [2] MAL., I, 11. — [3] IS., XI, 10. — [4] MICH., V, 2; cfr. ZACH., IX, 9. — [5] I *Reg.*, VI, 7-9.

consilium hariolorum confirmaverit, non ei visum est contumeliosum quod inimici testarentur veritatem: ita et Magi, per stellas quas sectabantur exploraverunt eius nativitatem. Et rursum, quia caelestis erat, ideo traxit eos per stellam caelestem, quae etiam eius domesticos ad caelos vocat. Rursus, per stellam traxit eos secundum verbum Balaami qui eum « stellam » nominavit, et Isaias « lucem », et Malachias « solem », et Ieremias « radium iustitiae »; et ipse Dominus noster « lucem » seipsum cognominavit. Et rursum, ut ad solem Christum per stellam illuminarentur; ideo, quando pervenerunt ad solem, occultata est stella. Proprium enim est stellarum ut, apparente sole materiali, non videantur amplius. Ita et chaldaismus cessavit. Persis enim deus *existimabatur stella Veneris quae vocata p. 97. est Nanai, et per illud quod firmum erat apud eos, traxit eos ad veritatem.

Rursus, tres praedicatores corporei praedicarunt eum: Stella quia caelestis est; pastores, quia pastor est et agnus; Magi, quia propitiator est peccatorum. — Rursus, per stellam divinitatem suam promulgavit: ille qui natus est tam altus et sublimis est ut legati et tabellarii eius sint qui a Magis ut dii habebantur. Et quemadmodum ante solem materialem stella matutina adscendit: ita ante spiritalem stella praedicavit; ut etiam ostenderet ipsum esse creatorem creationis prioris et spiritalis: in illa enim a luce incepit, in hac vero, per stellam adduxit Magos.

Nec (vera) quidem stella erat quae apparuit Magis. Et patet eo quod descendit et stetit supra domum. Descendit, hoc est reliquit altitudinem suam et descendit e loco in proximitatem; si autem non, non potuisset locum distincte indicare quasi digito. Ecce enim luna, maior stellis, alicubi stans supra loca multa et diversa, non potest unum ex eis distincte indicare. Et haec stella, si se demisit et indicavit locum, evidens est eam non esse stellam naturalem, sed unam e virtutibus superioribus. Et his consentiunt Cyrillus et Iohannes et Theodotus Ancyranus. Rursus, stellae sunt duobus modis: aliae fixae sunt in sphaera et positio immobilis contigit eis; aliae vero non cessant moveri. Haec autem movebatur, quando procedebat ante Magos, et stabat indicans locum, et modo *gradiebatur, p. 98. modo stabat; ergo non stella erat. Rursus, e stellis quae sunt

in sphaera, aliae currunt ab oriente occasum versus, et planetae ab occasu ad orientem; haec autem ab oriente septentrionali ad meridiem occidentalem currebat. Ita enim Persia posita est respectu Palaestinae. Et stellae naturales per diem non videntur; haec et per noctem et per diem adspiciebatur, quod non est stellarum naturalium. Quando ingressi sunt Ierusalem, se abscondidit, et quando exierunt, se ostendit. Quia a Magis videbatur et non ab aliis, quia noctu et diu aequaliter splendebat, quia splendebat et tamen non ardebat, cum e loco caelorum multum descendisset ut viam indicaret Magis quasi digito, et quia superabat splendore suo in meridie radios solis, dicimus eam non fuisse stellam naturalem.

Quid ergo erat? — Quidam dicunt: Virtus abscondita Domini erat, quae apparuit in forma stellae. Alii, ut etiam diximus supra: Unus ex angelis assumpsit formam stellae et factus est stella et duxit Magos. Et non erat phantasma aut automaton. Et rursum patet non fuisse stellam naturalem, eo quod ab oriente meridiem versus currebat; ita enim sita est Persia ad orientem respectu Ierusalem, et Ierusalem ad meridiem respectu Persiae. Alii: Ab oriente meridionali ad septentrionem et a septentrione ad occidentem currebat; ita enim est via a Persia versus Palaestinam. Et cum ingrediebantur in unam civitatem vel vicum, abscondebatur; et hoc quidem ideo ut interrogatione et responso nota fiat nativitas Christi. Nec cur-
p. 99. sum fixum *habebat, sed quando oportebat ut proficiscerentur, proficiscebatur, et e converso, ad instar columnae Israelis.

Quidam cum vellent confirmare doctrinam chaldaismi, dixerunt: Ecce, cum Christus natus est, stella apparuit! — Contra hos dicimus: Si per vim quam praedicant astrologi, natus est, quomodo statim astrologiam et vires abolevit? Et ab una stella non est genesis hominis cognita, sed a pluribus: a XII et a VII.

Rursum, astrologi e stellis indicare possunt regnum hominis aut quidquid ipsi praedestinatum est: secundum deliramentum eorum; et forsitan dicent quidam: Computarunt de rege Iudaeorum! — Adversus eos dicimus: Ecce ipse dixit: *Regnum meum non est de mundo* [1]; nec milites et exercitus erant ei, aut domus.

[1] Ioh., XVIII, 36.

Rursus, astrologia non ex una stella statuit *genesim*, sed e VII errantibus, quae nominantur planetae, quae non adhaerent corpori caelorum, h. e. Sol, Luna, Mars, Mercurius, Bel qui est Iupiter, Bilati quae est Aphrodites, Kronos qui est Kēwan; et a XII signis Zodiaci quae fixa sunt in caelo: Agnus, Taurus, duo signa quae sunt Gemini, Cancer, Leo, Spica, Libra seu **bilanx**, Scorpio, magnum signum seu Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces. Et dicunt: Septem ab occidente ad orientem currunt, et duodecim ab oriente ad occidentem, cum corpore caelorum quod circumdat quasi rota circularis circuitum terrae; et ipsa terra stat in medio caelorum sicut vesica inflata cuius in medio granum milii.

*Et dies hebdomadis illis septem planetis attribuunt: primam p. 100. hebdomadis Soli; secundam hebdomadis Lunae; tertiam hebdomadis Marti; quartam hebdomadis Mercurio; quintam hebdomadis Beli; parasceve Aphroditi, sabbatum Krono.

Rursus fabulantur astrologi etiam partes hominis ita esse: Sol (praebet) cerebrum, Luna pellem, Mars sanguinem, Mercurius nervos et venas, Bel ossa, Bilati carnem, Kewan comam. Et etiam duodecim signa Zodiaci dicunt esse typum duodecim mensium; et alia sunt masculina et alia feminina. Et unumquodque format unam e partibus hominis secundum voluntatem Dei. Agnus, (signum) masculinum, constituit caput; Taurus, femininum, creat cervicem; Gemini, masculinum, creant manus; Cancer, femininum, format pectus; Libra, masculinum, format latus; Spica, femininum, creat spinam dorsalem; Leo, masculinum, creat ventrem; Scorpio, femininum, format involucrum vesicae; Magnum signum, masculinum, constituit femora; Capricornus, femininum, fabricat genua; Aquarius, masculinum, extendit tibias; Pisces, femininum, fundant pedes. — Haec scripsimus hic ex errore Chaldaeorum ne ullus eorum qui habent sapientiam captivetur eorum errore aut assensum praebeat eorum fabulis.

Iulianus apostata dicit: Non est vera res stellae, quia non sunt locuti de ea astronomi. Et adversus eum dicimus: Ecce propter res graves apparuerunt quandoque stellae quae nominatae sunt barbatae, trabicae, caudatae. Ergo non extra ordinem erat quod, secundum voluntatem Dei, stella praeter morem oriretur in nativitate Redemptoris nostri *et praenunciaret, p. 101.

si quidem unus ex angelis factus est stella, et a Magis tantum videbatur; et quamdiu migrabant, apparebat, ut columna et nubes Israeli, ita stella Magis.

Rursus, *stellam eius* dixit et non « stellam »; nam in illo: *stellam eius,* implicavit cum ipsa stella personam cuius est; « stella » enim indicatio simplex est. Magi tamen venerunt ad Christum ut viderent eum et offerrent ei adorationem ut Deo, et munera ut regi.

v. 3) *Audivit autem Herodes rex, et turbatus est*; h. e. quia erat alienigena et accepit regnum ab Augusto, praeter ius Iudaeorum, valde turbatus et commotus est, cum audiverit nuncium de nativitate regis. Opinabatur enim in terra hunc obtenturum esse potestatem et timebat ne forte is et ipsum occidat et sumat regnum. — Rursus, *turbatus est* propter multitudinem Magorum et maiestatem personarum eorum, et quia in urbe metropoli, seu matre civitatum, nunciaverunt de rege. Et rursum, quia non interrogaverunt simpliciter de rege, sed de rege Iudaeorum.

Et omnis Ierusalem cum eo. Quare, cum venit ei Redemptor, turbata est? Quia nolebat redimi, avertebat faciem suam a Redemptore. Nomine *Ierusalem* innuit habitatores eius. Conturbati sunt quidem, sed propter suam negligentiam non investigarunt de Redemptore suo, ut Magi. Rursum, *turbata est,* sicut (commota est) quando ingressus est in eam super asinum, et id quia invida fuit in eum; verum, nondum ma-
p. 102. nifestaverunt invidiam suam, nam adduxerunt *testimonia de eo, sicut illud: *in Bethlehem nascetur.*

v. 4) *Et congregavit omnes principes sacerdotum et scribas populi*; h. e. omnes congregavit et non partem, ne effugiat eum locus in quo nasciturus erat.

Et interrogabat eos: Ubi nasceretur Christus? Magi de rege interrogarunt, et Herodes de Christo (interrogat) sacerdotes. E quaestionibus Magorum ad principes sacerdotum id didicit; vel quia cum audivisset eos in prophetis legere de Christo orituro, adspectis Magis, intellexit ipsum esse regem. Et cum turbatus esset Herodes et circumdatus stupore, non redarguit Magos: « Quomodo regem alium praeter me annunciatis? Et si Iudaeis natus est, quis vobis eum revelavit? Et si veraces estis, ostendite mihi stellam eius ». Sed destitit, ut insidiis capiat eum.

v. 5) *Hi autem dixerunt: In Bethlehem Iudae.* Non enim contenderunt adversus interrogationem, quia erat eis exspectatio adventus Christi. Et manifestarunt ei accurate, et adduxerunt ei testimonium Michaeae. Alii dicunt: Propter invidiam suam manifestarunt, ut interficiat eum. Et notum est eo quod non revelarunt de rege Idumaeorum vel aliorum, sed de rege Iudaeorum. Alii: Nondum invidia repleti manifestaverunt ei, quia cupidi erant audiendae eius nativitatis. Alii: Quia postea mentituri erant circa eum, secundum illud: *Messias, nescimus unde veniet*[1]. Et ita ipsi (Iudaei) manifestarunt eis (Magis). — Et e numero hebdomadum quem computaverunt scribae; et ex illo: *Non deficiet *sceptrum a Iuda*[2], h. e. quia regnante p. 103. Herode iam defecit sceptrum, noverunt advenisse tempus nativitatis eius.

v. 6) *Tu quoque Bethlehem Iudae, non es;* h. e. in eo magnificanda et glorificanda es, et venient gentes a finibus terrae ut videant praesepe et speluncam in qua natus est.

Qui pascet populum meum Israel. Eos qui e populo crediderunt et gentiles vocat Israelem, quemadmodum exponit Paulus: *Non omnes qui sunt ex Israele, Israel sunt*[3]. Ergo Israelem gentiles vocat. Et non ab initio revelavit de eis, ne scandalizarentur Iudaei.

Sed si e Bethlehem oriturus erat, cur in Nazareth versabatur et Iudaei decipiebantur? — Et dicimus: Non abscondit prophetiam, sed detexit eam. In Nazareth enim conceptus est, et tempore nativitatis eius adscendit mater eius in Bethlehem. Et fuit ibi dies XL; et de eo praedicaverunt Simeon et Anna in templo. Et cum non cognoverunt eum Iudaei, se abscondidit medio tempore. Et post duos annos stella annunciavit eum, et Magi adorarunt eum. Et ne dicant Iudaei: Nescimus quando natus est, adduxit Magos. — Rursum, prophetae non dixerunt: In Bethlehem habitabit et versabitur, sed: *exiet,* h. e. nascetur. In ea enim natus est, et habitavit Nazareth. Illud autem: *Egressus eius est ab initio*[4], non dixerunt Iudaei, quia nesciebant vim eius, aut quia non erat necessarium ad quaestionem Herodis, aut voluerunt placere Herodi illud omittendo. — Iudaei autem de Zorobabele accipiunt illud: *Ex te exiet pastor.* Et dicimus:

[1] IOH., IX, 29. — [2] *Gen.*, XLIX, 10. — [3] *Rom.*, IX, 6. — [4] MICH., V, 2.

Sacerdotes eorum de Christo hoc explicarunt, et egressus Zo-
p. 104. robabelis non fuit *ab initio; neque in Bethlehem natus est, sed Babylone, ubi conceptus et natus est, ut dixit Mār Iohannes: Qui intelligunt linguam aramaeam seu syriacam, sciunt nomen « Zorobabel » compositum esse e « zarʿa » (semen) et e « Babel ».

v. 7) *Tum Herodes clam vocavit Magos, et didicit ab eis quo tempore apparuit eis stella.* Cum voluit discere ubi natus sit, congregavit principes sacerdotum aperte, ne id eum fugeret; sed cum voluit discere de stella, secreto. Primo quidem, quia eum pudebat sui generis, ne discerent Magi a Iudaeis quis sit et cuius filius sit. Secundo, ne perciperent Iudaei eum propter invidiam de illo interrogare; putabat curam esse Iudaeis de puero. Tertio, ne perciperent huius parentes et fugae darent eum. Quarto, ne detegeretur scelus quod volebat patrare. De tempore stellae interrogavit, non vero de nativitate eius, per astutiam. Secum enim reputavit: Si quaero quando natus sit, opinabuntur Iudaei: vult occidere eum; et ibunt abscondentque eum. Sed interrogavit de tempore stellae, ut secundum tempus unius anni aut duorum occidat infantes Bethlehemi; et stultus vim suam praevalere non posse non intellexit inde quod stella annunciavit eum, et Persae migrarunt ad adorandum eum, et prophetia de eo, si vera, non poterat falli, et si falsa, non erat cur commoveretur et tremeret; sed solet invidia occaecare conscientiam ne videat rectum.

v. 8) *Ite, exquirite de puero.* Ex invidia sua non appellavit eum regem, sed puerum. Non enim tolerabat titulo suae potestatis vocare eum.

Renunciate mihi, ut etiam ego veniens adorarem eum;
p. 105. h. e. volebat *decipere et in errorem inducere Iudaeos et Magos, promittendo se eum adoraturum; et rursum, ut revertantur Magi apud eum, et ut, nemine advertente, occidat puerum et absque timore hereditatem accipiat regnum. Quidam dicunt: Commeatu instruxit Herodes Magos et constituit eis munus quoddam, cum redierint. Magis autem de Herode non erat opinio mala.

v. 9) *Et ecce stella quam viderant in Oriente, ibat ante eos;* h. e. cum pervenerunt Hierosolyma, disparuit, ut [1] inter-

[1] Codices habent: « ne interrogarent de ea » (scl. Iudaei); sed minus bene.

rogarent de eo discerentque prophetiam, et perciperent Iudaei. Nunc autem incepit ducere eos. Non exiit e Iudaeis qui duceret eos, quia odio habebant eum. Attamen id verum non est; nam ad rem mirabilem conspiciendam multi profecti essent, etiamsi odio haberent eum; sed providentia Dei prohibuit eos, nam si quis duxisset eos, supervacanea videretur stella, et otiosa eius utilitas. Et rursum, ne quis conferat beneficium Magis, ducendo eos, ut ille qui incepit, ipse perficiat; et ne sit populus dux gentium, sed gentes ducant eum, sicut dixit Scriptura: *Ipse est exspectatio gentium* [1]. Ibat autem stella ante eos a septentrione versus meridiem; ita enim posita est Bethlehem respectu Hierosolymorum; et inde manifestum est non fuisse stellam naturalem.

Donec venerit et stetit supra (locum), *ubi erat puer;* h. e. descendit stella, donec staret supra puerum, ut indicaret eum quasi digito, quia non domo erat designatus. Deinde, ut adoraret Dominum suum, in domo habitantem, stetit proxime supra *domum, secundum illud: *Laudate eum stellae et lumen* [2], p. 106.
et: *Creaturae quae offerunt laudem* [3].

v. 10) *Cum autem vidissent stellam, gavisi sunt gaudio magno;* h. e. labor eorum non fuit vanus, et nuncius non erat mendax. — Et quid factum est de stella, postquam ostendit puerum? Quidam dicunt: Descendit in agrum qui erat procul a Bethlehem, qui appellabatur « Kokeba » [4] et hanc stellam praefigurabat. Et id non est valde alienum. Si enim Bethlehem, quod « domus panis » explicatur, praefiguravit panem vitae qui descendit de caelis, qui est Verbum caro factum: non recedit a vero quod etiam vicus nominatus Kokeba figuraret stellam, ductricem Magorum. Nos autem dicimus angelum fuisse qui induit imaginem stellae, et postquam implevit officium suum adscendit in caelos et stetit in ordine suo.

v. 11) *Et ingressi sunt in domum, et viderunt puerum cum matre eius; in domum* dixit eos ingressos esse, et non in speluncam; et *puerum* viderunt, non vero parvulum positum in praesepe. Ex his patet duos annos natum Magos vidisse Christum. Non sunt vero scandalizati videntes puerum

[1] *Gen.*, XLIX, 10. — [2] *Ps.* CXLVIII, 3. — [3] *Cfr.* TOB., VIII, 7. — [4] Hoc nomen syriacum significat « stella ».

cui non erat gloria, quemadmodum innuebat stella eius, propter magnam suam fidem et testimonium principum sacerdotum et prophetias de eo quas audierant a scribis, et commotionem perturbationemque Hierosolymitarum; et propterea non sunt offensi quando viderunt eum in paupertate et humiliatione.

Et procidentes adoraverunt eum. Divinitas eius illuminavit eos, et ipsa fecit ut adorarent eum. Similiter, et visio stellae quae duxit eos, suasit ut adorarent eum. Adorarunt eum autem
p. 107. secundum cognitionem et non secundum virtutem. Visus *enim perturbationem produxit in eis, cognitio vero laetitiam. — De adventu Magorum prophetavit David: *Reges Šeba et Saba munera adducent ei* [1], et Iacobus: *Quem exspectabunt gentes* [2]. Hic apparet prius gentes quam populum adoravisse eum. Et quemadmodum non ab initio dixit: *Ite, docete omnes gentes* [3], sed in fine, quia necessarium erat ut figurae praecederent; oportebat enim Iudaeos primum accedere: quia vero noluerunt et repulerunt a se beneficium, conversa est praedicatio ad gentes.

Et aperuerunt thesauros suos; h. e. signata et sigillo munita erant eorum munera, secundum consuetudinem regum qua munera quae mittuntur ab eis ad alios reges, sigillo muniuntur.

Et obtulerunt ei munera, aurum et myrrham et tus; h. e. secundum consuetudinem suam obtulerunt haec munera; consuetudo enim erat eis tus suffire coram diis suis, et dare aurum regibus suis, et condere cum myrrha mortuos suos. Et quia intellexerunt eum esse Deum et regem, et passurum ac moriturum, obtulerunt ei munera illa: tus divinitati eius, aurum regali potentiae eius, myrrham morti eius vivificatrici. Rursum, aurum significat adorationem coram auro (oblatam) eius Domino restituendam; myrrha autem et tus indicant eum esse medicum qui sanet vulnus Adami. Et rursum effatum: *Ei flectitur omne genu caelestium et terrestrium et infernorum* [4], trias munerum significat, de quo revelationem divinam habebant; per aurum indicant adorationem caelestium quia est caelestis; per tus terrestres, quia est rex terrestrium; per myr-

[1] *Ps.* LXXI, 10. — [2] *Gen.*, XLIX, 10. — [3] MATTH., XXVIII, 19. — [4] *Philip.*, II, 10.

rham eos *qui ter miseri et sub terra sunt, quia est etiam eo- p. 108.
rum Dominus et suscitator. — Rursum, per aurum puritatem et splendorem fidei significarunt; per tus firmitatem spei in eum: laetificavit enim et delectavit animas quae in eum crediderunt; per myrrham charitatem repraesentarunt, quae est vinculum fidei quod compaginat et ligat membra Ecclesiae, secundum proprietatem myrrhae. — Rursum, quia aurum rex est omnium rerum inertium, congruenter regi sensibilium et insensibilium offertur. Et sicut aurum solum est e metallis quod aerugine non corrumpitur, et solum e liquabilibus et fusibilibus quod coctione non minuitur: ita et regnum Iesu non minuetur nec peribit, sicut scriptum est [1]. Rursum, per aurum puritatem eius corporis significarunt: *iniquitatem non fecit neque dolum* [2]. Per myrrham passionem eius manifestarunt; etiam cum myrrha, pondus centum librarum, conditum est corpus eius. David dixit: *Myrrha et cassia et stacte delectant vestimenta tua* [3]. Per tus docuerunt: *Odor suavis in Christo sumus Deo in illis qui vivunt.* [4] — In auro quasi primitias omnium rerum insensibilium obtulerunt; in ture autem omnium arborum, et insuper voluptas quam accipimus a Domino nostro (innuitur); in myrrha vero omnium aromatum, et praeterea diligentia et difficultas praeceptorum eius innuitur, secundum illud: *Quam exigua est porta et arcta via!* [5]

Undenam didicerunt Magi ut adducerent munera? Quidam dicunt: Ab Adamo posita erant in caverna thesaurorum et praecepit Setho deducere ea, ut quando ortus fuerit Christus
veniant *Magi offerre ea; sed non probatur haec explicatio a p. 109.
sapientibus. Alii: E revelatione divina id didicerunt. Alii: A stella quae apparuit eis cognoverunt: Is qui natus est Deus est et rex, et moriturus est; ite, offerte ei aurum et myrrham et tus!

Iulianus hic obiicit: Si Christo oblatum est tus, quare vos non tus suffitis in ecclesiis, sed aroma? Dicimus: Christo non obtulerunt tus quod hoc ab eis postulaverit, sed sapientia eorum illud obtulit ei secundum consuetudinem quae apud eos vigebat. Ipse vero accepit, non quidem munera considerans sed conscien-

[1] *Luc.*, I, 33. — [2] I PETR., II, 22. — [3] *Ps.* XLIV, 9. — [4] II *Cor.*, II, 15. — [5] MATTH., VII, 14.

tiam offerentium, quia in pura conscientia oblationem fecerunt. Nos vero aroma in templis suffimus ut fruantur fideles odore suavi, cum ingrediuntur in ea.

Et quid dein factum est de donis? Et dicunt: Ioseph et Maria tulerunt et secum portarunt in Aegyptum. Non enim tanta erant ut non possent ea portare, et non propter abundantiam eorum oblata sunt, sed propter mysteria et significationes quae iis inerant, quasi primitiae, oblata sunt. Deus enim non copiam considerat quasi indigens, sed intentionem offerentium, ut obolos viduae [1].

v. 12) *Et visum est eis in somnio ne reverterentur ad Herodem.* Et non sunt scandalizati nec dixerunt angelo: Quare secreto fugiamus? sed obediverunt nutui divino. Fides enim non investigat quando praeceptum datur. — Et quid apparuit eis in somnio? Quidam dicunt: Apparuit eis in somnio Herodes cum evaginato gladio et pugnans cum puero ut occidat eum.
p. 110. Sanctus Iohannes dicit: Angelus *apparuit in somnio et dixit eis ne reverterentur ad Herodem, et ipse insuper direxit et deduxit eos in regionem eorum per aliam viam. — Et quare sunt prohibiti quominus redirent ad Herodem? Quidam dicunt: Ne fiat eis notum consilium Herodis, qui volebat occidere puerum. Alii: Ut sit Iosepho et Mariae opportunitas fugiendi. Si enim reversi essent ad eum, statim misisset occidere pueros, et non fuisset opportunitas fugiendi.

Et per aliam viam abierunt in regionem suam. A providentia divina id factum est, ut praedicent aliis gentibus quae non perceperant. Gentibus enim quae non perceperunt in eorum adscensu, in reditu suo praedicarunt. Si autem in aliis regionibus et apud Herodem aperte praedicarunt eum, quanto magis in regionibus suis!

v. 13) *Surge, accipe puerum et matrem eius, et fuge in Aegyptum.* Non dixit: Accipe puerum et uxorem tuam, sed *puerum et matrem eius*, ut ostendat eum sancte cum illa habitasse etiam post partum, et ut edoceat eum non licitum esse ut accedat ad eam. Cum enim gravida esset, vocavit eam « eius uxorem », quia sciebat non posse accedere ad eam eo quod Sanctus habitaret in ea, et ut amoveret ab eo suspicionem adul-

[1] Marc., xii, 43; Luc., xxi, 3.

terii: si adulterium commisisset, non nominasset eam uxorem eius. Hic ostendit fidem Iosephi, quae non erat minor (fide) Magorum. Olim dixit illi: *Hic vivificabit populum suum a peccatis eorum*[1], et nunc: *Fugere fac eum in Aegyptum*. Non autem obiicit angelo: Quomodo dixisti: vivificaturus est populum, et nunc: fac eum fugere! Et qui seipsum non potest servare, quomodo alios poterit vivificare? Sed prae *multa fide sua p. 111. non obiecit haec angelo. — At obiiciunt pagani: Qui fugit ab Herode non Deus est, sed infirmus! Et dicimus: Non ab Herode fugit; et si voluisset fugere, melius fuisset fugere cum Magis, aut in loco se abscondere, quemadmodum pluries extenderunt in eum manus, *ipse vero transiit inter eos et abiit*[2]. Qui enim fugavit Legionem[3], et expulit daemones et morbos, et sedavit mare, et convertit retro crucifixores, quomodo fugeret? Qui servavit Mosem in fiscella[4], et occaecavit eos qui persequebantur Eliseum[5], et liberavit Davidem a Saule, et Ieremiam et Baruch[6] servavit in Ierusalem, et Sodomitas percussit scintillis igneis, quomodo fugeret? Ergo non debilitate fugit, sed propter oeconomiam in se suscepit exinanitionem humanam. Et quemadmodum dixit: *Paenitet me creasse hominem*[7] et regem fecisse Saulem[8], cum nullo modo eum paenitere possit, et dixit Synagogae: *Desponsabo te mihi in iustitia*[9], cum Deus non desponset; ita dixit Scriptura: *fugit*, cum Deus non fugiat nec transeat e loco in locum. Sed fugit, quia homo factus est, propter oeconomiam, et his de causis: Primo quidem, ut accidat in Aegypto quod factum est in Persia in adventu Magorum. Cum enim ingressus est in Aegyptum, omnia idola quae in ea erant ceciderunt et eversa sunt. Duabus gentibus in quibus maior erat error protulit primum doctrinam: Persiae per stellam, et Aegypto, dum ipse ivit. Secundo, ut adimpleret prophetiam: *Ex Aegypto vocavi filium meum*[10], et: *Ecce Dominus sedens super veloces nubes et ingreditur Aegyptum*[11]. Tertio, ut re ipsa demonstraret illud: *Cum vos persequentur in civitate hac, fugite in aliam*[12], et: *Nolite resistere malo*[13]. Quarto, ne opprimeret liberum arbitrium Herodis *et perverteret creatio- p. 112.

[1] MATTH., I, 21. — [2] LUC., IV, 30. — [3] MARC., V, 9-13; LUC., VIII, 30. — [4] *Exod.*, II, 1-10. — [5] IV *Reg.*, VI, 11-23. — [6] IER., XXXVI, 26. — [7] *Gen.*, VI, 7. — [8] I *Reg.*, XV, 11. — [9] OS., II, 19. — [10] OS., XI, 1 (MATTH., II, 15). — [11] IS., XIX, 1. — [12] MATTH., X, 23. — [13] Cfr. IER., IV, 6.

nem suam primitivam. Et ut divulgaretur eius nativitas omnibus hominibus perturbatione Herodis et caede infantium, cum quaerentes rei causam discent esse propter Christum qui natus est. Et ut admirationi esset providentia: si enim a pannis probationes contigerunt Domino nostro, ne scandalizemur quando impetunt in nos. Remisit Magos celeriter, ut essent doctores aliorum locorum et Persiae, et deinde, [ipse fugit] ut placaret insaniam Herodis et doceret nos contra res nobis fortiores non esse resistendum.

Rursum, si non aufugisset, unum e duobus accidisset: aut occisus esset aut non. Et si occisus esset, incongruum erat, quia nondum adimpleta erat oeconomia, secundum illud: *Nondum venit hora mea* [1]. Si vero tetigisset eum gladius et non interfectus esset, non crederent eum se corpore induisse: si enim, postquam tam multa humana egit, ausi sunt homines dicere ipsum non induisse corpus, quid non ausi essent, si omnia, prout decet virtutem suae divinitatis fecisset? Si autem quis dicat: Martyres hebetarunt gladium et pueri extinxerunt ignem, vere et non secundum apparentias! Dicimus: Postquam iam probatum est eos homines esse illa fecerunt, et virtuti divinae imputatur eorum victoria. Verbum autem Deus est, et postquam comprobatum fuit hominem factum esse, fecit miracula; a nativitate sua non fecit miracula, ne phantasma putaretur; et ideo fugit in Aegyptum.

Et esto ibi, donec dixero tibi. Non posuit tempus fugae eius
p. 113. intra terminum, sed extra *terminum, sicut fecit Elias quoad caelum [2]; et dixit: *Donec dixero,* ut ostendat ad omnia quae facit se revelatione divina excitari.

Quaesiturus enim est Herodes puerum, ut eum perdat; h. e. non ut adoret eum, uti dolose dixerat, sed ut occidat eum. Ioseph autem hic non est scandalizatus, sed memor revelationis angelicae et adventus Magorum et aliarum rerum, in fide accepit mandatum.

v. 14) *Et Ioseph duxit puerum et matrem eius, et fugit in Aegyptum.* Et quidam dicunt: Noctu fugerunt; cum nihil possidebant, nec asinum pretio conduxerunt, quia cautus fuit ab ingressu in Ierusalem. Alii: Non possidebant quidquam praeter

[1] Ioh., II, 4. — [2] III *Reg.*, XVII, 1.

dona Magorum, et instrumenta artis Iosephi lignarii. Maria autem cum audivisset, tulit puerum in humerum suum et pedibus exiit in viam, et monuit Iosephum ut pretio conducat asinum, et sumat quod possidebant et proficiscatur post se. Alii: In aegritudine profecta est in Aegyptum, quia recordata est perditionem puerorum qui a Pharaone suffocabantur. Et propter has causas sponso indigebat Maria, qui sit ei adiutor.

v. 15) *Ex Aegypto vocavi filium meum.* Iudaei dicunt: Hoc de nobis dictum est, qui ex Aegypto vocati sumus. Et dicimus: Mos est prophetiae ut cum dicat verba aliquibus, in aliis sumant completionem. *Ecce enim,* dixit Iacobus Simeoni et Levi, *diffindam eos in Iacob, et disperdam eos in Israel* [1], et non in eis effectum habuit, sed in filiis eorum; et prophetia Noachi quoad Chanaanum in Gabaonitis, filiis Chanaani, adimpleta est [2]; et illud Isaaci ad Iacobum: **Esto caput fratrum tuorum* [3], p. 114. ita et hic in Christo adimpletum est et non in Israele. Et descensus in Aegyptum exitusque filiorum Israel erat figura descensus in Aegyptum et exitus Domini nostri. Quod autem vocatus est Israel filius Dei, secundum illud: *Filius meus, primogenitus meus, Israel* [4], id nomen per gratiam extensum est in eos, sed illud perdiderunt cum adorarunt vitulum et idola; et cognominati sunt a Iohanne: *proles viperarum* [5], et a Domino nostro: *filii satanae* [6]. Matthaeus enim, cum vidisset Dominum nostrum descendisse et reliquisse Aegyptum, dixit: *Nunc impletum est illud: Vocavi filium meum,* et non olim in Israele. Non dixit angelus Mariae: Ego vobiscum adscendam et descendam, quia sufficiens erat virtus pueri ad omnia. Deus enim erat qui incarnatus est, non tamen per mutationem, et cum esset creator temporum, positus est sub mensura temporis.

v. 16) *Herodes videns quod illusus esset a Magis;* h. e. quia non venerunt manifestare ei puerum, sed contempserunt eum; nesciebat notam esse fraudem suam.

Iratus est valde; h. e. Magis; iram autem adversus Magos effudit in pueros innocentes.

Misit occidere pueros Bethlehemi et omnium finium eius, a duos annos natis et infra, secundum tempus quod in-

[1] *Gen.*, XLIX, 7. — [2] *Gen.*, IX, 25; II *Reg.* XXI, 1. — [3] *Gen.*, XXVII, 29. — [4] *Exod.*, IV, 22. — [5] MATTH., III, 7. — [6] Cf. *Apoc.*, II, 9.

vestigavit. Occidit enim pueros ut cum eis occidat et Christum; et quia non cognoscebat eum, occidit pueros omnes. *Et pueros qui in finibus eius* (erant) occidit, quia putavit quod forsitan eum fugere fecissent in villam quamdam in vicinis, ne evaderet caedem; et dicendo: *Omnes* ostendit ne unum quidem ex eis superfuisse.

A bimatu et infra, dixit, quia investigavit a Magis, et responderunt ei: Ecce duo anni sunt ex quo apparuit nobis
p. 115. stella. Et ideo dicunt Mār Ephrem et Eusebius: *Anno secundo nativitatis Domini nostri venerunt Magi. Et Mār Iohannes et sanctus Cyrillus dixerunt: Stella apparuit duobus annis ante, et in via cunctati sunt Magi, et quando pervenerunt, natus est Salvator noster, et in praesepi et in pannis adoratus est. Et sive illi sive isti (audiantur), stat verbum Evangelistae qui dixit: *secundum tempus quod investigavit.* — Alium vigilantem occiderunt, et alium dormientem; alium sugentem ubera, et alium se lavantem; alium e sinu rapuerunt, et sanguine abluerunt matres et terram. Et ululatus et ploratus multus factus est, quia non erat domus in qua non iugulatus sit parvulus; et propter contentionem et inquisitionem, quia dicebant: Habet puer duos annos an non? et alii quidem dicebant: Non habet, et alii: habet; et ita auctus est gemitus et ululatus.

Quidam interrogant: Quot quidem pueri occisi sunt? Et hoc ignoratur; sed quidam nugarum studiosi fabulati sunt dicentes: Quadraginta principes quaestionariorum misit Herodes et cum unoquoque principe XL viros occisores, et unusquisque occisor XL pueros necavit. Ergo quaestionarii erant XL et occisores qui cum eis erant, mille et sexcenti, et pueri occisi sunt numero LXIV milia. Id a veracibus non credendum est, sed propter oblectationem simplicium scripsimus. — Quare permisit Dominus noster ut occiderentur pueri; et ipse Dominus noster estne causa caedis eorum an Herodes? Et dicimus: Christus non est causa caedis eorum; sicut David non fuit causa occisionis octoginta sacerdotum quos occidit Saul[1], sed Saul est causa caedis sa-
p. 116. cerdotum: ita *Herodes est causa necis puerorum; et quemadmodum nec Elias fuit causa combustionis duorum ducum quinquaginta, et eorum qui cum eis erant, sed illi qui eos mi-

[1] I *Reg.*, XXII, 6 seqq.

serunt [1]. Sed dicimus: Quemadmodum Petrus fuit causa occisionis militum [2], ita Christus causa fuit occisionis puerorum. Crudelitas regis est causa caedis horum et illorum. Si quidem vidisset Herodes parietes effossos vel portas eversas, aequum erat ut occideret milites, si autem omnia perstabant, oportebat adorare auctorem miraculorum et non perdere custodes. Deus enim volebat convertere regem et non ut pereant custodes. Ita et hic: adventus Magorum et conventus scribarum et testimonium prophetiae facta sunt ut salvaretur Herodes crederetque, non autem ut occidat pueros.

Et qua de causa permisit Deus ut occiderentur? Nonnulli dicunt: Ut audiretur fama nativitatis eius in omni loco. Alii: Ut adimpleretur prophetia; nam: *Vox audita est in Rama* [3]; sed non sunt hae explicationes firmae. Nos autem dicimus: Ne fiant sicut patres eorum et participarentur in sanguine innocenti· abduxit eos. Et deinde, ut hereditate acciperent per modum arrhae regnum quod a longo tempore heredibus destitutum erat, et quod ingressuri sunt in adventu ultimo. — Rursus, quidquid patimur duplicis generis est: aut propter peccata nostra, aut ut praebeatur nobis pro eo merces. Et notum est ex eo quod dixit Paulus de illo qui scortatus est: *Tradite hunc Satanae in corpore, ut spiritu vivat in die Domini nostri* [4]. Et quando ei maledixit Semei, David praecepit ne occideretur, et dixit: **Vide humiliationem meam et* p. 117. *laborem meum, et ignosce mihi omne peccatum meum* [5]. Non ergo damnum patiuntur illi qui male tractantur, si patientes sint, sive a Deo castigentur, sive a Satana propter peccata eorum. Quantum ad remunerationem et mercedem, satis est exemplum Iobi. Atqui pueri hoc posteriori modo, ratione mercedis et remunerationis, passi sunt. — Et quale peccatum imputatum est pueris, qui iam non peccarunt? Dicimus: Satis est ut eis bona retribuantur pro occisione. Libertatem vero Herodis non oppressit, quia libertas donum est magnum, datum hominibus ut faciant quidquid volunt; et Deus non subvertit suum donum. — Si quidem perstitissent, praeclaras res multas fecissent! Et dicimus: Si noverat Deus eos fore virtuosos, non

[1] IV *Reg.*, I, 9-14. — [2] *Act. Apost.*, XII, 19. — [3] IER., XXXI, 15. — [4] I *Cor.*, V, 5. — [5] II *Reg.*, XVI, 12.

sivisset ut morerentur. Si enim erga impios longanimis est, quanto magis hos reliquisset ut triunpharent. Sed exierunt cum mundi essent et effugerunt a malis. Et martyres sunt; quia pro Christo testimonium reddiderunt, et baptismus occisionis implevit locum baptismi in aquis. — Et quomodo sint martyres, cum in ignorantia necati sint? Et dicimus: Eo modo quo accipiunt pueri donum baptismi in ignorantia, et donum verum habent, ita et illis martyrium verum fuit occisio.

Rachel plorans filios suos [1]. Id dixit Ieremias nomine populi qui captivus abductus est Babylonem, et per Rachelem tribum Beniamin et Iudae innuens Matthaeus utitur exemplo quoad caedem puerorum. Alii dicunt, quibus nos assentimus: Pueros significavit Ieremias per illud. Et patet ex eis quae sequuntur, p. 118. nempe: *Prohibe vocem tuam a ploratu, quia *est merces lacrimis tuis* [2]. Lacrimis enim horum qui Babylonem captivi abducti sunt, non fuit merces, quia propter sua peccata captivi facti sunt; pueris vero, quia inique occisi sunt, merces servatur. Manifestum ergo est de ipsis vaticinium esse. Et Rama quidem filiorum Beniamini erat, et mater Beniamini fuit Rachel, et Bethlehem fuit Iudae; et quia Rama filiorum Beniamini fuit caput tribus, ideo putatur etiam urbs matris eius. Sed cum Rachel a longo tempore mortua erat, quare « filios eius » aestimat pueros? Is mos est naturae et Scripturae; quemadmodum omnes homines vocantur filii Adam, et Israelitae filii Israelis, quia sunt pueri Rama, ideo existimantur pueri Rachelis. — Et cum occisi sunt pueri in Bethlehem et in Rama, quare in Rama tantum ponit ploratum? Quidam dicunt: Quia vidit propheta plures pueros Ramae fuisse quam qui occisi sunt Bethlehemi, ideo usus est (nominibus) Rachelis et Ramae. Alii: Quia sepulta est inter Rama et Bethlehem, ideo posuit ploratum in Rachel, et « pueri eius » dicuntur, (pueri) quidem e Rama, quia est hereditas Beniamini, eius filii, (pueri) vero e Bethlehem propter proximitatem sepulturae eius ad hanc (civitatem). Alii: Sicut duo viri qui veniunt ad iudicium, unus reus mortis et alter non, et qui reus est non loquitur, qui vero non reus est, clamat et ululat; ita (fuit) Lia et Bethlehem: in eis et prope eas [3] natus est (Christus); sed in

[1] IEREM., XXXI, 15. — [2] IER., XXXI, 16. — [3] Lia sepulta est in Hebron.

Rachel et Rama, non est natus, et ideo posuit ploratum in eas, quae cum non reae essent defraudabantur. — Quare adscripsit ploratum Racheli et non Iacobo, cum « pueri » essent hi qui occisi sunt? Quidam *dicunt: Amborum erant filii, viri et uxoris, p. 119.
et ideo posuit ploratum in Rachelem et non in Iacobum[1]. Et ad hos dicet quis: Si amborum erant, oportebat in utrumque ponere ploratum! Alii: Quia in sinu matrum suarum occisi sunt, cum patres non adessent, ideo posuit ploratum in matrem. Rursus, alii: Quia amor matris maior est quam patrum. Rursus, et Rachel mortua est cum pepererat, et illi occisi sunt cum nati sunt. Dixit Samuel Sauli: *Ecce occurrent tibi tres viri in Ṣalṣaḥ*[2] *ad latus sepulcri Rachelis, quod in terminis Beniamini...*[3]. Et Rachel sepulta est spatium parasangae ab Ephrata quae est Bethlehem; et forsitan ad sepulcrum eius sepulti fuerunt hi qui occisi sunt.

Et noluit consolari. Primo quidem propter multitudinem eorum qui occisi sunt ex omnibus finibus, et deinde, quia crudeliter et inique et absque misericordia necati sunt.

v. 19) *Cum autem mortuus esset Herodes rex.* Exinde accepit iudicium. Dicit enim Eusebius Iosephum scripsisse de eo: Herodes incidit in morbum canceris et vermium et angustiarum; et putrefacta sunt pudenda eius scilicet lumbi eius et membrum prolificum. Et in angore spiritus sui doloreque suo occidit uxorem suam et tres filios suos; et cum deposuissent eum in oleo et balneo, retroversi sunt oculi eius et misere exiit e mundo[4].

v. 20) *Surge, duc puerum et matrem eius.* Non dixit ei: Fuge! sed: Vade! ut ostendat quietem obtinendam esse post probationem.

Mortui enim sunt hi qui quaerebant animam pueri. *Ani- p. 120.
mam dicit, ne forte sit locus his qui dicunt nostrum Redemptorem non assumpsisse animam, sed divinitatem explevisse locum animae.

v. 21) *Ipse autem surrexit, duxit puerum et matrem eius*; h. e. secundum mandatum angeli absque resistentia.

v. 22) *Cum autem audivisset Archelaum regnare in Iudaea*

[1] Quamvis congruant codices, textus huius periodi corruptus videtur. — [2] In cod. A: Ṣ a ṣ l a ḥ. — [3] I *Reg.*, x, 3 (5). — [4] Cfr. Ioseph, *Bell. I.*, I, xviii; Euseb., *H. E.*, I, viii (*Patr. Gr.*, XX, 103).

pro Herode, patre suo, timuit illuc ire. Primo quidem, ne forte cum potentia patris hereditate acceperit etiam inimicitiam in pueros. Secundo, timuit matres puerorum, ne viderent puerum et recordarentur de filiis suis qui occisi sunt propter eum, et occiderent eum aut accusarent eum apud Archelaum et morti tradatur. Et nec Elisabeth reversa est Hierosolyma propter timorem Iudaeorum, donec finivit vitam suam. — Et quomodo dicat Archelaum regnavisse in Iudaea, si quidem principatus Iudaeae Pontii Pilati erat? Et dicimus: Quia recens mortuus erat Herodes, et nondum erat divisum regnum eius in partes, et ideo statim post mortem eius filius eius sumpsit potestatem. *Pro Herode, patre suo,* dixit, ut distingueret eum ab Herode alio, qui frater Archelai erat. Antipater Ascalonita genuit Herodem illum qui occidit pueros, et hic genuit novem filios e septem mulieribus, h. e. Antipatrum, et Alexandrum, et Aristobulum, et Herodem, et Archelaum, et Herodem Tetrarcham, et Herodem, et Philippum, et Phasaelem.

Et quot sunt Herodes qui synonymia decipiunt? Et quidam dicunt: quattuor; Herodes primus, pontifex domus idolorum Ascalonis, urbis Philistinorum. Hic genuit Antipatrum, quem captivum fecerunt Idumaei, et educatus est in eorum moribus.
p. 121. Et Antipater genuit Herodem *regem qui occidit pueros. Et hic genuit Herodem Tetrarcham et fratres eius. Et hic Tetrarcha scilicet « unus e quattuor » occidit Iohannem ; et in diebus eius passus est Dominus noster. Et Tetrarcha genuit Herodem qui cognominatus est Agrippa qui induit vestem regiam, quem commemorat liber Praxis [1], — Iacobus Edessenus dicit: Quinque sunt Herodes. Herodes qui occidit pueros; genuit e Dosi, uxore sua prima, Antipatrum qui nominatus est nomine avi sui; et e Mariam [2] regina, filia fratris Hyrcani regis et summi pontificis, Alexandrum et Aristobulum. Hos occidit pater cum eorum matre, quia accusati sunt rebellionis contra eum; et e Mariam, alia filia summi sacerdotis, Herodem; et a Maltache, Samaritana, Archelaum et Herodem Antipatrum [3]; et e Cleopatra, Hierosolymitana, Herodem et Philippum; et e Pella, Phasaelem. Hi sunt filii Herodis primi. — Herodes qui vocatus est Antipas [4], fuit Tetrarcha ille qui occidit Iohannem; eum misit in exi-

[1] *Act.*, xxv. — [2] Mariamme. — [3] Herodes Antipas. — [4] B C: Antipater.

lium cum eius uxore Herodiade Gaius Iulius Caesar, in Hispaniam, et ibi mortuus est cum Herodiade in miseria. — Herodes frater Philippi e patre et matre, factus est rex in Qenneśrin cum esset sponsus Berenices, amitae suae. — Herodes Agrippa, quem dicit liber Actuum mortuum esse Caesareae [1], non est filius Herodis primi neque Tetrarchae maioris, sed filius Aristobuli qui occisus est; nepos Herodis primi est.

Non *timuit Archelaus regem qui natus est, sicut pater suus, p. 122.
aut quia opinatus est eum cum pueris occisum esse, aut quia cum vidisset patrem suum mortuum fuisse morte pessima, timuit ne forte accidat ipsi aliquid simile.

v. 22) *Et apparuit ei in somnio, ut abeat in regionem Galileae.* Et si in Iudaeam timebat ire propter Archelaum, debuisset timere etiam a Galilea propter Herodem. Sed mutato loco res celabatur. Omnis enim impetus erat in Bethlehem et fines eius.

v. 23) *In civitate quae vocatur Nazareth.* H. e. gavisus est quod recederet a periculo huc veniens, et in loco suo habitaret optime et recrearetur. Et ab angelo monitus est ibi habitare, ut adimpleretur prophetia illa: *Quia Nazoraeus vocabitur* [2].

A Bethlehem in Aegyptum dicit Matthaeus eum descendisse, Lucas vero in Hierosolyma et exinde in Nazareth; et uterque verax est. Sed quod narrat Lucas praecessit. Mansit enim Bethlehemi XL dies, postquam natus est, et deinde descendit Hierosolyma et obtulit oblationes, et portavit eum Simeon; et Hierosolymis descendit Nazareth. Et vertente anno venit Hierosolyma et deinde rediit Nazareth. Et elapsis duobus annis venit e Nazareth Hierosolyma, et exinde in Bethlehem, et ibi adorarunt eum Magi. Et e Bethlehem descendit in Aegyptum, ut dixit Matthaeus. Lucas autem enarravit ubi natus est, et quae facta sunt in eius nativitate, et ascendisse Hierosolyma, cum impleti sunt dies purificationis eorum, et postquam impleverunt legalia, abiisse in Nazareth. Matthaeus postea notat Magos venisse et invenisse eum in Bethlehem, postquam circumcisus est et obtulit oblationes, cum esset natus
duos annos. Et *exinde dictum est Iosepho ut fugere faciat eum p. 123.
in Aegyptum. Et mansit in Aegypto tres annos et statim rediit

[1] *Act.*, XII, 3. — [2] Cfr. Is., XI, 1.

in Nazareth. Et exinde patet eum duos annos natum fuisse cum adorarunt eum Magi; non enim erat opportunitas, cum Herodes spiraret iram in pueros, adducendi eum in templum.

Quia Nazaraeus vocabitur. Dicunt Iudaei: illud *Nazaraeus vocabitur*, et illud: *Ex Aegypto vocavi filium meum*[1], in quanam Scriptura sunt scripta? Et dicimus ad eos: Non sunt narrationes hae laudis, sed humiliationis, propter illud: *Nazaraeus*, quod per modum contemptus dicebant: *E Nazareth* et cetera[2]; et illud alterum fugam suggerit; et nisi vera essent, non proposuisset ea Matthaeus, quia non sunt eximia. — Rursum, libri multi perierunt, ut docet liber Chronicorum. Iudaei enim semper ad cultum idolorum propensi erant et libros alios relinquebant, alios lacerabant, ut demonstrat Ieremias[3]. Et ille qui scripsit librum Regnorum dixit aegre post multum tempus inventum esse Deuteronomium, quod absconditum et putridum erat[4]. Si vero cum quietem haberent a bello ita neglegebant Scripturas, quanto magis tempore belli! — Et si dicunt: Cum tempore Christi id non scriptum inveniretur, undenam adduxit illud Matthaeus? Et dicimus: Erat effatum, et tempore Matthaei ab ore ad os tradebatur et ferebatur; et ideo scripsit illud. Aut in libris qui perierunt id erat, aut Spiritus qui obumbravit ei in coenaculo id ei revelavit, aut eius tempore in scriptis servabatur, et post Matthaeum perditum est in eversione urbis a Romanis facta. Et si velit Iudaeus falsi arguere Evangelium, quod non exstat id exemplum, reprehenditur a suis libris in quibus multa verba scripta sunt quae dicuntur
p. 124. in Scriptura (esse) et (in ea) non sunt *scripta; ergo ita et illa consideremus. Dixit Moses ad Aronem propter mortem filiorum eius: *In consanguineis meis sanctificabor et coram omni populo glorificabor*[5]. Et id nullo loco invenitur. Et: *Dicitur in libro « bellorum Domini »: Flamma in turbine in torrente Arnon*[6]. Rursum: *Ad edocendos filios Iudae arcum, ecce scriptum est in « libro Ašīr*[7] », neque qualis sit institutio arcus revelavit. Et de Ieroboamo, filio Iehu, dictum est: *Convertit fines, ab ingressu Ḥamath usque ad torrentem deserti, uti locutus est Dominus per servum suum Ionam,*

[1] Os., xi, 1. — [2] Ioh., i, 46. — [3] Cfr. Ier., xxxvi. — [4] Cfr. IV *Reg.*, xxii, et II *Par.*, xxxiv, 14. — [5] *Lev.*, x, 3. — [6] *Num.*, xxi, 14. — [7] II *Reg.*, i, 18; est liber h a-y a š a r.

filium Mathi (Amathi) *prophetam e Gad Ḥefer*[1]. Et id nullibi scriptum est, neque in Iona. Et: *Tu dixisti: Mundus in bonitate aedificetur*[2]; et etiam in Isaia: *Haec sententia quam locutus est Dominus adversus Moab*[3]; et ignoratur ubi scripta sunt. Ergo fidem accipiat Iudaeus in nostrum e suo.

Rursum, Evangelium secundum morem et secundum completionem eventus adduxit exempla: *Dixit enim Isaias: Egredietur virga e radice Iesse et germinabit « nurba »*[4]. Et in lingua hebraea *nurba* « surculus » explicatur; et *naṣaraya* est « surcularis ». Et cum vidisset Matthaeus Christum venisse et habitasse in Nazareth, interpretatus est illud Isaiae: *germinabit « nurba »*, h. e. *Nazaraeus vocabitur*. Et vocatus est Nazaraeus a Nazareth, seu surcularis a surculo. Ita explicant in lingua hebraea. Alii: Surculus est turio, quod explicatur novum, et Nazareth novum: et fingit typus quod novissime voluit Filius fieri homo propter homines. Alii: Nazareth puritas est, et Nazaraeus est purus. Si vero dicunt: Quia in Bethlehem natus est, et non in Nazareth, vocavit eum Isaias surculum; sciant quomodo vocarunt eum prophetae, ita vocavisse eum apostolos. Et id non occultat prophetiam *de Bethlehem, sed p. 125. magis excitat eam; sic Nathanael ab ea excitatus est ad investigationem et dixit: *E Nazareth (quid boni)* [5]; vilis enim erat Nazareth et Galilea. Et Dominus non erubuit ab ea vocari.

Postquam autem enarravit nativitatem eius et cetera alia, venit ad principium Evangelii quod est baptismus Christi, et dicit:

[CAPUT III][6].

v. 1) *In his autem diebus venit Iohannes Baptista.* « Dies » non hos quibus rediit Iesu ex Aegypto in Nazareth nominat: illis enim diebus quinque annos natus erat Iesus. Sed « dies » dixit tempus quo in Nazareth habitavit, spatium xxv annorum; nam xxx annos natus venit ad baptismum, ut dixit Lucas. Alii: Dies vocat in quibus venit Christus ut baptizaretur; quia solet Scriptura dies in quibus aliqua res, quaeque sit, fit, vocare

[1] IV *Reg.*, xiv, 25. — [2] *Ps.* lxxxix, 2 (Syr.). — [3] Is., xvi, 13. — [4] Is., xi, 1. — [5] Ioh., i, 46. — [6] C habet notulam: De Iohanne praedicante regnum caelorum.

« hos dies ». Alii: Dies vocat in quibus non erat Iudaeis neque rex neque propheta; quia impleta erat prophetia Iacobi: *Non deficiet sceptrum*, sed regnabat Tiberius, secundum verbum Lucae.

Alii: *In his autem diebus;* h. e. non postquam reversus est ex Aegypto venit ad Iohannem, sed triginta annos natus. Quando descendit Dominus noster in Aegyptum, duos annos natus erat, et tres annos commoratus est in Aegypto; et habitavit in Nazareth xxv (annos). Et in eis annis persolvit debitum naturae nostrae, et implevit Legem et abolevit eam. Et mos est Scripturae non solum per « dies » supputare tempus
p. 126. longum, *ut illud: *In diebus Amraphel*[1], et: *In diebus Oziae*[2], sed etiam per « diem », ut illud: *Tota die bellator oppressit me*[3], et: *Tota die ignominia mea coram me est*[4], ut dicat protractum tempus. — Alii: Non respectu temporis rerum superiorum per connexionem haec dixit Matthaeus; non enim, cum reversus est ex Aegypto, statim incepit Iohannes baptizare, si quidem baptizatus est Dominus noster triginta annos natus. Sed vult Matthaeus dicere: Aliquando venit Iohannes; ita cum dicit: *Tunc venit Iesus,* aut: *Tunc ductus est Iesus in desertum,* non in ordine ad anteriora dicit. Mos enim est Scripturae ita loqui; etiam enim cum sederet in monte et praedixerit ruinam Ierusalem, absoluta hac narratione, incepit narrare de fine mundi, quamvis amplo lapsu temporis distantes essent ab invicem: ita et hic, comprehendit omne tempus eius educationis in illo: *Venit et habitavit Nazareth,* et etiam annum trigesimum. Aliquando ergo venit Iohannes.

Regnavit Augustus LVI annos, et anno eius XLI natus est Christus. Et accepit regnum filius eius Tiberius; et anno huius XV venit Iohannes Baptista. Colleguntur autem a descriptione, diebus Augusti, quando natus est Redemptor noster, ad annum XV Tiberii anni triginta.

Venit Iohannes Baptista; h. e. e deserto Ziphaeorum in regionem Iudaeae. Baptistam vocat eum, quia Deus misit eum baptizare baptismo paenitentiae. Matthaeus non definite dixit « dies illos », Lucas autem definite.

p. 127. Hic decet nos de pluribus investigare. Undenam *venit Iohannes? Et dicimus: E deserto Ziphaeorum, in quo adolevit. Tem-

[1] *Gen.*, XIV, 1. — [2] Is., I, 1. — [3] *Ps.* LV, 2. — [4] *Ps.* XLIII, 16.

pore enim quo interficiebantur pueri, quia non redierant Magi ad Herodem, is incepit in furore denuo interrogare sacerdotes: ubi nasceretur Christus? Unus autem e praesentibus dixit ei: « Natus est in vicinitate nostra puer, filius sacerdotis, et dicunt ipsum esse Christum ». Et statim misit post eum. Et cum venisset Zacharias, interrogavit eum: « Ubi est filius tuus? » Et respondit Zacharias: « Domi est ». Et misit cum eo milites ut adducerent eum. Quidam vero e praesentibus cucurrit nunciare Elisabethae. Haec autem tulit eum et exiit celeriter, et profecta est in desertum Ziphaeorum. Zacharias autem, cum venisset domum et non invenisset Elisabeth nec Iohannem, timuit redire et profectus confugit ad altare. Herodes vero misit illuc occidere eum.

Mār Ephrem: Per revelationem accepit (Elisabeth) ut eum fugere faciat a caede Herodis. Et fecit ei tunicam e pilis camelorum et zona ligavit lumbos eius, quae cum eo creverunt per XXX annos, sicut vestes filiorum Israel quae cum eis creverunt per XL annos. Duos annos cum dimidio natus erat Iohannes cum fugit. Alii: Angelus quidem rapuit eum e sinu matris eius, et nec mater eius nec eius pater notum habuerunt locum commorationis eius. Alii: Cum autem sensisset pater eius caedem Herodis [1], introduxit eum in templum, ubi nunciata fuit eius conceptio, et oravit, et deinde abiit in desertum. Cum autem animadvertissent Iudaei, interrogarunt eum: « Ubi est puer? » Et respondit: « Nescio ». Hi autem dixerunt: « Quia tu invidus es in salutem nostram, occidisti filium tuum ». Ipse vero confugit ad altare: hi autem in crudelitate sua occiderunt eum ibi. Alii: Iudaei ergo occiderunt Zachariam invidia, quia non removit Virginem e loco virginum. Nos vero assentimur eis qui dicunt *ipsum Herodem occidisse eum. Mansit p. 128.
vero ille sanguis clamans et aestuans LVIII [2] annos, usque ad Titum, filium Vespasiani. Hic cum venisset contra civitatem et expugnavisset eam, intravit in templum et vidit sanguinem aestuantem. Et audiens gemitum, interrogavit et rem didicit. Ut eo loco immolarentur sacerdotes praecepit, et ea hora cessavit clamor et aestus sanguinis.

Dicunt Iohannem usquedum pervenit ad XV annum, lac ma-

[1] Intellege: ab Herode patratam — [2] B C XXVIII; expectes LXVIII.

tris suxisse in deserto, et radicibus nutritum fuisse. Eius autem mater in tabernaculis Maadenorum [1] mendicabat et vivebat. Integris triginta annis habitavit Iohannes in deserto, et Spiritus sanctus comitabatur eum et suppeditabat ei cibum et vestitum, et ditabat eum revelationibus, et docebat eum res congruentes.

Et quare fugerat in desertum? Et dicimus: Ne vel una suspicio seu opinio prava sit hominibus de eo qui testimonium daturus erat de Christo: Primo nempe, quod aut propter affinitatem eorum testatus est de eo; aut propter amorem parentum eorum, aut propter societatem eorum a pueritia sua. Et ideo in desertum recessit per gratiam, et mansit ibi spatium xxx annorum, usquedum ambo ad adultam aetatem pervenerint, cum possent credi et confirmari quae de annunciatione dicenda erant.

Venit autem ut aperiat baptismum; et id non ex eius voluntate, sed e voluntate Dei fuit, secundum verbum Lucae: *Verbum Dei factum est super Iohannem* [2], h. e. mandatum eius. Et in visione et verbo Dei venit: *Et ille qui misit me baptizare, ipse dixit mihi: Quem videbis* [3]. Missus est baptizare ut manifestaretur Christus Israeli, utque, cum audiverint
p. 129. *eum baptizare, congregarentur ad eum Iudaei ex omni loco, et praedicaret de Christo. Et quia polluti erant peccatis, venit Iohannes ut in memoriam revocet eis eorum peccata, praeparans eos ad paenitentiam per baptismum.

Dicit Mār Iohannes: Non fuit remissio peccatorum per baptismum Iohannis, quia nondum sacrificatus erat Christus in cruce, neque datus erat Spiritus, neque occisum erat peccatum. Et Paulus dicit: *Iohannes baptizavit baptismo paenitentiae* [4], sed non addidit: in remissionem peccatorum. Quomodo ergo Marcus et Lucas dicunt Iohannem baptizavisse in remissionem peccatorum? Mār Iohannes: Cum Iudaei iniqui essent et non tantum non dolebant de peccatis suis, sed etiam seipsos iustificabant, necesse fuit ut dicat Iohannes: Baptizo baptismo in remissionem peccatorum, ut in memoriam revocet eis eorum peccata et praeparet eos ad baptismum Christi, qui dat remissionem peccatorum, sicut dixit Paulus: *Abluti estis et sancti-*

[1] Est nomen tribus Arabum nomadum. — [2] Luc., III, 2. — [3] Ioh., I, 33. — [4] *Act.*, XIX, 4.

ficati, non in baptismo Iohannis, sed *in nomine Christi et in Spiritu Dei* [1].

Quidam dicunt: Tres sunt baptismi. Unus Iohannis, ad paenitentiam; cum se convertebant ab operibus mortuis. Alter discipulorum, in nomine Iesu; remissionem quidem suscipiebant cum a discipulis baptizabantur. Tertius, adoptionis filiorum, qui post descensum Spiritus, quia sine Spiritu non est obtinenda adoptio filiorum. Sanctus Theologus et Moses Bar Kēfā et Iohannes Darensis et alii, quinque baptismos esse dicunt. Nos vero dicimus octo esse baptismos. Primus quidem *diluvii; quasi ad abscissionem peccati datus est et abluit mundum (p. 130.) ab iniquitate. Secundus per nubem et mare, sicut dixit Paulus [2]; mare significat aquam, nubes Spiritum sanctum. Tertius, legalis et typicus per Mosem, et vocatur purificationum, et a foro non comedunt nisi baptizati [3]: quae enim naturaliter acciduint, purificabat; verbi gratia, qui accessit ad cadaver mortui aut pollutionem nocturnam (passus est), aut gustavit aliquid prohibitum, aut ivit ad funus; is itaque se lavabat baptismo et immundus erat usque ad vesperam [4]. Quartus, Iohannis, per aquam quidem, sed in paenitentiam; baptismo Iudaeorum superior erat, nostro vero inferior; non enim fuit in eo Spiritus sanctus, nec remissio peccatorum; et manifestum est eo quod denuo Paulus baptizavit eos qui eo baptizati erant ab Apolline Alexandrino [5]: pons erat a baptismo Mosis ad nostrum; non erant in eo purificationes corporales, sed erat consilium recedendi a malis et faciendi fructus dignos paenitentiae. Quintus est ille quem Christus dedit nobis, qui est perfectus et in adoptionem filiorum, et replet gratia, et remissionem comparat et a peccatis liberat et Spiritum concedit. Sextus est baptismus martyrii: martyribus enim qui aqua non sunt baptizati et acceperunt Spiritum et propter *Christum* martyrium subierunt et coronati sunt, sanguis cervicum eorum locum baptismi explet. Septimus, lacrimarum; etiam hic concedit remissionem; cum non possint qui semel baptizati sunt, quando sunt contaminati peccato, denuo baptizari, dedit Deus lacrimas ut, si quis ploret peccatum suum, accipiat remissionem et restituatur ei

[1] I, *Cor.*, VI, 11. — [2] I *Cor.*, X, 2. — [3] MARC., VII, 4. — [4] *Cfr. Levit.*, XV. — [5] *Act.*, XIX, 5.

donum baptismi quod periit apud eum; quemadmodum baptizatus est David lacrimis, postquam peccavit et moechatus est.
p. 131. Octavus, baptismus ultimus in igne, de quo *dixit Theologus: Accidit ut ibi in igne baptizarentur.

Et quo autem baptismo baptizatus est Dominus noster? Sanctus Severus: Illo Iohannis, qui erat paenitentiae; sicut reus, qui erat innocens baptizatus est; non quasi opus ei erat paenitere aut accipere remissionem peccatorum et Spiritum sanctum; sed quasi non indigens: *Quia peccatum non fecit nec dolus* [1]. *Quis ergo arguet me de peccato?* [2] dixit; et Spiritu non indigebat, quia ei consubstantialis erat. Ergo quasi non indigens baptizatus est baptismo paenitentiae. Marutha Tagritensis: Baptizatus est autem baptismo paenitentiae et adoptionis filiorum, quia non sibi baptizatus est, sed nobis. Unus baptismus dicebatur quo baptizatus est, sed quia nobis baptizatus est ut nos sanctificaret baptismo suo, abolevit baptismum Iudaeorum et dedit baptismum adoptionis filiorum, sicut fecit quoad pascha: absolvit antiquum et incepit novum. Philoxenus: Baptismo nostro baptizatus est qui daturus erat eum nobis, quia typus mortis et resurrectionis eius est. Et sicut mortuus est et resurrexit et factus est nobis primitiae ex mortuis [3], ita baptizatus est sancte baptismo nostro et simul dedit eum nobis.

Baptizatus est enim ut notus fieret Israeli, et ut adimpleret omnem legem seu iustitiam, et ut constitueret nobis adoptionem filiorum fratresque et domesticos suos faceret nos, et ut adduceret Spiritum sanctum in carnem nostram mediante carne sua, et ut solveret iudicium primum, et ut aperiret nobis caelos qui clausi erant in transgressione mandati, et ut sanctificaret aquas et ostenderet eas illuminantes et sanctas et largientes remissionem: et ut sanctificaret Baptistam; et ut confringeret caput draconis spiritalis qui in aquis reptabat, quem etiam olim immer-
p. 132. sit per Pharaonem: et ut everteret *peccatum per aquam, quemadmodum suscepit illud in se cum crucifixus est; et ut manifestaret Trinitatem super aquas, et ut ad finem perduceret ablutiones et purificationes corporales; et ut pro vero haberetur baptismus spiritalis ex aqua et Spiritu, ad quem difficilem se praebuit Nicodemus; et ut ablueret sordes peccati quod est in

[1] I Petr., II, 22. — [2] Ioh., VIII, 46. — [3] I *Cor.*, XV, 20.

nobis; et ut per spiritum et aquam perficeret Iordanem, sicut est spiritus et caro.

Quare per aquas constituit baptismum et non per aliquid aliud? Primo quidem, quia formatio nostra prima *in aquis et pulvere facta est*, etiam renovationem nostram ultimam per aquas et ignem perfici decebat; et quemadmodum ibi flavit in faciem Adami halitum vitae, ita in baptismo flavit in nos Spiritum sanctum. Secundo, quia vita sensibilis in eis stabilitur. Tertio, quia natura sua habent ut generent et producant, quemadmodum acceperunt a principio; ita etiam hodie regenerant et producunt homines et acquirunt eis alas ut volent *in occursum Domini nostri*. Quarto, quia sunt arma contra sitim et ignem, et ideo cum baptizamur eis, exstinguuntur in nobis flammae turpium passionum et ibi exstinguent pro nobis ignem ultimum. Quinto, quia est ipsis nitor naturaliter purus qui fingit species personarum quae eas considerant; similiter dedit nobis baptismum qui species incorruptibilitatis fingit in nobis. Sexto, quemadmodum aquae abluunt nigredinem et sordem vestium, ita purgat baptismus peccata animae et corporis. Septimo, quemadmodum delent aquae chirographos in quos cadunt, ita baptismus delet chirographum debiti quod scripsit in nos Adam, cum reus factus est peccati et mortis. Octavo, quemadmodum vires addunt aquae eis qui debilitati in eas immerguntur, ita etiam nos, postquam baptizati sumus in eis, *confortant ad operationem spiritalem. Nono, vasa p. 133. figulina dum igne calefaciuntur, nisi sint aquis intincta, pulvescunt seu *confringuntur ut lutum aridum*; ita etiam nos, nisi intincti simus baptismo, in pulverem convertimur et ad siccitatem aquarum divinarum. Decimo, duo sunt elementa purificantia: aqua et ignis; et qui hic aquis non purgantur, igne ibi vexabuntur. Undecimo, aquae omnia abluunt, ipsae vero ablutione non indigent: qui baptismo ablutus est, ablutionibus aliis non indiget. Duodecimo, aquae sunt res quam quisque apud se habet: ne ergo privaretur aliquis baptismo, in his baptismus constitutus est. Decimo tertio, quia aquis lotae sunt sordes filiorum Noe, et etiam Aegyptiorum qui immersi sunt, et adoratorum Baalis qui eis probati sunt, ideo in eis constitutus est baptismus. Decimo quarto, ut solvatur opinio mala secundum quam dicebant stulti malas esse, quia per eas fuit diluvium

et Pharao eis submersus est, ostendit eas per baptismum dare vitam immortalem. Decimo quinto, quia ad eas facta sunt sponsalia Rebeccae [1] et Rachelis [2] et Sepphorae [3], cum figurarent aquas baptismatis ad quas desponsata est Ecclesia. Decimo sexto, per aquas fuit transitus filiorum Israel [4], et Eliae et Elisei in Iordane [5]; et mundatio Naamani [6], et torrens ille Ezechielis [7], et piscina Siloe [8]: omnia haec figurabant baptismum nostrum. Et eo loco ubi divisit Iordanem Iosue, et Elias et Eliseus, dicunt baptizatum esse Christum.

Cur in Iordane baptizatus est et non in alio flumine? H. e.
p. 134. *ut adimpleret mysteria quae in hoc flumine delineata sunt. Per eum Iosue, filius Nun, transire fecit Israelem in terram promissionis [9], ut doceat eum qui baptizatus fuerit in Iordane spiritali, hereditate accepturum terram sanctis promissam. Et Elias ante adscensionem suam per eum transiit seu baptizatus est [10], ut ostenderet in caelum adscensuros eos qui in eo baptizantur. Et Naaman in eo mundatus est [11] ut doceret per baptismum mundari gentes a morte leprae peccati. Et cum ad eum prophetae abscinderent ligna, Eliseus patravit miraculum: immersit lignum et natare fecit ferrum [12]; est mysterium Christi, qui vocatus est lignum, qui immersus est et eduxit Adamum immersum quasi ferrum in peccato.

Rursum, Iordanes e duobus fontibus congregatur: unus est in regione gentium et vocatur Ior, et alter in regione populi et vocatur Danan; et figurat mysterium populi et gentium qui commixti sunt in unam domesticitatem fidei. Et hos duos fontes ex quibus Iordanes constituitur, vocat David flumina: *Tu siccasti flumina valida*; graecus: « flumina Etham » [13]. Et rursum, ut adimpleatur prophetia Ieremiae: *Ascendit vero Dominus ut leo a Iordane* [14]. Rursum, transit Iordanes per mare scilicet lacum Tiberiadis; et non miscentur aquae illius cum aquis huius, ut ostendat eos qui baptizati sunt, dum transeunt per hunc mundum, non misceri in plenitudine peccati quae

[1] *Gen.*, XXIV, 10-28. — [2] *Gen.*, XXIX. — [3] *Exod.*, II. — [4] *Exod.*, XIV, et Ios., III, 17; textus ad priorem, contextus potius ad posteriorem locum alludere videtur. — [5] IV *Reg.*, II, 8, 14. — [6] IV *Reg.*, V, 14. — [7] EZECH., XLVII, 1-12. — [8] Is., VIII, 6. — [9] Ios., III. — [10] IV *Reg.*, II, 8. — [11] IV *Reg.*, V, 14. — [12] IV *Reg.*, VI, 1-7. — [13] *Ps.* LXXIII, 15. — [14] IER., XLIX, 19; L, 44.

in eo est. Non vero baptizatus est in maribus, ut doceret nos recedendum esse a salsedine peccati; neque in fluminibus magnis baptizatus est ut doceret nos humilitatem; neque in fluminibus quae minora sunt Iordane baptizatus est ut confirmaret figuras prophetarum de Iordane; neque in cisternis baptizatus est, quia non abluunt sordes perfecte.

Cur baptizatus est a Iohanne qui fuit servus? H. e. ut sterneret viam humilitatis in persona sua. Si enim, cum non indigeret, *baptizatus est a Iohanne, servo suo, ita non decet [1] ut p. 135. reiiciamus eos qui minores sunt nobis; nam manifestum est, per minores aeque ac per excelsiores, nos accipere donum Spiritus. Et rursum autem, quia a Iudaeis reputabatur Iohannes a Deo selectus ad id ministerium, et quia magnitudo Christi non erat revelata, ne putarent Iudaei superbum et elatum esse Christum, accepit ut baptizaretur a Iohanne. Rursum, ut praedicaret de eo ipsum esse Dominum; utque, cum interrogatus est et professus est « se non esse dignum, ut solvat corrigia calceamentorum eius » [2], intellegerent turbae baptizatum altiorem et excelsiorem esse baptizante.

Quidam dicunt: Postquam baptizatus est Christus, baptizavit Iohannem. Alii: In utero matris suae baptizatus est, quia baptismus Spiritum sanctum communicat; hunc autem accepit Iohannes in utero matris: ergo in utero matris baptizatus est.

Quid vero contulit dextera Iohannis Christo? Quidam dicunt: Nihil, sed secundum ordinem baptizantium posuit eam; quemadmodum flumina influunt continuo in mare quod eis non indiget, dum vero illa necesse habent evacuare in istud fluctus suos. Alii: Ad demonstrationem solummodo posuit eam ut indicaret hunc esse agnum Dei. Alii: Per impositionem manus suae omnia peccata hominum in eum posuit. Quemadmodum in victimis legalibus quae in desertum mittebantur, qui peccaverat ponebat dexteram suam in caput victimae, ut auferretur peccatum eius et imputaretur victimae, et cum ipsa victima occideretur peccatum: ita etiam Iohannes tulit peccatum mundi et posuit illud in caput Christi qui, cum baptizatus est, immersit illud in aquis. Et id evidens est eo quod dixit: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Et quemadmodum cum spinea

[1] Ita secundum lectionem cod. A. — [2] Ioh., I, 27.

p. 136. corona *posita est in capite eius peccatum orbis universi tulit, quod moriendo necavit et occidit: ita et in baptismo immersit peccatum in aquis. Alii: Sacerdotium quod dedit Deus Mosi et hic dedit Aaroni et transmissum est ad Iohannem, per impositionem manus eius in Christum accepit Dominus noster et dedit apostolis suis; non quidem indigens, nam ipse est largitor sacerdotii, sed secundum oeconomiam divinam accepit illud, ut dixit Mār Ephrem in hymno: « Se inclinavit altus in montem Sinai ».

Et unde notum est Iohannem posuisse manum suam in caput Christi, cum in Evangelio id non sit notatum? H. e. ex Antiquo (testamento), eo quod dixit Deus Mosi: *Ponam manum meam super te* [1], et eo quod posuit Moses manus suas in Aaronem, et unxit eum et consecravit eum. Et e Novo notum est eo quod baptismus et sacerdotium manuum impositione dantur.

Et quid dixit super caput eius, cum eum baptizaret? Et dicimus: Cum baptizaret alios, dicebat: « Baptizatus est talis baptismo paenitentiae in remissionem peccatorum »; sed cum baptizavit Christum, tacite baptizavit nihil dicens. Idcirco pudore implebatur Iohannes baptizando eum, quia sciebat eum esse Deum qui factus est homo. Et ideo dixit: *Ego ipse indigeo ut a te baptizer* [2], et nesciebat quid dicat cum eum baptizaret, nam ipse est propitiator. Et ideo dixit: « Pone manum tuam super caput meum, et sileas; quod decet dici propter me, id Pater dicet de caelis ». Opus habuit Iohannes praedicare de Christo ut manifestum sit, quemadmodum Patri suo erat munus propheticum, ita et sibi esse, secundum quod dixit Zacharias: *Tu puer propheta Altissimi vocaberis* [3]; et ne inveniretur excusatio Iudaeis incredulis, misit Iohannem praedicare Iudaeis p. 137. *ut paenitentiam agant; et ut alius testimonium redderet ei, et non ipse sibi.

Et triginta annos natus baptizatus est; quia etiam Adam et Eva in hac aetate creati sunt, et decebat ut secundus Adam eadem aetate baptizaretur et fieret primitiae novi mundi, nosque generaret e baptismo. Rursum, soluturus erat Legem, et ideo exspectavit usque ad hanc aetatem triginta annorum observans legem, quia ad hanc aetatem omnia peccata committuntur, ne

[1] *Exod.*, XXXIII, 20 (syr.). — [2] MATTH., III, 14. — [3] LUC., I, 76.

liceat dicere ulli de eo: « Quia non potuit legem observare, ideo solvit eam ». Non enim in omnibus aetatibus eodem modo irruunt in nos passiones; sed in pueritia defectus cogitationis et impatientia, et in adolescentia cupidines ferventes, et post adolescentiam avaritia. Et ideo exspectavit usque ad hanc aetatem. Rursum, docet nos quemadmodum ipse perfectus erat statura corporali, cum baptizatus est, ita debere perfectos esse in statura spiritali eos qui baptizantur, sive sint parvuli, sive iuvenes; et ut doceret superbos ne ante adultam et perfectam aetatem doceant senes. Triplici decennio significavit tres personas quae ad flumen apparuerunt; et docet nos in aetate xxx annorum resurrecturos esse homines. Etiam enim baptismus sepulturam et resurrectionem significat. Et quemadmodum peccatum in xxx annis devicit, et contra Satanam tribus pugnis dimicavit, et mortem in tribus diebus superavit: ita et in triplici decennio devicit peccatum et postea baptizatus est. Etiam lex tribus testibus confirmabatur quoad innocentiam [1]. Et non solvit legem vi, sed iustitia. *Venit enim lex ut det nobis vitam p. 138. in iustitia: *Qui enim facit haec, vivet per ea* [2]; et non potuimus assequi illam vitam propter debilitatem carnis nostrae: tunc necessaria fuit gratia ut per eam vivamus. Et data est nobis iustitia a principio ut manifestum sit necessariam esse gratiam; nisi enim iustitia data fuerit prius, et didicerimus nos ea vitam assequi non posse, non esset necessitas gratiae.

Et Lucas dicit: *Anno quinto decimo regni Tiberii* [3]; h. e. volens accurate scribere, posuit regem et tempus. Necesse est scire Romanos imposuisse Iudaeis, postquam eos subiecerunt, tributum, et dividisse regionem eorum in quattuor partes; et super quamlibet partem constituerunt virum praefectum qui exigeret tributum: et quilibet istorum vocabatur tetrarcha, hoc est: Tenens unam e quattuor partibus. Et ideo dixit Lucas: « Anno xv Tiberii, et tempore Pilati, hegemonis terrae Iudaeae, et Herodis Galileae, et Philippi Itureae, et Lysaniae Abilinae, cum Annas et Caiphas essent pontifices, venit Iohannes praedicare » [4]. Hēgemōn autem « iudex » interpretatur, et hēgemōnia « iudicium ». — *Factum est verbum Dei*, h. e. mandatum Dei factum est ad Iohannem.

[1] Cfr. *Deut.*, xvii, 6; xix, 15; *Num.*, v, 13; Matth., xviii, 16. — [2] Neh., ix, 29; Ezech., xx, 13; *Gal.*, iii, 12. — [3] Luc., iii, 1. — [4] Luc., iii, 1.2.

Matthaeus dicit: *Et praedicabat in deserto Iudaeae;* h. e. in deserto quidem, et non in vicinis loci habitati. Primo quidem ut congregarentur ad eum turbae et ostenderet eis Christum, et praepararet eas ad Christum suscipiendum. Commemorare autem Christum et praedicare eis in domibus aut synagogis odiosum erat, immo poena dignum visum esset, sed congre-
p. 139. gatis *turbis et testimonio dato a Patre et Spiritu et a Iohanne, omnis suspicio falsa evanuit. Rursum: *In deserto,* ut indicet per desertum tempus quo vacuae erant animae hominum omnibus operibus et fructibus iustitiae. Rursum, signum regis de quo praedico est quod dabit paenitentiam, id quod lex non praebuit. Et cum audirent Iudaei effatum: *Paeniteat vos!* h. e. paenitentiam agite, quia rei erant peccatorum, exibant ad eum. Rursum, a paenitentia incepit ut ostenderet regem quem praedicabat non tuto quaerendum esse nisi per paenitentiam, quia thronus eius est verbum veritatis et humilitas iustitiae; et quemadmodum dixit ad Mosem: *Veniam ad te in caligine* [1].

v. 2) *Paenitentiam agite; appropinquavit regnum caelorum.* Quantis modis dicitur regnum caelorum? Adventus primus Domini vocatur regnum caelorum, et adventus secundus, secundum illud quod est ante te, ubi vocat regnum caelorum adventum suum: *Si ego ergo in Spiritu Dei eiiciam daemonia, appropinquavit ad vos regnum Dei* [2], h. e. adventus meus. Et annunciatio evangelii dicitur regnum: *Simile est enim regnum caelorum grano sinapis,* h. e. quia crescit et se extendit; et *fermento,* quia attrahit totum ad se; et *margaritae,* quia pretiosum et gloriosum est; et *thesauro,* quia multae divitiae in eo sunt [3]. Rursum, appellat regnum caelorum illum visum quo videbitur finis, secundum illud: *Sunt hic stantes qui non gustabunt mortem, donec videbunt regnum Dei* [4]. Rursum, regnum vocat Scriptura fidem et eius promissiones, secundum illud: *Minor enim in regno caelorum maior est hoc* [5]. Rursum, voluntatem et liberum arbitrium nostrum,
p. 140. secundum *illud: *Regnum caelorum in medio vestrum est* [6], h. e. in vestra voluntate positum est ut capiatis illud. Rursum, purificationem per baptismum, secundum llud: *Qui non natus est*

[1] *Ex.*, xix, 9. — [2] Luc., xi, 20. — [3] Matth., xiii, 31, 33, 45, 44. — [4] Matth., xvi, 28; Marc., viii, 39; Luc., ix, 27. — [5] Matth., xi, 11. — [6] Luc., xvii, 21.

ex aqua et Spiritu [1] et cetera. Rursum, ultimum iudicium et probationem, secundum illud: *Qui solverit unum de mandatis illis, minor vocabitur in regno* [2]. Cum audis hic « minorem in regno », intellege dicere gehennam et supplicium; et quemadmodum vocantur beatitudines iustorum « regnum », ita etiam supplicia peccatorum et adventum terribilem appellat « regnum ». Et bona iustorum vocat regnum, secundum illud a Iohanne Baptista (dictum): *Regnum caelorum vi rapitur* [3].

In quo distinguatur regnum Dei a regno caelorum? Quidam dicunt: Regnum Dei est contemplatio Dei et delectatio in eo; regnum caelorum contemplatio creaturarum et delectatio in cognitione entium. Alii: Unum sunt; nam unus Evangelista scripsit: Regnum Dei, et alius: Regnum caelorum. Alii: Discrepant ab invicem, quantum discrepat qui dat ab eo qui accipit. Quando enim intuemur Deum dare vitam et lucem, haec vocamus regnum Dei; et quando recepimus illa dona caelestia et consideramus caelestia, haec regnum caelorum vocamus. Ergo unum est donum, et ex parte largientis vocatur regnum Dei, ex parte vero recipientis regnum caelorum. Alii: Annunciationem evangelii, in qua sunt mandata quae ducunt in caelum, vocat hic regnum. Alii: Trinitatem quae se revelatura erat ad Iordanem, *nominat regnum caelorum. p. 141.

Unde didicit Iohannes facere mentionem regni caelorum? Dicimus: Nemo ante Iohannem adduxit mentionem eius, sed is a Spiritu id didicit. Prophetae enim et legati qui praecesserunt eum, regnum terrae et bona saeculi praedicabant, et quia ignorabant Iudaei regnum et gehennam, ideo venit Iohannes praedicare ut discant Iudaei quis sit ille qui praedicatur.

v. 3) *Is enim est qui dictus est per Isaiam.* Quidam dicunt: Iohannes de se ipso locutus est; ipsum enim antea propheta vocavit vocem, quemadmodum Iohannes evangelista ostendit, in responsione ad hos qui interrogarunt quis sit et cur baptizet; respondit: *Ego sum vox clamantis in deserto* [4]. Alii dicunt: Haec sententia Matthaei est; quidquid est, Iohannes vox est. Et Isaias tria vaticinatus est propter eum: de ipso, quia vocavit eum *vocem*; de loco ubi clamavit: *desertum*; quid cla-

[1] Ioh., iii, 5. — [2] Matth., v, 19. — [3] Matth., xi, 12. — [4] Is., xl, 3; (Marc., i, 3; Luc., iii, 3; Ioh., i, 23).

mavit: *Parate viam Domini!* Marcus dicit: *Ecce ego mitto angelum meum* [1]. Et angelus quidem vocatus est propter vitam eius sublimem et quia annunciavit Christum. Angelus enim « manifestator » explicatur. Mār Ephrem dicit in Malachia scriptum esse illud [2] et non in Isaia. Et in Marcum de hac quaestione loquemur.

Vox clamantis in deserto; h. e. quemadmodum per vocem cognoscitur verbum, ita per vocem Iohannis noverunt Iudaei venisse Verbum in carne ut baptizaretur. Et quemadmodum vox excitat homines e somno, ita quoque excitavit Iohannes homines ad opus virtutum; et quemadmodum vox nuncium portat, ita et Iohannes remissionem peccatorum annunciavit.

p. 142. **Parate viam Domini.* Ipsum Christum vocat Dominum. Amovete, dicit, a cordibus vestris figuras et umbras antiquae et parate vos ad excipiendam legem novam. Et ante leges novas Christi ipse Iohannes imposuit eis novas leges; dixit enim: *Qui habet duas tunicas, det unam proximo suo* [3]. Et haec est praeparatio viae Domini.

Et adaequate semitas eius, h. e. rectas, quae ad virtutes (ducunt), ut via plana et aequa, cui non est ulla tortuositas. His disposuit Iudaeos ad occurendum Christo per opera bona. Lucas [4] autem integram prophetiam recitat et dicit: *Omnes valles implebuntur*, h. e. gentes humiliatae elevabuntur per Christum. *Et montes et colles deprimentur*, h. e. daemones et homines superbi, et durities legis deprimentur commutabunturque in liberalitatem et facilitatem fidei. *Et fiet collis in planitiem et locus asper*; h. e. publicani et meretrices et magi et latrones, qui ab operibus suis malis et asperibus et turgidis conversi sunt ad cognitionem veritatis, secundum illud: *Publicani et meretrices praecedent vos* [5]. *Et videbit omnis caro viam Domini* [6]; h. e. non ad Iudaeos tantum, sed ad omnes gentes perveniet evangelium vitae, et videbunt vitam Dei qui propter nos gustavit mortem in carne. His verbis indicat propheta metaphorice mutationem rerum.

v. 4) Matthaeus: *Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum.* Qua de causa induit vestimentum pilosum,

[1] Marc., i, 2. — [2] Mal., iii, 1. — [3] Luc., iii, 11. — [4] Luc., iii, 5. — [5] Matth., xxi, 31. — [6] Luc., iii, 6.

cum filius sacerdotis esset et vestimentum byssinum decebat ut indueret? H. e. ut impleretur in eo verbum angeli qui dixit: *Ipse ibit coram eo, in virtute et in spiritu Eliae,* et ut proponeret in eo figuram Eliae, *viri pilosi* [1]. *Si vero quis obiiciat: p. 143. Elias pilis naturalibus indutus erat et non adventitiis usus est; sume tibi exemplum a Iacobo qui in pilis adventitiis accepit benedictiones, et Esau qui in naturalibus reiectus est. — Rursum, quia paenitentiam praedicabat: *Paenitentiam agite,* et pilosum vestimentum figura erat paenitentiae. Et hoc notum est eo quod Ninivitae, et Ezechias, et Achab saccum e pilis factum induerunt, et etiam Saul praecepit sacerdotibus ut saccis induerentur. Rursum, *de pilis* et non de lana: res a lege aliena, in signum quod lex nova, quam praedicabat, excelsior et altior est illa; et ut doceat repudiare hunc mundum et properare ad caelum. — Quare pilis cameli se induit et non alius animalis? Quidam dicunt: Ut eo figuraret legem quae vindictam quaerit ut camelus. Alii: Vestimentum eius figuravit legem illam quae non admittit paenitentiam. Rursum, camelus medium tenet inter animalia munda et immunda; quia ruminat, inter animalia munda recensetur; quia vero non bifida est eius ungula, inter immunda. Induit autem se Iohannes pilis eius ut indicaret praedicationem suam medium tenere locum, quia vocat Iudaeos mundos et gentes immundas; et Evangelium ambos vocat ad fidem, populum et gentes, quemadmodum baptismus Iohannis medius fuit inter baptismum Iudaeorum et nostrum.

Et vinculum lumborum pelliceum circa lumbos eius, h. e. zona, ut adduceret in eo similitudinem Eliae qui cinctus erat ligamine pelliceo. Pariter Petrus et Paulus zonis cincti erant pellis mortuae, i. e. mortificaverunt in se omnes passiones culpabiles et aestus carnis. — Et unde habuit vestimentum pilosum et zonam pelliceam? *Et dicimus: Quod si hoc quaeras, alia sunt p. 144. tibi investiganda. Quomodo corpus tenerum et iuvenile vicissitudines aestatis et hiemis sustinere potuit? Et a quonam didicit linguam et scripturam? Tantum dicimus: Spiritus comitabatur eum et custodiebat.

Et cibus eius locustae et mel agreste. Quidam dicunt: Locustas nominat mel quod comedimus, nam desertum Ziphaeorum

[1] IV *Reg.*, I, 8.

calidum est, et sunt ibi semper locustae et apes producentes mel. Alii: Radices erant quas contundebat et condiebat cum melle et comedebat. Alii: In codice graeco scriptum est: « Comedebat radices dulces et habitabat in solitudine »; qui vero vertit e graeco in syriacum, e vocabulorum similitudine existimavit cibum eius locustas esse et mel agreste. Alii: In Diatessaron, scilicet τῶν quattuor, scriptum est: « Cibus eius lac et mel agreste », cum lac quidem aptum sit pueritiae, mel vero aetati virili. Alii: Qamṣē [1] radices sunt tenerae et molles, similes staphylino, et non valde suaves. Nonnulli eas vocant qamsīs, alii vero qamṣīn. Alii: Radices sunt nominatae quḥē, quae sunt specie similes pastinacis agrestibus, gustu autem dulces ut mel. Alii: Surculi ipsi plantarum sunt qamṣē; et mel, illud amarum quod producunt apes agrestes. Alii quidem: Locusta volatilis et mel naturale, quae ob calorem loci et temperiem aeris semper ibi inveniuntur. Rursum, Isidorus sacerdos: Non fuerunt locustae naturales, sed medulla cuiusdam herbae, aut grana gossypii, aut extremitates
p. 145. ramulorum *arborum [2]. Alii: Cibum vocat praedicationem eius, et locustas nominat eam, quia volare facit ad caelos eos qui confitentur Christum. Et mel rursus dulce fuit quod praedicabat: paenitentiam et regnum. Solet enim Scriptura cibum vocare doctrinam, secundum illud: *Esuriet non panem* [3]. Alii: Locustae Pharisaeos et Sadduceos indicant, qui erant mali sicut proles viperarum et reptilia proiicientia venenum, et transmutavit eos praedicatio eius fecitque ut elevarentur ad caelos, sicut locusta perdens et consummans; et fecit eos mundos uti locustas, quae mundae erant in Lege [4]. In melle autem gentes audit quae erant fontes effundentes amaritudinem atheismi et malitiam; et mutavit eas praedicatio eius et fecit eas fontes effluentes veritatem et dulcedinem morum.

In tribus necessitatibus et difficultatibus versabatur Iohannes: alimento, quia comedebat locustas; indumento, quia se induit pilis; domicilio, quia habitavit in deserto desolato. Et haec propter Deum et regnum, et ut sit in exemplar aliis qui post eum venturi erant, ut sequerentur vestigia eius.

[1] Syriaca vox et locustam significat et plantam pastinacam agrestem. — [2] *Patr. Gr.*, LXXVIII, 269. — [3] Amos, viii, 11. — [4] *Lev.*, xi, 21 seqq.

v. 5) *Et exibat ad eum tota Iudaea et tota regio circa Iordanem.* Deus enim insinuavit cordibus eorum ut exirent ad eum, sicut movit Magos ut venirent ad Christum, et Cyrum ut liberaret captivitatem; et nisi ita sit, quomodo ad Iohannem exiissent, qui nec a propinquis suis notus erat? Rursus, quia audiverant natum esse Christum, ex adventu Magorum, et a pastoribus, et ab angelis et a caede puerorum, tamen quis sit et ubi sit nesciebant, et cum audierunt Iohannem ornatum esse moribus, putarunt *ipsum esse Christum. Et id manifestum p. 146. est eo quod miserunt ad eum ut discerent num ipse sit Christus; et respondit se legatum esse. Et ex illis quae dicta sunt in eius conceptione ab angelo, h. e. *Exibit ante faciem Domini, et parabit Domino populum perfectum* [1], habita est de eo haec opinio. Et rursum, propter eius adspectum et speciem eius laboribus commutatam: a puritate eius verecundus erat visus; et quasi Naziraeus comam suam non tondebat. Et propter prophetiam Isaiae de eo, qui vocavit eum « vocem clamantis in deserto », quia a longo tempore defecerat prophetia ab eis, cum audierunt eum vaticinantem: *Ecce post me veniet qui fortior me est*, venerunt cum eo ad Iordanem, ut nunciaret eis de Christo. Et absque timore exibant ad eum; non enim timebant ne forte eveniat ipsis id quod evenerat eis qui secuti sunt Theudam et Iudam Galilaeum [2], quia non ad rebellionem contra Romanos vocabat turbas, sed ad baptismum paenitentiae; et regnum caelorum praedicabat.

v. 6) *Et baptizabantur ab eo in Iordane flumine;* h. e. quia erat sacerdos et filius sacerdotum, et dedit ei Deus pro victimis baptismum, per quem cessarunt lustrationes et ablutiones legales.

Confitentes peccata sua; h. e. detegebant apertis verbis peccata quae commiserant, et deinde eos baptizabat ad paenitentiam. — Et cur non timebant revelare peccata sua, cum lex praeciperet: « Qui confitetur peccata sua, absque misericordia morietur » [3]. Lex autem defectus et peccata minora ignorantiae tantum expiabat, Iohannes vero magnus erat in oculis eorum, et concessit ei Deus baptizare ad paenitentiam, ut indicaret legem defecisse *et tempus sacrificiorum transiisse, et adve- p. 147.

[1] Luc., I, 17. — [2] Cf. *Act. Apost.*, V, 36, 37. — [3] Alludit ad *Num.*, V, 7.

nisse foedus novum quod recipit peccatores qui paenitentiam agunt. Recole mente tua tres ordines sacerdotum: unum legis, qui offerebant victimas pro peccatis ignorantiae, sed propter peccata scienter commissa mortem per lapidationem decernebant; secundum: Iohannis, qui peccata scienter commissà detegebat cum baptizaret; tertium: sacerdotes Novi Foederis qui cum baptizant, non detegunt peccata, sed peccata voluntaria et involuntaria expiant, et remissionem concedunt.

v. 7) *Cum videret multos e Pharisaeis et Sadduceis venientes ut baptizarentur, dixit eis.* H. e. Iudaismus quidem ab Abrahamo initium habet et per Iudam, quartum filium Iacobi et per Mosem, septimum ab Abrahamo, dilatatus est, et maxime per Davidem, qui regnavit super tribum Iudae. Septem vero sectae sunt inter Iudaeos [1]. Prima, Scribarum, scilicet legisperitorum; hi observant etiam consuetudines et praescripta secundum traditionem sacerdotum praeter legem Mosis quam observabant. Secunda, Pharisaeorum, qui ieiunant bis in hebdomade, et dant decimas, et versantur in caelibatu et ieiunio et oratione; et habent signa fasciarum purpurearum circa colla sua in signum religionis; faciunt etiam mundationes vasorum. Tertia, Sadduceorum, qui sunt e genere Samaritanorum, et a sacerdote cui nomen Ṣadōq; negant Spiritum sanctum et angelos et resurrectionem; sed in reliquo sicut Iudaei se gerunt. Quarta, illorum qui cotidie baptizabantur [2], et dicebant hominem non esse vita dignum nisi cotidie baptizetur. Quinta, Impudentium, qui implent omnia legis et utuntur libris aliis praeter
p. 148. legem, et multos Prophetas *reiiciunt. Sexta, Rebellium, qui reiiciunt esum carnis nec unquam gustant quidquid animatum; et credebant in nomina patrum ab Abraham usque ad Mosem et Iosuam; et dicunt librum Legis non esse Mosis, sed ipsius librum esse alium praeter hunc. Septima, Herodianorum, qui iudaice agebant in omnibus, et sperabant Herodem esse Christum, et ipsi tribuebant honorem et nomen Christi. Pharisaeos et Sadduceos hic Matthaeus asseclas duarum sectarum quae tunc potestatem tenebant, nominavit. — Et quare increpavit Pharisaeos et Sadduceos, non vero alios? Et dicimus:

[1] De sectis Iudaeorum cf. FL. Ios., *Ant. Iud.*, XVIII, I; EUSEB., *H. E.*, IV, XXII (*Patr. Gr.*, XX, 142, 143); EPIPHAN., *Haeres.* (*Patr. Gr.*, XLI, 239). — [2] Ἡμεροβαπτισταί.

Quia cognoscebat mentem eorum secretam, quia non ea ratione qua veniebant turbae ut baptizarentur ab eo isti veniebant, sed dolose. Et manifestum est eo quod dixit Christus de Pharisaeis: Non credidisse in Iohannem, quia non receperunt eum quem annunciabat, et eo quod interrogavit eos: *Baptismus Iohannis undenam erat?* [1] et quia dixerunt Iohanni: *Quare baptizas, cum non es Christus?* [2] Spiritus sanctus revelavit ei mentem eorum absconditam, et ideo increpavit eos. Rursum, repulit eos, quia novit eos non audire praedicationem eius, secundum illud: *Scribae et Pharisaei perverterunt in seipsis voluntatem Dei, et publicani iustificati sunt et baptizati sunt* [3], quemadmodum dixit Lucas. Rursum, locutus est cum eis dure propter duritiem morum eorum, et propter libertatem quam possidebat, et quia ad eos qui maxime amari erant loquendum erat.

Proles viperarum. Viperae quidem genus serpentum sunt; et evidens est eo quod in aliis codicibus « proles serpentum » eos vocat. Et id genus viperarum unum par est in mundo. Et est genus aliud viperarum *sicut illa quae momordit manum p. 149. Pauli [4], et est alia species in genere serpentum, sicut aspis. *Proles viperarum* vocavit eos, et non viperas, quia haec reptilia non habent similia in acerbitate; et possident eorum proles duas proprietates. Die enim quo concipiuntur, pater eorum moritur; non est enim exitus in sinu feminae, nisi velut foramen acus. Et quando coit masculus cum femina, in os huius effundit semen; femina autem, illo recepto, statim amputat naturam masculi, qui statim moritur; cum autem pervenit tempus ut feminae proles nascantur, quia non est eis locus quo parerentur, devorant uterum matris suae quae moritur simul atque exeunt. Ideo assimilavit Iudaeos prolibus viperarum, quia patres quidem, prophetas et iustos occiderunt; in fine autem matrem suam, Ierusalem, devastarunt per audaciam suam in Christum. Quadraginta annis post crucifixionem venit Vespasianus et devastavit matrem eorum seu eorum civitatem. Rursum, serpentes et proles viperarum nominavit eos, quia instrumentum erant eius qui in principio in serpente locutus

[1] MATTH., XXI, 25. — [2] IOH., I, 25. — [3] LUC., VII, 29, 30. — [4] *Act.*, XXVIII, 3.

est et ad peccatum adduxit nostram naturam, eius *qui a principio homicida est* [1].

Quis ostendit vobis fugere ab ira ventura? Vastationem Hierosolymorum vocavit iram, secundum quod parabolice dixit de ficu: *Anno sequenti abscindes eam* [2], et secundum illud Zachariae: *Erit planctus Ierusalem uti domus Romanorum* [3]. Alii: Ira autem ventura gehennam innuit et poenam novam quam nesciebant. Postquam autem excitavit eos per correptionem et increpationem, dat eis manum et suadet quae congruunt dicens:

p. 150. *v. 8) *Facite ergo fructus dignos paenitentiae*; h. e. opera, quae sunt fructus. Non ergo satis est ut abstineatis a malis, sed etiam bona facere debetis, et non corrumpi uti pridem, ne forte postquam paullulum paenitentiam egeritis, revertamini ad mala vestra priora; nam tempus meum non est sicut tempus prophetarum. Ille enim qui post me veniet, in caelos educet bonos et in gehennam deiiciet malos; ergo in ipsis operibus ostendite iustitiam seu paenitentiam, neque ad vanas rationes confugiatis.

v. 9) *Neque putetis in vobis et dicatis: Patrem habemus Abraham* [4]! Spiritus enim revelavit Iohanni gloriationem eorum in Abrahamo, vel audivit de eis quod haberent hanc opinionem; et gloriabantur enim in eo tamquam in viro iusto. Et rursum, esse filios et propinquos Abrahae satis habebant ad virtutem, etiamsi non possiderent opera, et exinde in negligentia vivebant. Et propterea radicem gloriationis eorum amputat, quemadmodum Isaias vocavit eos: *Potentes Sodomae et plebs Gomorrhae* [5], et alius propheta: *Ecce sicut Kušitae estis mihi, filii Israel* [6]. Quia enim gloriabantur in propinquitate Abrahae, contemnentes opera virtutis, id semper causa mali fuit eis; ita enim, quando Dominus noster libertatem a peccato eis promisit, dicebant: *Semen Abrahae sumus et nemini servitium praestavimus* [7]; etiam Apostolos irridebant quod recipiebant gentiles, dicentes: *Promissio Abrahae tantum facta est* [8]. Paulus autem reprehendit eos in illo ad Romanos: *Non vero quod cadens*

[1] IOH., VIII, 44. — [2] LUC., XIII, 9. — [3] ZACH., XII, 11. In Bibliis syr. est nomen proprium (ܒ̈ܢ ܐܡܘܢ, filii Ammon); in graec.: κοπετὸς ῥοῶνος, « planctus malogranati ». — [4] LUC., III, 8. — [5] IS., I, 10. — [6] AM., IX, 7. — [7] IOH., VIII, 33. — [8] *Act.*, VII, 17.

ceciderit verbum Dei [1], et ostendit non esse auxilium e *propinquitate carnali, nisi quis sit ornatus virtute propria. p. 151.

Ex his lapidibus suscitare filios Abrahamo; h. e. ex insensibilibus; sicuti e pulvere creavit Adamum, et uxorem Loti fecit stelam, et sicut dixit propheta: *Adspicite ad montem ex quo excisi estis*, h. e. Abraham, *et ad foveam ex qua excavati estis*, h. e. Sara [2]. Et *ex lapide* rursum *eduxisti duodecim flumina* [3]. Rursum, lapides vocat publicanos et meretrices, et gentes quae lapides adorant; propter inintellegentiam earum quoad Deum et opera virtutum, vocatae sunt lapides, et per conversionem suam sunt iustificatae et factae sunt filii Abrahami. Duos filios habet Abraham: a natura, ut Iudaeos, et a promissione, ut gentiles: *Patrem multis gentibus dedi te* [4]. Et filii eius sunt propter duo. Et quemadmodum Isaac per promissionem fuit et non per vim naturae, quia fuit e sterilitate et senectute, ita et gentes per promissionem factae sunt filii Abrahae; et quemadmodum Abraham non iustificatus est per opera, sed per fidem in Christum, [ita et gentes] [5]. Olim quidem praedicabant prophetae, sed post longum spatium complendum erat verbum eorum; et dicebant Iudaei: *Ubi verbum Domini veniet nunc?* [6] et: *Accedet consilium Sancti Israelis* [7]; ideo Iohannes ostendit appropinquare istas angustias per illud quod dixit:

v. 10) *Ecce enim securis posita est ad radicem arborum.* Securim vocat poenam, arbores: homines, fructus: opera bona; et proprie intellegendum est de Iudaeis, ita: Omnis arbor, scilicet homo qui e radice seu *semine Abrahae natus est et bona p. 152. opera non facit, excindetur et in ignem proiicietur, h. e. in ignem aeternum. Non autem dicit securim venturam esse, sed « venisse », ut ostendat non esse spatium inter eos et poenam, si non manifestent opera. Et vide: non dixit ad ramos, aut ad fructus, aut ad caput arboris, sed ad radicem arboris, ut ostendat eos penitus eradicandos esse, nisi paenitentiam egerint, secundum quod dixit Isaias: *Discerpite ramos silvae ferri* [8]. Et non dixit: Coepit securis abscindere, ne desperarent, sed: *posita est*, ut eo terreret eos. Et poenam non voca-

[1] *Rom.*, IX, 6. — [2] Is., LI, 1. — [3] Cf. Nehem., IX, 15. — [4] *Gen.*, XVII, 5. — [5] Quaedam verba excidisse videntur. — [6] Ier., XVII, 15. — [7] Is., V, 19. — [8] Is., X, 34.

vit falcem velocem, ut dixit Zacharias [1], sed securim. Primo quidem propter fortitudinem eius; secundo, quia sicut amputat securis, ita excindendi sunt a propinquitate Abrahae, nisi paenitentiam egerint; tertio, quia percutientur vehementer uti ictu securis. Exemplum arboris adduxit ne gloriarentur eo quod sint ab Abrahamo; quemadmodum enim terra mater omnium arborum est, ita et pater omnium Iudaeorum est Abraham; sed quemadmodum non omnes arbores ex genitrice earum seu terra probantur, sed unaquaeque a gustu suo et utilitate sua examinatur, et arbor bonos fructus faciens digna est curis, illa vero quae destituta est fructibus, igne; ita etiamsi Abraham pater omnium vestrum est, tamen e voluntate uniuscuiusque vestrum cognoscemini, utrum digni sitis vita an non. Et quemadmodum arbores fructiferae curis dignae sunt, et fructibus privatae igne, ita et Iudaei qui accipient praedicationem Iohannis et facient
p. 153. bona opera, regno digni erunt, qui vero non facient *exscindentur e propinquitate Abrahae et tradentur gehennae. Similiter et omnis homo qui non facit bonos fructus, dignus est igne inexstinguibili [2]. — Cum haec praedicaret Iohannes turbis, Christus adhuc in Nazareth habitabat.

v. 11) *Ego baptizo vos aqua ad paenitentiam*; h. e. ostendit baptismum suum non esse aliud quam disciplina tantum, et portam tantum aperire paenitentibus. — Nunc vult manifestare Dominum nostrum et donum baptismi, dicens:

Ille qui post me veniet, fortior me est; h. e. ego infirmus sum et ille fortior et potentior est me. *Cuius non sum dignus calceamenta sublevare.* — Iohannes: Calceamenta vocat officium minimum, quasi: non sum dignus ut ministrarem nec officium eius vilius. Sanctus Philoxenus: Non sum dignus ut servirem corpori eius. Theologus: Unum mysteriorum minorum oeconomiae Verbi divini incarnati vocat calceamenta, e quibus ne unum quidem assequi possumus; et non tantum carnales et parvuli in Christo non assequuntur ea, sed neque qui, velut Iohannes, Spiritu repleti sunt unum ex eis intelligere possunt. Alii: Oeconomiam in carne recitat quam nemo intelligere potest. Et cum vellet ostendere se in veritate ista loqui, dixit:

Ipse baptizabit vos in Spiritu sancto et in igne. Vide,

[1] ZACH., XIII, 7. — [2] Cfr. MATTH., VII, 19.

quamdiu ipse praedicat, tremenda loquitur, sicut quod amputandum est, et securim et ignem et poenam et huiusmodi; ubi ad Christum remittit eos, omnino pacifica annunciat: remissionem peccatorum, adoptionem filiorum, dona Spiritus. Non dixit: Dabit vobis Spiritum sanctum, sed baptizabit, ut cogitarent per id *donum quasi prophetas repente ipsos fieri. Verum p. 154. etiam, initio praedicationis evangelicae quivis qui baptizabatur donum quoddam accipiebat, unus prophetiam, et alter linguas et cetera.

Quid significet illud: *in igne et Spiritu baptizabit?* H. e. quod descendit Spiritus in forma linguarum ignis [1]. Igneis linguis indicat baptismum primum qui datus est Apostolis, et quem postea acceperunt omnes fideles per Apostolos sanctos, et transmissus est et venit e generatione in generationem. Donum Spiritus, in baptismo (qui fuit) in cenaculo, posuit primum: post adscensionem id factum est propter duo, unum quidem, ut auditores allicerentur post praedicationem eius, et alterum, ne audientes de passione et morte eius scandalizarentur sicut illi qui grate exceperunt postea donum eius post eius praedicationem; et postremum donum baptismi. Decebat enim ut immolaretur agnus et fieret sepultura et resurrectio, et occideretur peccatum, antequam Spiritus daretur. Et ideo dixit Iohannes: *Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi* [2], et non « qui remittit »; nam illud « qui tollit » maius eo est. Qui enim remittit, sine labore remittit, et id esse potuisset etiamsi non incarnatus fuerit; qui autem tollit, tollit per laborem, per passionem et crucem et mortem et resurrectionem, et id factum non fuisset, nisi incarnatus fuerit.

In igne et Spiritu sancto. Multis modis dicitur ignis. Primo quidem, materialis qui occurrit in materiis. Secundo, cruciatus qui reservatur in fine improbis. Tertio, actio spiritus, secundum illud Pauli: *Estote spiritu ferventes* [3]. Quarto, verbum divinum, secundum illud Ieremiae: *Factum est verbum Dei* **in corde meo sicut ignis ardens* [4]. Quinto, Evangelium, secun- p. 155. dum illud: *Ignem veni mittere in terram* [5]. Sexto, Spiritus sanctus, quemadmodum hic appellat eum Iohannes; et manife-

[1] Cfr. *Act. Ap.*, II, 3. — [2] IOH., I, 29. — [3] *Rom.*, XII, 11. — [4] IER., XX, 9. — [5] LUC., XII, 49.

stum est *eo* quod in cenaculo in forma linguarum ignearum illapsus est in Apostolos. Introducit rem ignis ut in eorum memoriam revocaret priora: Abrahamo lampas ignis transiens inter partitiones apparuit [1]; et in igne locutus est Deus cum Mose e rubo; et in igne apparuit Israeli; et Ezechieli igne se manifestavit. Rursum, *ignis* est propter eminentiam muneris. Quemadmodum ab una lampade vel igne exiguo multae lampades accenduntur, et tamen non imminuitur: ita etiam gratia Spiritus omnes ditat donis, cum ipsa in praestantia sua maneat. Et *Spiritus* rursum, propter divinitatem suam et creativam potentiam suam qua facit quaecunque vult et concedit adoptionem filiorum. Rursum, *in igne* dixit, non quasi in aquis non baptizaret, sed quia magnum celebrat baptismum. — In Spiritu, dico, et in aqua et in igne; in igne quidem, quia devorat *vepres culparum eorum et purgat et renovat eos*; *in Spiritu autem*, quia accipiunt per eum condonationem absque ignominia.

Et postquam placavit audientem per bona quae recitavit, confortat eum ne deficiat, et loquitur de tremendis, dicens:

v. 12) *Ille in cuius manu ventilabrum, et mundabit areas suas.* Area: mundus; triticum: iusti et fideles; palea: infideles et iniqui. Immixti sunt enim iusti cum peccatoribus, sicut commixti sunt palea et triticum in area. Ventilabrum: sermo Christi. Quemadmodum enim ventilabrum separat triticum a palea, ita et post resurrectionem universalem separabit sermo iustos a
p. 156. peccatoribus: tum improbos quidem *mittet in ignem, iustos autem in vitam aeternam, sicut triticum quod acervatur in horreis. Et hic rursum, separat eos, cum introducit fideles in ecclesiam suam, iniquos autem foras eiicit. Per aream indicavit eius dominium et divinitatem, et per ventilabrum iustitiam eius et iudicium eius exposuit. Illos qui non susceperunt baptismum, damnavit ideo, quia *omnis arbor quae non facit*...[2]; et illos qui susceperunt monuit ne deficiant, propter illud ventilabrum. Theologus: Quid autem ventilabrum? Purificatio! Quid ignis? Consummatio illius quod leve est, et aestus spiritus. Quid securis? Abscissio animae insanabilis. — Et elapso tempore:

v. 13) *Tunc venit Iesus a Galilaea ad Iohannem, ut baptizaretur ab eo*; h. e. postquam Iohannes multos baptizavit et

[1] *Gen.*, XV, 17. — [2] MATTH., III, 10; VII, 19 (LUC., III, 9).

praedicavit de Iesu, et eis addidit spem ut baptizarentur in igne et Spiritu. A tempore quo reversus est Iesus ex Aegypto usque adhuc in Nazareth Galilaeae habitabat, spatium xxv annorum, custodiens legem scriptam et naturalem, usquedum fuit xxx annos (natus). Et tùnc venit e Galilaea ad baptismum.

Quare non adduxit Christus Iohannem ad se in Galilaeam? Propter distantiam loci ab Israelitis. In limite enim extremo terrae Israelis erat, et nemo ibat illuc. Venit autem ad Iordanem, ubi congregabantur turbae multae, ut fiat occasio Iohanni de ipso loquendi. Rursum, venit ad Iohannem, ut doceat nos humilitatem, et in istis vilioribus magis apparet magnitudo eius. Qui suscepit in se ut nasceretur et crucifigeretur, non est mirum si ille baptismum susceperit. Sed necesse est ut observemus in susceptione, primo: cuius sit [1]; secundo: *a quo; tertio: p. 157. quando. Mundi; a Iohanne [2]; quando incipit miracula. Quid discemus et quid instruemur? Et ut prius mundemur, et ut humiliemur in mente, et ut praedicemus in adulta aetate spiritali et corporali. Illud quidem ad eos (spectat) qui ad donum repente accedunt, et non prius mundantur et praeparantur; alterum autem ad eos qui superbiunt adversus dispensatores mysteriorum, si aliqua potentia praestant; tertium vero ad eos qui confidunt in iuventute et opinantur cuiuscunque aetatis esse in cathedram sedere et docere.

v. 14) *Ipse autem Iohannes prohibebat eum dicens.* Et unde novit eum, cum non viderat eum? Et dicimus: Per Spiritum sanctum cognovit eum; *is enim super quem videbis descendere Spiritum sanctum et manere supra eum* [3].

Ego necesse habeo baptizari a te; h. e. quia tu Deus es et ego sum homo. Mār Ephrem dicit: Iohannes baptizatus est a Domino nostro, postquam eum baptizavit. Et notum est eo quod antea dixerit: *Ego necesse habeo a te baptizari.*

Et tu ad me venisti! h. e. non dixit: Tu baptizatus es a me; sed sicut restitit Simon absque iure prohibens eum quominus lavaret pedes eius [4], ita et Iohannes restitit absque iure, cum prohibebat ne baptizaretur a se. Quid vero respondit Redemptor noster?

[1] A: Cuius filius sit? — [2] B male intellexit et perperam correxit: « Quarto, purificatio a Iohanne ». — [3] IOH., I, 33. — [4] IOH., XIII, 8.

v. 15) *Sine nunc;* h. e. etsi per breve tempus, eo quod a te volo baptizari, videor te minor esse, damnum non est in hoc. Veniet enim tempus quo magnitudo mea apparebit per
p. 158. miracula quae operabor. *Christus enim, quia omniscius, novit cogitationem hanc secretam Iohannis quem pudebat baptizare Dominum suum, et qui volebat ostendere turbis illum esse se maiorem. Et ideo respondit: « Nunc id permitte ». Et evidens est rem ita se habere, quia non dixit tantum: *sine,* et tacuit, sed addidit illud: *nunc,* h. e. tempore praesenti. Veniet enim tempus ultra hoc in quo videbor maior te esse, ut cupis.

Sic decet nos implere omnem iustitiam; h. e. ut inveniam rationem concedendi iustitiam sine labore hominibus et impleam iustitiam in duobus: in hoc quod primum baptizabor, et in ipso baptismo iustitiam gratis dabo. Tres iustitiae sunt: Una naturae, secunda legis, tertia gratiae. Et naturalem legalemque observavit Dominus noster usque ad baptismum; abhinc dedit illam gratiae. Rursum, plenitudinem iustitiae vocat liberationem a peccato et morte, et adoptionem filiorum, et regnum caelorum, quae in sacramento baptismus nunc largitur. Rursum, (vocat) et oeconomiam in carne: ita ergo decet implere omnem oeconomiam in carne. Et denique, accipio ut a te baptizarer propter homines, h. e. primum videbor ego baptizari a te, quasi indigens, sed postea apparebo maior te per virtutes et miracula quae faciam. Rursum, h. e. omnem legem impleamus; et baptismus Iohannis imperfectus est, postquam vero baptizatus est omnis populus, decet nos hunc complere. — Rursum, *iustitiam* omnia praecepta vocat. Nemo implevit omnem iustitiam,
p. 159. nisi Christus solus, et ipsius *iustitiae erat ut a Iohanne baptizaretur. Rursus, omnem legem naturae implevi et Scripturae; et una virtus deest mihi, nempe ut humiliarer, cum sim Dominus, et baptizarer a te. Rursum, omnem legem adimplevi, et peccatum et mortem solvi; decet ergo ut nova concedam hominibus. Sine ergo ut adimpleamus iustitiam Legis antiquae, et tunc incipiemus misericordiam Evangelii. Et quemadmodum in Paschate in una mensa duas Paschas fecit Dominus noster, cum uni finem dederit, alteri initium, ita fecit hic: baptismum legis et Iohannis terminavit, et aperuit portam baptismo huic quo nos baptizamur.

Tunc permisit illi; h. e. ut baptizaretur a se. Posuit enim dexteram suam super caput eius tacite et nihil dixit. Ceteris

vero dicebat: « Talis baptizatur baptismo paenitentiae, in remissionem peccatorum ». Alii dicunt: Dixit super caput Domini nostri: « *Tu es sacerdos in aeternum in similitudinem Melchisedechi* » [1]. Alii: « In nomine Dei Patris qui elegit te in oeconomiam admirabilem baptizo te ». Alii: Cum tremore dixit: « Gloria et laus illi qui demisit se usque ad hoc ut per manus servi sui baptizaretur ». Et statim, sicut testatur evangelium Diatessaron, h. e. mixtorum: « Splendor vehemens luxit super Iordanem, et flumen circumductum est nubibus albis. Et apparuerunt multi exercitus laudantium in aere, et stetit Iordanes a cursu suo, aquis eius non fluentibus, et odor suavis exinde flabat ». Iohannes autem qui dixerat: *Non sum dignus calceamenta..* [2], ponendo postea manum suam in caput eius, ostendit *obedientiam altiorem esse iustitia. Et in eo apparuit clare p. 160.
illud: *Omnis qui se humiliat elevabitur* [3]; quia enim se humiliavit usque ad calceamenta, dignus fuit qui poneret manum suam super caput eius.

v. 16) *Et aperti sunt ei caeli.* Quare aperti sunt? h. e. ad tria significanda: primo quidem, ille qui baptizatur est caelestis, et e caelis descendit et illuc adscensurus est; secundo, quia caelos Adamus transgrediendo mandatum clausit sibi et posteris suis, quemadmodum clausit paradisum Cherub et gladio igneo, Christus, quando baptizatus est aperuit eos; tertio, eis qui baptizantur aperiuntur caeli, et si fuerint iusti, adscendent in caelos post resurrectionem [4].

Et adspexit Spiritum Dei, qui descendit in eum sicut columba. Spiritus descendit ut ostenderet se consubstantialem esse cum baptizato, et ad eum, sui similem, currit, non mutatione quadam, sed secundum oeconomiam. Rursum, ut impleretur prophetia: *Germinabit surculus e radice Iesse* [5], et: *sedebit et requiescet super eum Spiritus Dei* [6]. Dixit autem Deus in principio: *Non habitabit Spiritus meus in homine in aeternum* [7]; quia peccarunt [8] et quia defecerunt homines ab eo, ab illo tempore necesse erat ut descenderet in nostrum Redemptorem qui corrigeret nostra in eo, ita ut in eo, quasi in primitiis

[1] *Ps.* CIX, 4. — [2] IOH., I, 27. — [3] MATTH., XXIII, 12. — [4] A add.: Quarto, quia non iam e templo Iudaeorum proveniet propitiatio, sed e caelis. — [5] Is., XI, 1. — [6] Is., XI, 2. — [7] *Gen.*, VI, 3. — [8] A add. in margine: « filii Elohim ante diluvium ».

nostri generis, restituatur nobis donum quod perdidimus. Mār Iohannes dicit: Putabat autem populus Iohannem ipsum praestantiorem esse Christo, quia erat filius sacerdotis et asceta, et quia baptizavit Redemptorem nostrum. Ne ergo confirmaretur p. 161. haec opinio, divisi sunt caeli et facta est vox. Et ne *opinarentur turbae de Iohanne dixisse: « Hic est filius meus », venit Spiritus in forma columbae, quem comitata est vox, super Iesum, ostendens hunc quasi digito. Mār Ephrem dicit: Ideo descendit Spiritus ut ostenderet principem altissimum descendisse et baptizatum esse et adscendisse. Rursum, ut indicaret se consubstantialem esse cum eo cui testimonium dat. Sancti Theologi: Divisi ergo sunt caeli et a Spiritu sibi consubstantiali testimonium habuit. Rursum, ut revelaretur Trinitas: Filius qui baptizatur, et Pater qui clamat, et Spiritus qui descendit et ostendit Filium.

Quare erat necessarium ut appareret Spiritus? H. e. quia quod videtur magis creditur quam quod auditur; et ut manifestaret cum nos baptizamur, Spiritum etiam nos comitari. — Quidam dicunt: Dominus noster tribus vicibus in aqua baptizatus est, quemadmodum nos edocuit postea; id figurat Patrem qui clamat, Filium qui baptizatur, et Spiritum qui descendit.

Et quare in forma columbae apparuit? H. e. quia semper secundum id quod figurabat et demonstrabat apparebat; ita apparuit Abrahamo in forma hominis et nunciavit de homine, scilicet de Isaaco; et Apostolis in forma linguarum ut significaret per linguas suas capturos esse omnem mentem. Hic autem in forma columbae apparuit, quia haec avis placida est et humilis et pacifica, et quamvis auferantur pulli eius, non cessat habitare cum hominibus; et sic vult docere esse Spiritum humilitatis et suavitatis, et ostendere se non dure loqui nobiscum, sicut cum Israele, sed pacifice et suaviter; et ut nos doceret decere nos baptizatos, eius instar, esse pacificos et suaves et simplices, non vero dolosos. Et ut ostenderet eumdem esse Deum Antiqui et Novi Testamenti: quemadmodum ibi per nuncium columbae cessare fecit diluvium sensibile, ita et hic per columbam, id est per Spiritum sanctum, solvit diluvium spiritale p. 162. peccati. Rursum, permittebatur *columba ad sacrificium cum turture; illa quidem propter mansuetudinem, hic vero propter puritatem eius. Rursum, in signum reconciliationis et miseri-

cordiae Dei, et abrogationis procellae angustiarum. Et ut honoraret corpus, quod etiam participatione divinae naturae Deum esse dicit Theologus, et Spiritus testatur deitatem. Et e caelis apparuit ut ostenderet se esse naturae divinae, et quidem non in caelis definitus est, sed, ut dixit propheta: *Spiritus Domini implevit orbem* [1]. — Quidam interrogant: Si Spiritus descendit prius, ad quid opus erat voce? Sanctus Mār Iacobus Sarugensis: Simul autem exierunt Spiritus et vox, sed apparuit Spiritus prius, quemadmodum fulgur ante tonitru. Rursum, cum descenderet Spiritus et maneret super eum, necesse erat ut voce edoceremur rationem eius. Similiter etiam Marcus et Lucas dicunt: *Descendit Spiritus, et tunc audita est vox* [2].

Haeretici asseclae Macedonii dicunt: Quantum praestantior homo est columba, tantum est Filius Spiritu; quia Filius induit corpus hominis, Spiritus vero speciem columbae. Et dicimus adversus eos: Filius induit corpus vere absque mutatione, Spiritus vero non factus est natura columbae; et inde probatur quod non apparuit amplius in specie columbae. Si enim, quia apparuit Spiritus in specie columbae, minor sit Filio, ergo secundum sermonem haereticorum, Cherubim praestantiores sunt eo, qui apparuerunt in specie aquilarum Ezechieli [3]: evidens est enim praestantiorem esse aquilam columba; et angeli apparuerunt sicut homines: ergo sint ipso praestantiores? Theologus dicit: Si enim per crassitudines et per ponderationes iudicas divinitatem, et propterea *parvus tibi videtur Spiritus, quia in p. 163.
specie columbae apparuit, iam tempus est ut etiam spernas regnum caelorum quod assimilatum est grano sinapi, et supra magnitudinem Iesu extollas Adversarium [4]; si quidem is mons nominatur, et Leviathan, et rex illorum quae in aquis sunt: ille vero agnus, et margarita, et vermis, et gutta.

Omnibus hominibus apparuit Spiritus an non? Quidam dicunt: Iohannes solus vidit eum; quemadmodum Iohannes evangelista adspexit sanguinem et aquam quae fluxerunt e latere eius, et de hoc dixit: *Vidi et testimonium perhibui* [5], pariter Matthaeus et Marcus *vidit* [6] scripserunt, ut indicarent Iohannem solum vidisse Spiritum, et non « viderunt » aut « viderunt

[1] *Sap.*, I, 7. — [2] MARC., I, 10, 11; LUC., III, 22. — [3] EZECH., I, 10. — [4] Antichristum. — [5] Cfr. IOH., XIX, 35; sed verba recitantur e cap. I, 34. — [6] MATTH., III, 16; MARC., I, 10; IOH., I, 34.

eum », quod significaret multos. Vocem tamen omnes audiverunt ad confirmanda verba Iohannis. — Sancti Iohannis: Iohannes et omnis turba viderunt Spiritum et audiverunt vocem, aliter enim putavissent vocem quae fuit: *Hic est filius meus*, proferri de Iohanne. Descendere in Filium Spiritum viderunt, recedere ab eo nemo vidit, ut significaretur non pati ut sit solus absque eo qui sibi consubstantialis est. Scriptum est enim: *Mansit super eum*, quod indicat eius esse Spiritum. Et sicut Pater in Filio est, et Filius in Patre, ita et Spiritus sanctus in Patre et Filio est, propter aequalitatem et identitatem essentiae. Quod dixit Iohannes dictum fuisse sibi in deserto: *Ille super quem videbis Spiritum descendentem, ipse est Filius Dei* [1], non tantum tempore quo baptizatus est Dominus noster, dictum est ab eo, sed etiam postquam discessit Dominus noster. Quamdiu enim baptizavit, eis qui successive veniebant ut ab eo baptizarentur, hoc dicebat, cum aliis rebus, quemadmodum dixit:
p. 164. *Cum impleret Iohannes munus suum, dicebat* [2]; *et cavebat ne putaretur esse Christus, et praedicabat de Christo. Finem vero eius muneris non dicit, quod amplius non baptizaverit; baptizavit enim quamdiu vixit, h. e. sex menses quos mansit, sicut Adam permansit in vita comprehensa sub morte, et Saul rexit regnum quod prius assumptum est ab eo a Davide; sed id dixit: Tempus quoddam constituerat ei. Et quando veniebant multi et baptizabantur, postquam eos baptizaverat, rationem baptismi, et adventum suum e deserto, et eum qui a se baptizatus est, et quomodo et quare baptizatus est, et quae evenerunt in baptismo eius ante oculos suos, scilicet coram se et coram multis, enarrabat. Et Petrus et Paulus in libro canonum dicunt: « Spiritus omnibus hominibus apparuit. In festo Epiphaniae cessare debent opera, quia tunc facta est apparitio Christi, et testatus est de eo Pater in baptismo, et Paraclitus in specie columbae apparuit eis qui adstabant » [3].

Quonam tempore descendit super eum Spiritus? Postquam baptizatus est et adscendit ex aqua. Ita dixerunt Matthaeus et Marcus et Lucas: Postquam baptizatus est et adscendit, descendit super eum Spiritus et audita est vox propter eum [4].

[1] IOH., I, 33. — [2] *Act.*, XIII, 25. — [3] Cfr. infra, p. 124, n. 4. — [4] Cfr. MATTH., III, 16; MARC., I, 10; LUC., III, 21.

Et non descendit Spiritus cum esset in aqua ut manifestum sit non descendisse Spiritum ut sanctificaret aquam veluti ad baptismum Christi, neque ut sanctificaret Christum et faceret eum filium sicut nos; sed descendit postquam adscendit ex aqua, tantum ut ostenderet eum Filium esse. Si enim secundum necessitatem accepisset Spiritum, in baptismo accepisset eum sicut nos, non vero postquam adscendit ex aqua. Lucas vero addit: *Et cum oraret post baptismum suum, aperti sunt caeli et descendit Spiritus*[1]. Non vero necesse habuit orare: ipse enim recipit orationes; sed quemadmodum factus est nobis primitiae per baptismum suum, ita factus est *primitiae sacer- p. 165.
dotum qui orant per orationem suam. Dum enim orat, descendit in eum Spiritus. Exemplum figuravit sacerdotum qui baptizant, ita stant supra baptisterium et offerunt orationes, et invocant Deum Patrem ut mittat Spiritum sanctum qui commisceatur aquis baptismatis et sanctificet eos qui baptizantur. Et quemadmodum hodie sacerdotes primum baptizantur, et postea fiunt sacerdotes et orant ad Deum ut mittat Spiritum, ita Dominus noster baptizatus est primum, et postea apparuit summus sacerdos stans supra baptisterium et vocans Spiritum. Ergo, ut sit primitiae et typus oravit, et non quod indigebat; ipse enim exaudit orationes cum Patre suo et Spiritu suo sancto.

Cur hodie non apparet in baptismo Spiritus manifeste quemadmodum apparuit super Christum? Scito, o homo! cum baptizaris, aperiuntur caeli tibi; quamvis non videas oculis tuis, noli dubitare. In initio enim rerum, apparitiones manifestae solebant fieri, et id propter infideles, quemadmodum accidit super apostolos *sonus tanquam venti vehementis*, et apparitio *tanquam linguarum ignis*[2], propter Iudaeos ibi adstantes. Nunc vero sufficiat tibi fides, et firmiter crede, etsi manifeste non fiunt signa quae olim facta sunt, ea tamen occulte fieri. Et ibi scriptum est: In Christum descendit Spiritus: hic vero non descendit in sacerdotem, quia semel accepit eum in sacerdotio, tamen descendit super aquas et facit eas uterum spiritalem regenerationis.

v. 17) *Et ecce vox de caelo dicens: Hic est Filius meus dilectus*. Nestoriani dicunt: De homine e Maria (nato) qui

[1] Luc., iii, 21, 22. — [2] *Act.*, ii, 2, 3.

est filius gratiae, in quo Verbum habitat dixit Pater: *Hic est Filius meus.* In illo: *In quo complacui mihi,* comparat eum
p. 166. cum *Iudaeis, qui erant filii secundum Legem. Nos vero dicimus: Non sunt Deo duo filii, unus naturalis et alter gratiae, sed unus Filius, Verbum Deus, qui incarnatus est et factus est homo. Et manifestum est eo quod dixit Paulus: *Unus est ergo Deus: Pater ex quo omnia, et unus Filius per quem omnia, et unus Spiritus sanctus in quo omnia* [1]. Et etiam nos Christiani unum Deum adoramus qui est tres personae: Pater et Filius et Spiritus sanctus. — Rursum, si vero ille qui baptizatus est filius gratiae est, ex quibus cognoscitur filius naturalis Dei Patris? Ecce, cognitus est per vocem, et Spiritus apparuit in specie columbae. Et si filius non est qui baptizatus est in carne, super quem clamavit: *Hic est Filius meus,* remansit ergo ignotus, et dualitas personarum manifestata est ad flumen et non trinitas. Sed manifestum est filium naturalem Patris incarnatum esse et factum esse hominem; et in baptismo manifestavit eum Pater per vocem, et Spiritus ostendit eum per apparitionem, et praedicavit de eo Iohannes, ut per tres testes notus fiat, quemadmodum praecepit Lex [2]. — Rursum, evidens est eum non esse filium gratiae eo quod non dixit Pater: « Factus est filius meus », sed: *Hic est Filius meus.* Illud « Qui factus est filius meus » non fuisse filium et postea factum esse indicat; hoc vero: *Hic est,* esse filium natura et ab aeterno ostendit, qui absconditus erat in sua divinitate et apparuit in carne, ut dixit Paulus: *De filio suo, qui natus est in carne e semine domus David* [3]. Nullibi scriptum est baptizatum esse hominem in quo Verbum Deus habitaret. Rursum, effatum: *Hic est Filius meus,* non filium fecit, sed eum qui iam est filius indicat. Et testati sunt
p. 167. Petrus et Paulus qui dixerunt *in canonibus: « In festo Epiphaniae vacant ab operibus, quia in eo fuit manifestatio divinitatis Christi, quando testatus est de eo Pater in baptismo » [4]. Rursum, non duae naturae est, sicut dicunt Chalcedonenses, sed una natura incarnata, quia haec vox: *Hic est,* non potest significare et indicare duos, sed unum tantum quasi digito ostendit.

[1] I *Cor.*, VIII, 6. — [2] *Deut.*, XVII, 6; XIX, 15. — [3] *Rom.*, I, 3. — [4] *Can. apost.* secund. syr. recens. (MAI, *Script. Vet. Nova Coll.*, X, 18, 186).

Rursum: *Tu enim es Filius meus*, dixit, et non factus es; nam illud: *Tu es*, naturae est; id vero: « factus es » adoptionis filiorum et gratiae est. Nos enim in eo, tanquam in primitiis generis nostri, vocat filios et dilectos. Rursum, quia audierunt Iudaei a Iohanne de Christo et putabant eum hominem esse, ostendit Pater eum non esse hominem tantum, sed Deum et Filium Dei; et ideo dixit: *Hic est Filius meus*, ut scirent Filium esse Dei ab aeterno, qui incarnatus est. Rursum, prius Pater revelavit de Filio suo, quia etiam Filius revelaturus erat de Patre et de essentia eius, ne reputaretur mendax, cum Pater prius revelationem de eo fecisset. Eo autem quod vocavit eum *dilectum* docuit sibi coaequalem esse in substantia et consubstantialem; indicare voluit unice et singulariter eum genitum esse supra tempora, cui non sunt fratres secundum naturam. In illo autem: *In quo complacui mihi*, h. e. nulla est e creaturis quae possit implere voluntatem Patris, etsi scriptum sit de angelis: *qui potentes sunt virtute et faciunt praecepta eius et voluntatem eius* [1], non tamen sicut par est. Illud enim: *Ut impleat voluntatem Patris*, Filii est. *In eo complacui mihi*, quia ipse solus potest implere voluntatem meam. Filius enim et Spiritus possunt implere voluntatem Patris, et in eis definita est voluntas eius et natura eius. Illi enim tanquam *consubstantiales Patris im- p. 168
plent eius voluntatem et noscunt se invicem, et ipsi unus altero definiuntur. Rursum, *In te complacui mihi*, h. e. non recenter complacuit sibi Pater in Filio, sed: in te volo implere oeconomiam, secundum illud: *Sacrificia et oblationes noluisti* [2], h. e. quia non impleta est voluntas Patris ut homines in sacrificiis animalium iustificarentur; per sacrificium vero Filii sui et per baptismum eius impleta sunt illa; et ideo dixit: *In quo mihi complacui*, h. e.: « Hic est Filius meus in quo impleta est voluntas mea », id quod non fecerunt oblationes legales. Et propterea: *In capite omnium librorum scriptum est de eo* [3], h. e. in initio primo librorum omnium, eius adventus in mundum et redemptio per ipsum futura hominibus praedicabantur; quae facta est per baptismum qui dedit hominibus iustitiam gratis, quod non fecerunt sacrificia legis.

[1] *Ps.* cii, 20. — [2] *Ps.* xxxix, 7. — [3] *Ps.* xxxix, 8; *Hebr.*, x, 7.

Non autem, sicut dixit Theodorus haereticus: « In filiis electionis non mihi complacui, in hoc vero complacui », sed munus cum munere comparat et donum cum dono. — Rursum, h. e. in te et in tua mediatione complacui mihi, quia homines qui aversi erant convertisti.

[CAPUT QUARTUM.]

v. 1) *Tunc Iesus ductus est a Spiritu.* Qua de causa subiunxit hanc narrationem post baptismum? H. e. postquam accepit quis baptismum aut donum sacerdotii, bellum magnum erit Satanae cum eo, ut eum cadere faciat. Et sume tibi in exemplum Adamum: quia formatus est et honoratus est in imagine Dei, dimicavit cum eo diabolus et cadere fecit eum; et factus est causa condemnationis posteritati suae. Ita et Dominus noster; postquam incepit novam vitam per baptismum, paravit
p. 169. se ad pugnam cum diabolo. Et quemadmodum culpa *Adami nos omnes reos fecit, ita et victoria Christi omnes nos iustificavit. Ita etiam Iob postquam laudatus est a Deo, incepit Malignus dimicare cum eo. Ita et unusquisque nostrum, si servat baptismum, aut charisma quod accipit, sine macula, magnam virtutem accipit a Deo et devincit Calumniatorem. Et quando surgit in hominem tentatio a Maligno, per ieiunium oportet dimicare cum eo et statim devincitur fugitque.

Quale debitum solvit Christus per ieiunium quadraginta dierum? Duo debita solvit. In triginta annis quibus observavit legem, occidit peccatum et solvit debitum commune, et in quadraginta diebus quibus ieiunavit et vicit Malignum, debitum particulare. Et utrumque in corpore humano solvit: h. e. ut corpus quod devictum fuerat, ipsum iustificaretur.

Quare permisit Christus ut tentaretur a diabolo? H. e. ut nobis daret virtutem ut et ipsi vinceremus eum. Quia enim Malignus pugnavit cum Adamo et devicit eum, et per ipsum etiam omnes nos devicti sumus, venit Christus et devicit illum et nos roboravit ad certamen. Rursum, Christus non quatenus Deus dimicavit cum diabolo, sed quatenus homo. Si enim divina virtute pugnavisset cum eo, divinitati eius imputaretur victoria et non humanitati eius, et non tantum daemones non ausi essent cum eo certamen committere, eo quod est Deus, sed nec omnes

creaturae (simul). Et Dominus noster ut homo vinceret sollicitus erat, et ideo in corpore humano devicit Malignum et non per divinitatem suam quae non erat damnata. Rursum, si divinitus dimicasset cum eo, merito conquereretur Calumniator dicens: « Ego cum homine pugnavi et vici; non est magnum quod me Deus devicerit: sed aequum erat ut dimicaret mecum et devinceret me homo, consubstantialis ei *quem ego devici, ad solvendum debitum ». Rursum, oportebat humano modo pugnare cum eo ut hac in re fieret similis Davidi, patri suo, qui modo vili pugnavit cum Goliath. Et quemadmodum David non cum instrumentis regiis pugnavit, sed cum instrumentis pastoriciis, ita et filius eius, non quatenus est Deus pugnavit, sed quatenus homo. Rursum, iuste devicit eum Christus, sed non tyrannice. Quemadmodum Calumniator velavit naturam suam tegumento serpentis, et dimicavit cum Adamo et devicit eum, ita et Verbum velavit divinitatem suam tegumento carnis quam sibi univit, et pugnavit cum Calumniatore et devicit eum. Et testatur Isaias dicens: *Secundum plagam qua percussit eum* [1], h. e. vulnere quo percussit Calumniator Adamum, percussit Verbum Calumniatorem. Rursum, princeps quidem daemonum pugnavit cum Christo, et ministri eius daemonesque qui sub eo sunt procul stabant; et nude dimicavit cum eo, non vero sub tegumento, sicut (pugnavit) cum Adamo. Et id fecit quia vidit certamen cum eo esse difficile et noluit per alium aggredi illum, sed ipse aperte commisit proelium. p. 170.

Quare ante passionem pugnavit cum eo? Ut nos doceret hominem qui accepit baptismum, aut aliud donum, si incurrant in eum tentationes formidare non debere, quasi quid novi eveniat ei.

Quare non cohibet Deus tentationes? Ut roboretur et confortetur virtus hominis, ferri instar, ratione charismatis quod accepit et ratione victoriae per pugnam et certamen. Rursum, non cohibet tentationes ne exaltemur in magnitudine donorum; nam decet ut humiliemur.

Quaeritur utrum fecerit Christus miracula ante ieiunium suum an non? Sanctus Philoxenus et alii *dicunt eum fecisse. Mār p. 171.
Ephrem et sanctus Iohannes et Mār Isaac in homilia quattuor-

[1] Is., XXVII, 7.

decima, dicunt eum non praedicavisse neque miracula fecisse, donec cecidit Iohannes in carcerem. Docet autem id etiam ordo interpretationis Iohannis et Ephremi qui dicunt post reditum in Galilaeam electionem discipulorum ponendam esse et postea initium signorum, h. e. conversionem aquae.

Et undenam didicerunt Evangelistae tentationem, cum non erant cum eo in deserto? Ipse Dominus noster revelavit eis. Quemadmodum enim pugna diaboli cum Adamo revelata est per spiritum Mosi qui scripsit de ea, ita etiam lucta Domini nostri revelata est Apostolis in cenaculo.

Quare praecepit nobis orare ne ingrederemur in tentationem? Ut doceat nos ne quaeramus propria voluntate tentationes; at vero, si incurrant in nos involuntarie, sustineamus eas ut coronemur; et sumamus exemplum a Christo qui non voluntarie exiit ut tentaretur: *ductus est*, dicitur, *a spiritu ut tentaretur*, et non ipse exiit ut tentaretur. — *Ductus est Iesus* a Calumniatore; h. e. quia spoliatus est Adamus Spiritu, postquam transgressus est mandatum, tunc (ductus est) Redemptor noster cum esset in eo Spiritus, et plenus eo esset sicut dixit Lucas: *Iesus plenus Spiritu sancto conversus est a Iordane et exiit in desertum* [1]; Marcus: *Statim eduxit eum Spiritus* [2]. Matthaeus: *Tunc ductus est Iesus a Spiritu sancto in desertum*; h. e. ut solveret debitum Adami et ei restitueret quod ei ablatum est. Sancti Severi: Illud *ductus est*, quasi ad opus sublime et spiritale venit ut daret occasionem tentatori. Id enim etiam congruit gradibus voluntariae exinanitionis.

p. 172. **Iesus ductus est a Spiritu sancto in desertum.* Quando? H. e. postquam descendit in eum Spiritus in baptismo. Et hoc, quia factus est homo et quia docturus erat: *Ne intretis in tentationem* [3]. Dictum est: *Ductus est* in tentationem, et non: Ipse profectus est; et ne quidam opinarentur Spiritum esse minorem Filio, ideo dictum est quod duxit eum. Alii: *Ductus est*, quia non consueta via profectus est in desertum, sed repente translatus est a Spiritu sibi consubstantiali. Quemadmodum Philippum rapuit Spiritus, ita et in Galilaeam profectus est et ad Iordanem venit (Iesus); non enim statim post baptismum suum venit.

[1] Luc., iv, 1. — [2] Marc., i, 12. — [3] Matth., xxiv, 41; Marc., xiv, 38.

Ductus est in desertum, sicut indicat Matthaeus, sed post multos dies; h. e. in urbem aut in locum habitatum non est profectus, ut magis incitaret diabolum ad certamen. In solitudine enim et in deserto praesertim aggreditur illos quibuscum dimicat. Et evidens est eo quod aggressus est Evam cum sola esset, et quod cum monachis magis luctatur quam cum fratribus qui sunt in coenobio. Rursus, *exiit in desertum*, ut ostenderet suam virtutem daemonibus in deserto, ut noscerent eum cum expelleret eos ab hominibus in locis habitatis. Et idcirco clamavit unus eorum: *Quid nobis et tibi, Iesu? Cognosco te, quis sis* [1]; non quod noverat eum sicuti est, id tantum Pater et Spiritus cognoscunt, sed « quemadmodum vidi et probavi virtutem tuam in deserto, scio te esse invincibilem et fugatorem daemonum ».

Certamen primum in deserto factum est ut sit exemplar anachoretis qui egressi sunt in desertum, quod confortati ieiunio devincent Malignum. Et in loco habitato rursum superavit eum, in pinnaculo templi, ut sit exemplum coenobitis [2], et inde valde prodesse nobis habitationem cum fratribus nostris (ostenderet). Si *enim in solitudine tantum devicisset eum, contem- p. 173.
psisset eos qui domos incolunt, si vero in loco habitato tantum, despexisset illos qui in solitudine sunt; sed superavit eum in utroque loco ut proiiceret eum sub pedibus utriusque ordinis. In hoc deserto nullus homo ambulabat; sicut docet Lucas [3]: *Cum animalibus erat*; quadraginta dies vixit in deserto cum animalibus, cum Adamus ne diem quidem integrum egit in paradiso deliciarum.

Ut tentaretur a Calumniatore. Tentationem hic vocat non perturbationem aut confusionem mentis quae accidit hominibus per operationem diaboli, permittente Deo; sed tentationem vocat tres passiones generales: cupidinem ventris, cupidinem gloriae, cupidinem argenti [4]. Tribus his passionibus devicti sumus, et illis Christum Calumniator tentavit, et victus est et cecidit.

Et unde inductus est Calumniator ut tentaret Christum? Et ex iis quae audivit ab Elisabeth quae dixit Virgini: *Benedicta es tu* [5], et e verbis angelorum et pastorum, et e testimonio Si-

[1] Marc., i, 24; Luc., iv, 34. — [2] Ad verbum: commixtis. — [3] Sunt verba Marci, i, 13. — [4] Gulam, superbiam, avaritiam. — [5] Luc., i, 45.

meonis et Annae in templo, et e testimonio Iohannis voceque Patris: *Hic est Filius meus,* et e Spiritu qui descendit super eum. Omnia illa cum audivisset, anceps fuit Malignus et accessit ad tentandum eum ut sciret utrum Deus sit an homo?

Quare dicit a Calumniatore tentatum esse, et nòn ab Adversario (Satana)? H. e. in illo certamine ut calumniator et tentator accessit ad Christum; in annis vero baptismum praecedentibus pugnavit cum eo ut Satana, et non potuit eum avertere ab honestate; sicut dixit: *Venit princeps mundi, et in me non est ei quidquam* [1], h. e. decertavit mecum in deserto; et: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* [2] — Appellationes Satanae: Calumniator vocatur, quia calumniatus est Deum coram domo Adami: « Invidia enim invidet vobis Deus » [3]. Sa-
p. 174. tanas, *quia avertit [4] eos ab honestate, et ceteros rursum avertit. Daemon, quia eiectus est [5] e gradu suo. Tentator, quia seminat cogitationes in cordibus eorum quos aggreditur et tentat. — Ad domum Adami accessit quasi calumniator, h. e. eo quod dixit: « Invidet vobis Deus »; et ad Christum pariter quasi calumniator accessit ut calumniaretur Patrem apud Filium, dum dicit ei: « Si filius Dei es, pete a Deo ut faciat hos lapides panem; et si exaudierit te, filius eius es; si vero non, illusit tibi in eo quod dixit: *Hic est Filius meus dilectus* ». Ut tentator vero egit dicens: *Si filius Dei es, mitte te deorsum* [6].

v. 2) *Et ieiunavit quadraginta diebus et quadraginta noctibus.* Ieiunio incepit certamen suum, et non oratione aut aliqua re alia, quamvis ei non opus esset, cum susceptor sit ieiuniorum; h. e. quia Adamus cibo devictus est, voluit Dominus noster per ieiunium vincere Calumniatorem; et insuper nos docere post baptismum nobis utendum esse ieiunio. Peccatum enim a principio e cibo provenit: ideo Dominus noster, quasi medicus qui vetat aegroto ne utatur rebus quae adduxerunt in eum morbum, post baptismum induxit ieiunium ad eruditionem nostram. Et quemadmodum medicus dans medicinam aegroto se demittit et gustat eam, non secundum necessitatem, sed ut alliciat aegrotum ad potum, ita etiam Dominus noster

[1] Ioh., xiv, 30. — [2] Ioh., viii, 46. — [3] Alludit ad *Gen.*, iii, 5. — [4] Syriace utitur verbo seṭā: est lusus verborum. — [5] Rursus ludit in verbis šīdā (daemon) et šedo (eiecit). — [6] v. 6.

ieiunavit incitans nos ad ieiunandum et ad sanandum morbum gulae. Rursum, ieiunavit ut doceret nos *proprietates* ieiunii. Mosi enim impertivit splendorem faciei; Eliae vero adscensionem in caelum; Danieli, rursus, scientiam mysteriorum. Rursum, ieiunavit ut diabolus *cum* putaret eum esurire, incitaretur ad pugnandum cum eo per concupiscentiam ventris.

Quid significet ieiunium? *Abstinentiam a cibo corporali et p. 175. otium ab operibus malis; spiritaliter vero, certamen adversus spiritus malitiae et alienationem a malis cogitationibusque immundis. — Et Dominus noster mense Ianuario ieiunavit, et Moses in Iunio, et Daniel in Aprili; Eliae vero ieiunii tempus ignotum est.

Quare quadraginta dies tantum ieiunavit Dominus noster? H. e. si ultra quadraginta ieiunavisset, quidam dubitassent de veritate oeconomiae et dixissent eum non induisse corpus; et si infra quadraginta ieiunavisset, reputatus esset minor servis suis, Mose et Elia. Rursum, quia formatio hominis in utero quadraginta diebus ad perfectionem venit; ita et Dominus noster volens regenerare hominem antiquum et facere eum novam creaturam, hoc numero usus est. Rursum, homo e quattuor elementis formatus peccavit; et cum vellet Dominus noster mundare eum, haec elementa constitutiva naturae voluit purgare et liberare et restituere absque macula in eorum primitiva pulchritudine; ideo cohibuit corpus a cibo ut eiiceret ex eo peccatum quod in illud induxit serpens per cibum; et ideo ieiunavit XL (dies) ut efficeret mundities τῶν quattuor per quadraginta: unicuique elemento decem. Rursum, quia quadraginta diebus absorpta est terra diluvio, ieiunavit quadraginta, ne iterum absorberetur. Pariter etiam Noë quadraginta dies exspectavit postquam consedit arca, et postea aperuit fenestram et emisit columbam. Rursum, qui quadragies percussus est liberatur a lege; quem enim nolebant liberari a castigatione unum infra quadraginta percutiebant, secundum illud: *Quinquies quadragenas una minus percussus sum* [1]. Et anni Mosis hoc numero definiuntur: quadraginta in Aegypto, et quadraginta in Madian, et quadraginta in deserto. Et ea quae peperit masculinum post quadraginta dies *purificanda erat, et p. 176.

[1] II *Cor.*, XI, 24.

quae peperit feminam post bis quadraginta [1]. Et post quadraginta dies reversi sunt exploratores e terra promissionis [2]. Et quadraginta dies minatus est Goliath Israeli [3], et sub finem quadraginta dierum cecidit per manus Davidis, sicut diabolus coram filio Davidis. Elias propheta ieiunavit quadraginta dies [4], et Ezechiel quadraginta dies recubuit in latere suo [5].

Quare honoratus est ab antiquis [6] hic numerus? Quia viderunt oculo prophetiae Christum qui in quadraginta venturus erat mundare et sanare genus nostrum. Rursum, cum vellet mundare genus nostrum quod peccavit per quinque sensus, pro unoquoque ieiunavit octo diebus. Quadraginta īmāmin oportet dicere, et non quadraginta iawmīn, et quadraginta noctes; iawmā enim e nocte et die constituitur, h. e. XXIV horis; īmāmā vero XII horis. Et uno quidem die, qui erat ultimus quadraginta dierum ieiunii Domini nostri, accessit diabolus et commisit tria certamina; si autem non, non quadraginta noctes diesque ieiunaverit, sed amplius. Et post tentationem venit ad locum ab hominibus habitatum. Et tres aut quattuor dies postquam reversus est, fecit ex aqua vinum et elegit discipulos. Alii dicunt tertio die post baptismum fecisse ex aqua vinum.

Postremo esuriit; h. e. ut ostenderet se sumpsisse corpus nostro simile, quod potest esurire, et daret occasionem tentatori impugnandi. Si enim non vidisset eum esurientem, non accessisset ut pugnaret et tentaret. Rursus, in fine sui ieiunii esuriit; h. e. quia necessitas eius et eius oeconomia in eius voluntate positae erant. Lucas vero dixit: *Cum exacti essent, esuriit* [7]; h. e. non enim initio aut paulatim invasit in eum fames secundum ordinem naturae, quemadmodum in Mosem et Eliam; sed
p. 177. in fine *quadraginta dierum esuriit. De Mose et Elia non est scriptum quod esurierunt, quia homines erant, et homines certo esuriunt; de autem Domino nostro scriptum est quod esurivit, quia Deus fuit qui incarnatus est, ne opinarentur quidam eum non assumpsisse corpus. Et fames eius non concupiscentiae fuit, sed voluntariae necessitatis.

Quare non resplenduit Dominus noster per ieiunium suum sicut Moses? H. e. ne videret Satanas et terreretur et non pu-

[1] *Lev.*, XII, 2-5. — [2] *Num.*, XIII, 26. — [3] I *Reg.*, XVII, 16. — [4] III *Reg.*, XIX, 8. — [5] EZECH., IV, 6. — [6] I. e. in Veteri Testamento. — [7] LUC., IV, 2.

gnaret. Et rursum, splendor servabatur ad tempus transfigurationis eius supra montem. Rursus, etiamsi fames eius erat vere sicut nostra, tamen modus famis diversus a nostro. Nos enim necessitate invadit fames, ipse vero voluntarie esuriebat; et manifestum est eo quod cum non permitteret ut corpus suum demergeretur in mari, facile ambulavit super aquas. Ergo, etiamsi toleravit corpus eius passiones naturales et non culpabiles et voluntarias, tamen per potentiam Verbi quod unitum est corpori hypostatice tolerabat eas, et non vi aut involuntarie, sicut corpora nostra. Rursum, non quatenus Deus est, esurivit; is enim est qui sustentat et satiat esurientes; sed esurivit quatenus factus est homo, et ita idem ipse et non alius aut diversus.

Et quomodo scivit Satanas Dominum nostrum esurire? Eo quod vidit eum adspicientem radices, quasi velit sumere ex ipsis. Rursum, ipse ostendit ei in facie sua signum famis: oculos excavatos, incessum debilem, membra languentia, carnem tabescentem; et ideo intellexit (diabolus) videri in eo signum famis.

v. 3) *Et accessit ille qui tentat*; h. e. quando vidit in eo signum famis. — Quare non accessit ad eum cum ieiunaret, sed postquam esuriit? H. e. ut nos doceret excellentiam ieiunii, quod armatura *est adversus Satanam, qui non potest accedere p 178.
ad nos dum ieiunamus, nisi defecerimus. Rursum, tentavit eum triginta annis elapsis et non potuit ad peccatum eum ducere neque opere neque sermone, et maxime illis quadraginta diebus incitavit contra eum certamina occulta phantasiis et cogitationibus nec invenit in eo locum. Ad aetatem enim Adami, cum nondum comederat ex arbore, pervenerat, et cum non devicisset eum spiritaliter, apparuit corporaliter ut pugnaret facie ad faciem.

Et quae causa impulit eum ad excitandam pugnam? Sancti Iohannis: Cum audivisset angelum dicentem: *Regni eius non erit finis* [1], et Elisabeth vaticinantem de eo, et Iohannem exultantem, et angelos laetum nuncium annunciantes, studuit potentiam eius evertere, et voluit calumnia matrem eius praetextu adulterii perdere ipsumque cum pueris occidere; sed

[1] Luc., I, 33.

cum consilium eius non successisset, induit figuram hominis et luctatus est cum eo; verbis quidem commisit certamen, non vero cogitationibus ut facit erga nos.

Et in qua forma apparuit Satanas? Sancti Iacobi Batnanensis: Ut curator, et ut consiliarus, et ut angelus qui adiutor est viri perfecti, quasi missus sit ad eum ut subveniret necessitati eius, et non quasi inimicus. Mār Ephremi: In deserto et in angulo templi apparuit ei ut homo; in monte vero seipsum glorificavit, et mutavit speciem suam, et locutus est magna ut putaretur Deus esse. Alii: In deserto quidem in forma mendici et famelici apparuit, h. e. ut incitaret eum ad faciendos lapides panem pro seipso et pro diabolo; et in angulo templi in figura summi sacerdotis, et in monte rursum in imagine regis qui omnia possidet.

p. 179. **Si filius Dei es, dic ut isti lapides panis fiant.* Haec est tentatio Calumniatoris. — Quaeritur itaque quid opinabatur Calumniator eum esse, Deum an hominem? Theodorus nestorianus et alii dicunt: Ut homini et debili proposuit ei tentationem, ut etiam eum devinceret per cibum, tanquam Adamum. Et quia non potest ad peccandum invite ducere homines, e passionibus naturalibus proponit eis incitamenta tentationum suarum; sicut fecit erga Adamum ad quem accessit circa horam sextam, cum eum videret esurientem, ita et hic, postquam adspexit in Domino nostro indicium famis, accessit ut tentaret eum quasi hominem. Si enim Deus tentatus est et vicit, res mira non est, quia Deus est, et nobis eius victoria nil prodest. Sancti Iohannis: Cum ergo dixit ei: *Non tentabis Dominum Deum tuum*, non seipsum revelavit; alioquin non excitavisset certamen tertium. Sancti Philoxeni: Sciens eum Deum esse impugnavit eum. Et quomodo tentabat eum, cum sciret eum esse Deum? Et dicam: Ex quo cecidit de caelis usque hodie, licet sciat Deum esse, pugnat cum ipso. Et si dicat quis diabolum cum ignoraret eum esse Deum pugnavisse cum eo, iam autem non est ei reprehensio; si vero sciens dimicavit, id damnat eum. Ab initio enim et usque nunc pugna ordinata est ab eo adversus Deum; incepit quidem ab Adamo, et adversarius factus est omnium eius dispositionum, et in rebellionem induxit secum etiam angelos qui sibi subordinati erant; et hoc quidem cum sciret Deum et persuasum haberet esse suum crea-

torem! Ergo, quemadmodum cum sciret Deum pugnavit cum eo, ita et sciens Christum *Filium Dei, luctatus est cum eo. p. 18[illegible]
Et manifestum est ex illo quod dixit: *Quid nobis et tibi Iesu, Fili Dei?*[1] et: *Scio te quis sis, sancte Dei*[2]; et: *Hi homines servi sunt Dei*[3]. Sed quemadmodum, si evenerit oculo laesio quaedam et caecus factus erit, non distinguit colores: ita et passio occaecat mentem; caecitas enim naturae rationalis est malitia. Ignorantia itaque contigit daemonibus et incitavit eos ut pugnarent cum Deo. Sancti Patres dicunt malam passionem qua cecidit Satanas e caelo superbiam esse; putavit enim Deum esse debilem; et idem opinatus de Iesu, cum optime sciret eum esse Filium Dei, incepit pugnare cum ipso. Sanctus Iohannes et Severus et Iacobus Batnanensis dicunt: Cum esset in dubitatione, incepit tentare; hominem non credebat eum esse, quia audivit de eo testatum esse Iohannem et Patrem e caelo; neque Filium Dei eum esse certus erat cum videret eum habere corpus palpabile et esurire. Et quia manebat inter dubia, verba dubitationibus plena adhibet: *Si Filius Dei es, dic;* h. e. non dixit: « Si esuris », ne imminuat honorem eius. Putavit enim laudatione decipere eum recitando gloriam eius: « Si verax est vox Patris, qui vocavit te filium suum, et non decepit te, sicut decepit Israelem quem vocavit filium primogenitum et qui postea perpessus est peiora quam servi: ecce tempus ostendendi filiationem tuam; in deserto es et fame torqueris, ostende nunc virtutem tuam ut vivas, et ego confitebor te esse Filium natura et non gratia ». — Lucas [4] unum lapidem dixit, et non plures lapides, sicut Matthaeus.

*v. 4) *Scriptum est enim: Non tantummodo pane vivit* p. 181.
homo, sed omni verbo. Et id quod Dominus noster respondit scriptum est in libro Deuteronomii [5]. Vixerunt sane sexcenta milia peditum absque pane quadraginta annis et comederunt manna. Et in Libro sacerdotali scriptum est: *Dixit Deus: Servate mandata mea et vivetis. Homo qui faciet ista vivet per ea*[6].

Et quomodo vivant homines absque pane? Et dicimus: Si observavissent Adam et Eva mandatum, non fame neque fati-

[1] Luc., iv, 31. — [2] Marc., i, 24. — [3] *Act.*, xvi, 17. — [4] Luc., iv, 3. — [5] *Deut.*, viii, 3. — [6] *Lev.*, xviii, 5.

gatione vexati essent; nam facile erat ei ut vivificaret eos absque cibo, quemadmodum servavit Mosem et Eliam quadraginta diebus, et sexcenta milia quadraginta annis. Nam cum ipse pani conferat virtutem vivificatricem, quanto facilius est ei etiam absque cibo vivificare solo verbo homines. Si enim definita est virtus eius nec potest sine pane vivificare: iam neque Deus est; neque id verum est quod scriptum est de eo, nempe vivificare omni verbo! Nos vero dicimus: Potest omni verbo vivificare omnia, quemadmodum vivent homines post resurrectionem absque pane, quia: *Omne quod vult facit in caelo et in terra* [1].

Et e Scripturis respondit Dominus noster Satanae ut is intellegeret eum non esse alienum a Patre suo, sed esse Filium natura. Et decebat ut e Scripturis responderet illi qui praeter Scripturam postulavit fieri miraculum panis. Et hoc verbo duo ostendit Redemptor noster: constantiam suam, eo quod non fecit panem, ut sanaret aviditatem funestam Adami qui se non abstinuit ab esu fructus; et ignorantiam tentatoris, qui nesciebat hominem absque pane vivere, quando Deo id placet. —
p. 182. Rursum, dicit ei Dominus: Scio *ego quod cibo sanatur fames, et in labore colligitur cibus; et haec duo peccatum fecit: ut fatigemur diutius et comedamus insatiabiliter. Non vero fecit Dominus noster panem e lapidibus, ne satisfaceret eius cupidini iniquae, quamvis alio loco concesserit ei petitionem eius, nempe cum ingressus est in porcos; tamen ibi non eius voluntatem fecit; sed quia voluit ibi patrare miraculum in regione Gedarensium, ut ad ipsum se converterent, ideo permisit impleri eorum petitionem, non vero postea eorum consilium pravum perfici; sperabant enim Gedarenses eum occisuros, postquam permiserit eis ingredi in porcos [2].

Rursum, si fecisset panem e lapidibus notum fuisset eum esse Filium Dei et fugisset Calumniator et non impugnavisset eum certamine secundo, et via oeconomiae clausa esset. Rursum, docuit nos se non esse promptum ad facienda miracula, quando accedunt ad eum non fide sed probationis causa, secundum illud: *Generatio mala signum quaerit* [3]. Rursum, docuit nos etiamsi aliquid utile suadeat nobis diabolus, ne ab eo

[1] *Ps.* CXIII, 3. — [2] MATTH., VIII, 30, 31. — [3] MATTH., XII, 39; LUC., XI, 29.

168 / *Ar.19.* W. Hoenerbach und O. Spies, *Ibn at-Taiyib* ... an-naṣrāniya «Die ... der Christenheit», II. 1957. 248 p. — T : vol. 167. Cfr ...
169 / Syr.76. Ed. Beck, *Des Heiligen Ephraem des Syrers Hy*... *Haeresen* xviii-217 p. — V : vol. 170. Cfr vol. 154 et 174.
170 / *Syr.77.* Ed. Beck, *Des Heiligen Ephraem des Syrers Hymnen* ... *Haeresen* xiii-208 p. — T : vol. 169. Cfr vol. 155 et 175.
171 / Iber.7. G. Garitte, *Vies géorgiennes de S. Syméon Stylite l'Anc*... 1957. x-126 p. — V : vol. 172.
172 / *Iber.8.* G. Garitte, *Vies géorgiennes de S. Syméon Stylite l'Ancien* ... 1957. ii-89 p. — T : vol. 171.
173 / Subsidia,11. M. Wilmet, *Concordance du Nouveau Testament sahidiq*... *mots autochtones*, 1. 1957, vi-603 p. — Cfr vol. 124 et 183.
174 / Syr.78. Ed. Beck, *Des heiligen Ephraem des Syrers Hy*... *Paradiso und* ... *Julianum.* 1957. vii-95 p. — V : vol. 175. Cfr vol. 154 ...
175 / *Syr.79.* Ed. Beck, *Des heiligen Ephraem des Syrers Hymnen de Paradiso und* ... *Julianum.* 1957. iv-93 p. — T : vol. 174. Cfr vol. 155 et 170.
176/Syr.80. C. Van den Eynde, *Commentaire d'Išoʿdad de Merv sur l'A*... II. *Exode-Deutéronome.* 1958. viii-160 p. — V : vol. 179. Cfr ...
177 / Copt.25. R. Kasser, *Papyrus Bodmer III. Évangile de Jean et Genèse* *bohaïrique.* 1958. xiii-61 p. — V : vol. 178.
178 / *Copt.26.* R. Kasser, *Papyrus Bodmer III. Évangile de Jean et Genèse* *bohaïrique.* 1958. ii-46 p. — T : vol. 177.
179 / *Syr.81.* C. Van den Eynde, *Commentaire d'Išoʿdād de Merv sur l'Ancien Te*... II. *Exode-Deutéronome.* 1958. xxxv-244 p. — T : vol. 176. Cfr vol. 156.
180 / Subsidia 12. L. Leloir, *L'Évangile d'Éphrem d'après les œuvres éditées.* ... *des textes.* 1958. viii-159 p. Cfr vol. 137.
181 / Aeth.35. M. Allotte de la Fuye, *Actes de Filmona.* 1958. ii-74 p.
182 / *Aeth.36.* M. Allotte de la Fuye, *Actes de Filmona.* 1958. xii-73 p. — ...
183 / Subsidia, 13. M. Wilmet, *Concordance du Nouveau Testament sahidique.* II. ... *autochtones*, 2. 1958. p. 605-1165. Cfr vol. 124 et 173.
184 / Subsidia, 14. A. Vööbus, *History of asceticism in the Syrian Orient. A cont*... *to the history of culture in the Near East.* I. *The* ... *monasticism in Persia.* 1958. xxxvii-342 p.
185 / Subsidia, 15. M. Wilmet, *Concordance du Nouveau Tes*... *mots autochtones*, 3. 1959. 1167-1757 p. — Cfr vol. 124, ...
186 / Syr.82. E. Beck, *Des hl. Ephraem des Syrers Hymnen De N*... 1959. xxviii-232 p. — V : vol. 187. Cfr vol. 154, 169 et 174.
187 / *Syr.83.* E. Beck, *Des hl. Ephraem des Syrers Hymnen De Nat*... 1959. xiv-223 p. — T : vol. 186. Cfr vol. 155, 170 et 175.
188 / Iber.9. M. Tarchnischvili, *Le grand lectionnaire de l'Églis*... I. 1959. xvi-174 p. — V : vol. 189.
189 / *Iber.10.* M. Tarchnischvili, *Le grand lectionnaire de l'É*... I. 1959. viii-139 p. — T : vol. 188.
190 / Aeth.37. E. Cerulli, *Atti di Giulio di Aqfāhs.* 1959. ...
191 / *Aeth.38.* E. Cerulli, *Atti di Giulio di Aqfāhs.* 1959. iii-92 p.
192 / Ar.20. P. Cachia, *Eutychius of Alexandria, The Book of the D*... *al-Burhān)*, I. 1960. x-217 p. — V : vol. 193.
193 / *Ar.21.* W. Montgomery Watt, *Eutychius of Alexan*... *(Kitāb al-Burhān)*, I. 1960. vi-169 p. — T : vol. 192.
194 / Copt.27. R. Kasser, *Papyrus Bodmer VI. Livre des Proverb*... V : vol. 195.
195 / *Copt.28.* R. Kasser, *Papyrus Bodm*... T : vol. 194.
196 / Subsidia, 16. R. Draguet, *Index copte et grec-copte d*... *Testament sahidique* (CSCO 124, 173, 183, 185). 1960.
197 / Subsidia, 17. A. Vööbus, *History of asceticism in* ... *to the history of culture in the Near East.* II. *Earl*... *Syria.* 1960. xxxii-437 p. — Cfr vol. 184.
198 / Syr.84. Ed. Beck, *Des Heiligen Ephra*... xi-142 p. — V : vol. 199.